

LIBRERIA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE

12
32 A
28 <i>h</i>

14 - 16. A. 26.

Col. Rom. Soc. Jes. tab. m.
DE CONSOLATIONE

EDITA

**SVB NOMINE CICERONIS,
ANTONII RICCOBONI
DEFENSOR,
Seu pro primo eius Iudicio,
ADVERSVS SECVNDAM
CAROLI SIGONII
ACCVSATIONEM,**

**Ad Clarissimum Virum
LAVRENTIVM MASSAM,
SERENISS. REIP. VENETAE
A' SECRETIS.** *14-16. Q2*

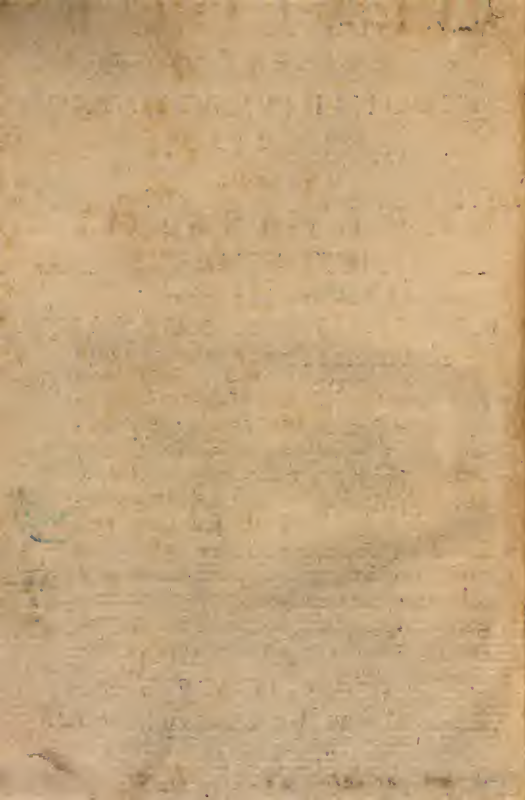
**BIBLIOTECA NAZIONALE
ROMA
VITTORIO EMANUELE**

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Georgium Angelierum.

M. D. LXXXIV.

M. Rom. Soc. Jesu. Cat. m. B. 9.

DIALOGI

PRAEFATIO

AD CLARISS. VIRVM
LAURENTIVM

MASSAM,

SERENISSIMI
VENETI SENATVS

A SECRETIS.

VM omnia, quæ à Deo
opt. max. creata sunt, Lau
renti Massa, uir Clarissi
me, suam perfectionem
appetant; cunctaq. ani
malia, in eo potissimum
excellere, quod sibi maxi
me conuenit, concupi

scant; atq. hoc animal, plenum rationis, &
consilij, qui uocatur homo, ad rerum ueritatē
indagandam, ac intelligendam à natura, immo
potius ab ipso naturæ parente Deo conforma
tum esse uideatur: mirantur non nulli, & me
rito mirantur, quæ nam sit causa, quamobrem
id bonum, quod in ueritatis cognitione positū
est, quodq. solum perficere naturam hominis

A 2 potest,

potest, paucissimi consequantur. Omnem tamen admirationem deponant, necesse est, si animaduernerint, idem hominib. contingere, quod brutis euenit animalib. quæ cum quodam naturæ impetu in suas actiones ferantur, & potius, ut ita dicam, agi, quàm agere uideantur, ea tamen, quæ ipsa præscribit natura, non semper præstant. idq. fit, non modo, cum ui ac necessitate quadam detinētur, quominus id ipsum, quod sibi propriū est, efficiant, uerum etiam, cū aliter assuefacta sponte agunt. Leo enim non solum in cauea inclusus, & catenis constrictus, sed etiam hominis industria mansuefactus naturalem feritatem minime exercet. quod dici quoque de ceteris animalib. fere omnib. potest. Quid? quòd res etiam inanimatæ multis tenentur impedimentis, ut eò, quò naturaliter tendunt, non ferantur? Ignis enim non semper loca tenet superiora: lapis quandoque sursum detinetur alia similiter non numquam impediuntur. Quòd si ea, quæ simplicis sunt naturæ uel absolute, ut simplicia corpora, uel cū homine comparata, ut plantæ, & animalia rationis expertia, quæ quò simpliciora sunt, eò pauciorib. egent, & ob id etiam impediiri pauciorib. possunt, multis sunt impedimentis subiecta: cui mirum uideri debet, hominem, animal tam multiplex, & uarium, qui non impulsu naturæ ducitur, sed in suis actib. dominatur,

uolunta-

uoluntatem habens principium actionum sua-
 rum, quiq. plurimis auxiliis eget, & iccirco dif-
 ficultatib. prope innumerabilib. urgetur, tam
 raro finem suum adipisci, & ueritatis perfici co-
 gnitione? Ac uaria quidem sunt pro hominū
 uarietate impedimenta: ego uero fateor, cum
 in aliis, tum in Consolatione edita sub nomine
 Ciceronis diiudicanda me ualde fuisse impedi-
 tur, quominus omnia initio uidere potuerim.
 Quod me satis purgare apud Carolum Sigo-
 nium debebat, si eius graui iudicio minus satis
 fecissem. Constat enim omnib. & ipse perspe-
 ctum, ac cognitum habet, quā graue, quāmq.
 arduum sit, in publico aliquo, eodemq. clarif-
 simo gymnasio docere. quod munus cum supe-
 riori proximo anno, mense Aprili, in hac cele-
 berrima Patauina Academia obirem, atq. in
 curriculo uersarer publicarum explicationum,
 mandauit mihi is, qui apud me potest, quæ-
 cumq. possum, omnia, semperq. donec uiuam,
 pro singularib. suis, atq. immortalib. in me
 meritis, poterit, Hieronymus Mercurialis, Me-
 dicus clarissimus, & Comes perillustis, ut,
 quid de illo Consolationis libro sentirem, bre-
 uiter scriberem. Quamobrem raptim, & pro-
 perans, prout publicum negotium meum po-
 stulabat, sententiam meam, ut potui, litteris
 consignauit. Quam cum ipse Carolus Sigo-
 nius, longe minus occupatus, quippe qui ua-

cationum scribebat tempore, & rem per otium, quod ipse ait, ut sedatiore, sic intentiore mente, ac cogitatione lustrauerat, duab. ornatissimis orationib. tamquam absurdissimam reprehendisset, purgavi me, quod festinans scripsissem, ac propter præpoperam quandam festinationem meam omnia complecti nequiuissem. cumq; ad ea, quæ is mihi obiecerat, pro uirib. respondissem, & prioris iudicii mei argumenta aliquid esse ponderis, & momenti ostendissem, tamen in fine tertie disceptationis meæ, ut ea seponerentur, concessi, & ad ea, quæ cursim persecutus fueram, eum argumentorum cumulum adiunxi, qui omnem eximere posse dubitationem mihi uideretur. Sigonius autem, nouis relictis argumentis, adhuc in ueterum perstat refutatione. ad quem tametsi satis esset respondere, me, ut hæc relinquerentur, iam dedisse, totamq. uictoriæ spem in illorum grauitate, & firmitate collocasse, tamen, quoniam ad eorum defensionem rursus prouocor, quæ præpeditus celeriter scripsi, mihi ipse non deero, ut aduersario quamuis potentissimo me iterum lacessenti resistam, & me incolumem, quantum possim, conseruem. Cuius rei desiderio tenentur naturaliter non solum homines, uerum etiam animalia ratione carentia, ut se pro uirib. tueantur, & quæ nocere possint, propellant. Quare non temere uidebor fecisse, si naturæ sequens impul-

impul-

impulsionem ad ea, quæ contra me edidit Sigo-
 nius, rescripsero, & operam etiam, atq. etiam
 dederò, ne me auctoritate sua sane grauisissima
 protus opprimat. Neque enim in caussa tam
 iusta cedere facile debeo, pro ueritate ipsa pro-
 pugnans, quam omnib. esse gratiis præferen-
 dam, ipse confessus est. Quoniam uero idem
 uarietate scribendi oblectatur; quemadmodû
 cum is contra primum iudicium meum duas
 orationes scripisset (οἱ πονηρὸν γὰρ τὸ πρᾶγμα
 ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες, λέγουσι. Ἰὰ κύκλω, καὶ προσιμιά-
 ζονται) ego quattuor disceptationes rescripsi:
 sic, cum ipse Dialogum de controuersis no-
 stris confecerit, ego quoque Dialogum conte-
 xam, cum aliis doctis uiris, tum tibi in primis,
 Laurenti Massa, uir Clarissime, cuius auctori-
 ti plurimum semper tribui, iudicandum. Te
 enim potissimum de reb. meis ferre iudicium
 cupio, tum quia tu facile potes, tum quia, si la-
 bores, & uigiliæ meæ tibi, patrono meo, proba-
 tæ fuerint, id ualere potest ad singularem tuum
 in me amorem confirmandum. Neque enim
 de tua præstantia dubitandum est, qui ad eius
 ordinis amplitudinem uirtutum tuarum admi-
 ratione peruenisti, quò uiris tātum non solum
 fidē, diligentia, sapientia, sed etiam eloquentia
 exquisita ornatis patere aditus solet: qui præ-
 ter alia multa, & magna, quæ dedisti, sapientiæ,
 atq. eloquentiæ documenta, cum Serénissimus

Venetiarum Princeps, Aloysius Mocenicus, in funere laudandus esset, nec facile inueniretur, qui admirabilib. ac prope diuinis tanti Principis uirtutib. oratione satisfaceret, ipse ualde idoneus existimatus es, qui ad Principem exorandum adhibereris, & adhibitus tam præclare id muneris obiuisi, ut omnib. fueris admirationi. Ego uero maximopere curare debeo, ut, quòd mihi semper incredibiliter faueris, numquam tibi in mētem ueniat pænitere. Tu me in hac præclara sede, in qua tresdecim abhinc annos ueteris doctrinam eloquentiæ profiteor, tuis prope manib. collocasti. Tu me, ut ampliori præmio afficerer, iam bis adiuuisti. ita, ut omnem dignitatem, & commodum meum fatear à tua benignitate, & humanitate, tãquam à fonte, deduci. Quamobrem causam meam tibi in primis & maxime idoneo ad indicandum, & summo patrono meo, probari exopto. Sed iam felicib. amplissimi nominis tui auspicijs Dialogi exordium capiam.

DIALOGVS

INTER
CAROLVM SIGONIUM,
ET
ANTONIUM RICCOBONVM.

SIGONIUS.

LEGISTINE libellum meum,
quem Accusatorem inscripsi?

RICCOBONVS.

Et legi, & miratus sum.

SIG. Cur, quaeso, miratus?

RICC. Quòd artificio tuo mi-

hi iniuriam facere tamdiu perseueres. SIG. De
qua iniuria conquereris? RICC. De ea præci-
pue, quòd me accusatoris nomine significasti. Me-
mini enim, quod scriptum reliquit Cicero libro
secundo Officiorum, non solum periculosum esse,
sed etiam sordidum ad famam, aliquem committe-
re, ut accusator nominetur; idq. contigisse M.
Bruto, summo genere nato, illius filio, qui iuris
civilis in primis peritus fuit. SIG. Quid? non-
ne idem scripsit, & L. Crassum admodum ado-
lescentem non aliunde mutuatum esse, sed sibi ip-
sum peperisse maximam laudem ex illa accusatio-
ne nobili, & gloriosa, ob quam C. Carbo, homo
eloquens,

eloquens, & consularis, est condemnatus: & idem fecisse adolescentem M. Antonium: & P. Sulpicij eloquentiam accusatione illustratã esse, cum seditiosum, & inutilera ciuem C. Norbanum in iudicium uocauit? non ne in Diuinatione in Verrem testatus est, P. Lentulum, qui princeps senatus fuerat, accusatorem fuisse M' Aquillij, & à P. Africano, homine uirtute, fortuna, gloria, reb. gestis amplissimo, post duos eius Consulatus, & Censuram L. Cottam in iudicium uocatum esse? Cur igitur, si his, & alijs fuit laudabilis accusatio, tibi turpe putas nomen accusatoris? **RICC.**

Quia eo modo accipio, quo mihi tribuisti. Video enim te ita me appellasse, non ut laudares, & honorares, sed, ut turpitudinis mihi notam inureres. Equidem non ignoro quandoque accusationem laudandam esse, maxime uero in adolescentia, & cum exercetur aut Reip. caussa, aut patrociniij, quemadmodum ego litterariæ Reip. caussa, & patrociniij, quod suscepi ueteris eloquentiæ, profiteri non sine laude possem illius Consolationis accusationem: sed non magis illum librum accusaui, quàm Ciceronem defendere conatus sum à perniciosis illorum uocib. qui eius nomini absurdissimum opus tribuere audent. **SIG.** Agnosco artificium oratorium, ut etiam accusationes nominari quodammodo defensiones possint. Itaq. Cicero in Diuinatione in Verrem suam accusationem appellat defensionem his uerbis: Qui nunc popula-

ti,

ti, atq. uexati cuncti ad me publice sæpe uenerūt, ut suarum fortunarum omnium caussam, defensionemq. susciperem. & in tertia actione: Quamquam in hac caussa multo plures partes mihi defensionis, quàm accusationis suscepisse uideor.

RICC. Posteaquàm Orationum Ciceronis mentionem fecisti, mihi uenit in mentem illius dicti; quod legitur pro Sex. Roscio: Accusatores esse in ciuitate utile est, ut metu contineatur audacia, quorum alij anserum, alij canum similes esse dicuntur.

Alij enim uestrum, inquit Cicero, anseres sunt, qui tantūmodo clamant, nocere non possunt: alij canes, qui & latrare, & mordere possunt. Sed, uter nostrum nomine accusatoris dignior sit, breuiter uideamus.

SIG. Quid? tu me etiam accusatorem appellabis? RICC. Sane, idq. tuis ipsius uerbis comprobabo.

Nam, cum ego id fecissem, quod mei muneris putauis esse, ut, quid de illo Consolationis libro sentirem, breuiter aperirem, & nullam certam personam accusassem, sed eam maculam, quæ penitus iam insederat in Ciceronis nomine, quod uir sapientissimus, & eloquentissimus talem Consolationem talib. erratis, & Latinitatis sordib. refertam composuisset, delere conatus essem, statim tu palam me accusasti, quod Ciceronis nomine eum librum priuarim, quem propter præstantiam suam ab ullo recentiorum factum esse uerisimile non est, & Ciceroni maledixerim, ac, quæ propria eius sunt, ei detraxerim, atq.

hoc modo magnum scelus commiserim. Quamobrem ego tui accusator non fui, nisi forte præter opinionem meam, si, quod multi crediderunt, tu ipse illius libri auctor fuisses, cuius nimis, & plus nimio amans uisus es. Tu uero non præter animi tui sententiam, sed sciens, & uolens, non occulte, ut profiteris, sed aperte, palamq. in luce, atq. oculis omnium mei accusator fuisti; idq. tu idem non negasti, cum me sub nomine accusatoris ita tamen tecum colloquentem induxisti: Quid? tu tuis rationib. haud satis occursum existimas, quib. tu illum esse Ciceronis aperuisti, meq. qui id abnuerem, arguisti? Haud prorsus. SIG. Mittamus quæso ista, atque, si quid de re dicendum est, id agamus. RICC. *Is, quæ præter rem facta sunt, ab re non est respondere. Conqueri præterea possum, quòd in principio accusationis tuæ falsò mihi quiddam tribuisti.* SIG. *Quid nam falsò tribuisti?* RICC. *Quod scripserim, qui librum illum, de quo controuersia est, ediderunt, eos scriptum adulterinum, perinde ac testamenta testamentarij, subiecisse; de quo crimine iam me excusaueram. Verba enim prioris mei iudicij sunt: Quemadmodum non de sunt quidam improbi homines, qui quasi artem quandam factitant supponendi falsa testamenta pro ueris, testamentorum subiectores, & testamentarij nuncupati: ita non nulli reperiuntur, qui, luctu sui causa, ut lectorem inducant hiantem, libris quandoq. etiam ineptissimis ueterum scripto-*

rum nomina præponere non uerentur, quos ad exemplum testamentariorum fortasse eleganter librorum subiectores possumus appellare. - Hic non obscure loquor de ijs, qui libris ineptissimis ueterum scriptorum nomina præponunt. Iam uero, qui librum Consolationis ediderunt, uel edendum tradiderunt, aut ei præposuerunt nomen Ciceronis per quandam, ut ita dicam, imposturam, quod numquam credidi: aut non præposuerunt, sed præclaro nomine insignitum aliunde habuerunt: si primum esset (εἰρήσεται γὰρ τάλιθές) de eis sine dubio loquerer: sed me id non putasse, ex eo constat, quod talem Consolationem tali nomine præditam non Venetijs ortam esse, sed aliunde ad manus eorum, qui eam typis imprimendam curarunt, peruenisse scripsi in hunc modum: Cum huiusmodi libro propter iniuriam temporum careremus, dici non potest, quantum superiori proximo anno à grauisimis quibusdam uiris mihi gaudij allatum sit, cum affirmatum est, eum Venetias delatum esse, ut in lucem, atq. aspectum hominum proferretur. Hæc in priori illo iudicio. Si est, quod sequitur, quam eis fecisse iniuriam uideri possum? De quo ita me in prima disceptatione mea purgavi: Cum scirent, quod ego sine dubio ignoraueram, ornatissimum uirum eiusmodi Consolationem edendam tradidisse, ipsum à me, quod apertissime negavi, et nego, minus honorate significatum esse diuulgarunt. Verum, cum alia omnia cogitarem, præter quam

eius

eius offensionem ; in maxima maleuolorum hominum admirumuratione eam cepi consolationem , quòd , cum fama sit haberi Venetijs manuscriptum Consolationis librum , trecentorum prope annorũ antiquitatem præferentem , potuerit uir ornatissimus existimare , locutum esse me , non de eo , qui librum edendum tradiderit , sed de eo , qui abhinc trecentos annos fortasse confinxerit ; ut nemo profiteri debeat , se hac de re succensere , nisi qui se ipsum simulasse istam Consolationem confiteatur , et simul mihi causæ uictoriam concedat . Hiccine tu legisti , & nihilominus inter eum , cuius ego gratiam appetiui , & me ipsum fouere inimicitiam studes ? SIG. Scis ex arte nostra , τῶ μὲν διαβάλλοντες κακοθητέον , ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντες : τῶ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον . Quare mirari non debes , si , dum te arguo , omnia in peiorem partem traho . RICC. Egregium uero artificium , nisi inter eos adhiberetur , qui inter se exercere amicitiam profitentur . Equidem uideo te causæ tuæ mirabiliter seruire , quemadmodum etiam , cum causam affers , quam obrem ad mea ultima nõ respondisses , nisi me requirere responsum animaduertisses . Dicit enim te ab huiusmodi officio præcipue propter nimiam huius disputationis tenuitatem abhorre-
re , & cupiditatem meam , ut respondeas , ex eo cognoscere , quòd ego nomen tuum , cum ipse meum suppressisses , enunciaui . Ergo , quam disputationem tu tamquam grauissimam tanto contentionis ardo
re su-

re suscepisti, ut fulgurare, & tonare instar Periclis in illis tuis orationib. uisus sis, quæq. satis graue habere argumentum uidetur, ut liber grauisimo uiro, Ciceroni, & quidem grauisimo tuo iudicio tributus diiudicetur, atq. uel Latina lingua, eo si uirtus cognoscatur, tâquam præclaro monumento cumulata esse intelligatur, uel is, si adulterinus sit, à nostris bibliothecis, et scholis ablegetur, idem leuissimam esse significas; fortasse leuissimam alia de causa, quàm tu censes, quia de leuissimo libro disceptatur, qui tamen tamquam grauisissimus defenditur. Sed ab ea magis initio, quàm uum, abhorreere debebas. Conqueri autem uideris, & immerito conqueri, quòd, cum ipse meum nomen suppresseris, ego tuum enunciauerim. primum enim paria sunt nominare aliquem, et aperte indicare; immo uero paria non sunt, quia illud est sine contemptione aduersarij, maxime uero si is cum honore nominetur: hoc cum contemptione, dum eius, tamquam indigni alicuius, nomen reticetur. Deinde uero causam non uideo, cur uiri honorati illis ipsis in reb. nominandi nã sint, in quib. se ipsos nominauerint. Iam aperte me ipsum indicati non solum in inscriptione operis à te editi, ubi nominatur Consolatio Ciceronis, Iudicium Antonij Riccoboni in Consolationem editam sub nomine Ciceronis, Orationes duæ Caroli Sigonij pro Consolatione; & palam cognoscitur, Sigonium ea de re Riccoboni aduersarium esse: uerum etiam in

meorum ipsorum uerborum refutatione. Quæ enim uerba reprehenduntur tamquam incerti auctoris, ea in eodem uolumine mea esse apparet: ut non sine magno contemptu meum reticuisse nomen in re manifesta uidearis; quasi profiteri erubueris te longe superiorem cum inferiori controuersari, perinde ac Ajax Telamonides cum Cebrione pugnaret. Sed, si tu fueris Ajax, fortasse me Cebriorem non inueneris. Cum autem illarum duarum orationum, quas in me scripsisti, te auctorem cum maxima tua laude nominaueris; cur ego ad illas respondens tacere nomen tuum debebam? Combusserasne templum Dianæ, ut tãquam Herostrotus nominandus non esses? In eo tamen ab illo differs, quod ille etiam ob perpetratum facinus prædicari de se, ac nominari uolebat: tu uero etiam illarum orationum sane pulcherrimarum (ue reor enim luculētissimas appellare, quoniam id ad reprehensionem meam trahis, de quo postea uiderimus) illarum inquam ipsarum orationum, in quibus nomen tuum inscripsisti, te auctorem nominatum esse indignaris. Sed, pace tua dixerim, προφάσεως δέεται, μόνον ἢ πονηρία. Videris enim quemlibet prætextum arripere, ut me oppugnes. SIG. Non est ita: sed, quod ego feci, tu sequi debebas, ut quasi in incertum auctorem uterque nostrum agere uideretur. RICC. Qua nam lege ego astringebar, ut id facerem? SIG. Amicitie lege. RICC. Ergo lex amicitie permittit, ut
amicus,

amicus, qui alia omnia agens præter quàm amici
 offentionem in incertam scripsit personam, in libri
 inscriptione tamquam aduersarius nominetur, &
 in ipso libro suis ipsius uerbis ante lectorum oculos
 positus, & refutatis sub personæ incertæ simulatio
 ne aperte refellatur, omnibusq. quasi machinis op
 pugnetur: & non permittet, ut se ipsum etiam
 nominatim, maxime uero in re manifesta, & quæ
 dissimulari non potest, defendat? Verum, ut hoc
 mittamus, quod factum mutari non potest, uelim
 ut ea, quæ contra me postremo disputasti, repetere,
 & quid respondeam, audire ne graueris. S I G.
 Voluntati, studioq. tuo parebo. Sed, si in ijs reb.
 quæ certiores sunt, patimur eruditos a nobis homi
 nes pro arbitrio disfidere, in re tam cæca, atq. ob
 scura, grauiter te accepturum, me tecum discrepa
 re, non arbitror: præsertim uero, cum sola argumen
 torum cōtentione inter se facta futurum sit, ut om
 nis error ex animis hominum euellatur, & ueritas
 ipsa prodatur, quam non testimonijs, & auctorita
 tib. sed ipsa re, & ratione debemus exquirere.
 R I C C. De me recte opinaris: te enim quamuis
 eruditissimum, eundemq. mihi amicissimum non
 mecum sentire, patienter fero, si modo non animi
 contentione, sed opinionis dissensione dissentis.

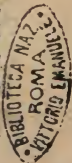
Quod testimonia, & auctoritates reijcis, rem, &
 rationem complecteris, oratorie facis. Tamen non
 ignoras non solum non habenti testes sua esse ar
 gumenta, sed etiam ἔχοντι πρὸς μὴ ἔχοντα, ἔτι

οὐχ ὑπὲρδικα τὰ εἰκότα: καὶ ὅτι οὐδὲν ἄν ἔδειμαρτυ
 ριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἰκανὸν ᾧ θεωρήσαι: Et quòd
 tunc maxime testib. est fides adhibenda, cum illi
 sunt grauisissimi, quolib. ego usus sum, Et cum ip-
 sis testib. adhibitis etiam ratio suffragatur. Quo-
 niam uero mea libri de Consolatione indicandi ra-
 tio parum tibi afferre momenti uidetur ad abrogan-
 dam ei Ciceronianam auctoritatem, quòd nam tu
 modo eam institui oportere censerēs? S I G. Non
 est, quòd Sus Mineruam. uerum, ut mea fert opi-
 nio, quemadmodum ego scripsi, hunc librum Cice-
 ronis uideri, quòd omnes sententiæ, fragmenta,
 exempla, uerba, quæ Consolationis olim fuisse con-
 staret, in hoc ipso admirabili quodam ordine, Et sin-
 gulari constantia legerentur: sic tu ostendere debui-
 sti, aut omnia, aut certe aliquid horum. abesse, quæ
 aperte germani huius libelli laudem, Et gloriam
 continerent. quod tu nulla in parte animaduersionum
 tuarum fecisti, uerum eorum exemplo, qui cū
 partum subditicium arguunt, nulla tamen deesse
 signa legitimi parentis ostendunt, totum corpus re-
 linquens, atq. n. eos tantum, Et crepundia intuēs,
 hoc pacto in tota actione tua scripsisti, Si Cicero
 hic esset, hoc, aut illo modo scripsisset, aut non scri-
 psisset. Quod quis affirmare pro certo potest, nisi
 is, qui aut plus, quàm satis sit, coniecturæ, ac iu-
 dicio suo tribuat, aut cui Cicero in aures arcana
 sua insurrare consilia soleat? R I C C. Agis qui-
 dem de te modeste, cum illo contrito, ac peruulgato
 pro-

prouerbio, *Sus Mineruam*: sed amice facis, ut me
 doceas, quam rationem inire debuerim, & simul si
 gnifices magnam eius, qui illam Consolationem
 simulauit, diligentiam, atq. industriam, qui sua
 cautione fecit, ne quid eorum, quæ Consolationis
 olim fuisse constaret, (quæ tamen facile cognosci
 potuerunt ex ijs, qui illius libri fragmenta accu-
 ratisime collegerunt) deesse uideatur. Eam ue-
 ro rationem non tenui, neq. laboravi in nouis frag-
 mentis inueniendis, quæ ab hoc libro abessent, ne for-
 te mihi cōtingeret, quod tibi uidetur contigisse, qui,
 dum laboras, ut aliquod nouum fragmentum inue-
 nias, locum nobilissimæ orationis pro Milone, &
 locum Petrarchæ pro fragmentis recipis. Neq. est,
 quòd illum admirabilem ordinem celebres, illum
 inquã tuum, quem non esse admodum Ciceronianũ
 coniecturis probavi. Neque, quòd singularem il-
 lam constantiam iactes, quæ, ut ostendi, potius po-
 test, singularis rerum, quæ tractantur, inconstan-
 tia nominari, cum ille simulator raro sibi constet.
 Venis ad eorum exemplum, qui, cum partum subdi-
 ticiam arguunt, nulla tamen deesse signa legitimi
 parentis ostendunt, neq. similiter dicis totum cor-
 pus reliquisse, & nauos tantum, ac crepundia in-
 tuitum esse. Ego uero mihi uideor plurima signa
 ueri Ciceronis ab eo partu abesse satis demonstra-
 se, & totum corpus ita excussisse, ut mēbrum reli-
 querim nullum; ac satis esse putari explicare, non
 solum in principio libri positam esse sententiam ab

surdam ; deinde insertam disputationem de senectute repugnantem alteri Ciceronis disputationi, de quo nulla facta est excusatio ; & multa deprauata ; & fragmenta eodem ordine, quo à fragmentorum inuestigatorib. edita sunt, interposita ; & quædam exempla aliter commemorata, quam à Cicerone fuisse narrata uideantur ; & usurpata quædam uerba minus Ciceroniana ; alia minus propria ; non nulla minus latina : uerum etiam totum opus diuisum in undecim partes ita errorib. repletum esse, Cicerone indignis, ut nulla eius pars sit, quæ merito reprehendi non possit ; & tribuere huiusmodi librum Ciceroni nihil aliud sit, nisi facere Ciceronem imprudentem, qui contraria, & repugnantia scripserit ; Dialecticæ ignarum, qui absurde quædam concluderit ; ueteris historiæ inscium, qui non bene memoriam temporum replicauerit ; non bene antiquitatis monumenta excusserit ; Grammaticæ rationis expertem, qui etiam solæcismos, si dijs placet, commiserit . Quid est totum corpus intueri, si hoc non est ? Heccine tu, quæ notauit, appellas nauos tantum, atque crepundia ? Sed ad hos nauos, & ad hæc crepundia alia multa facile adiungerem, nisi, quæ adhuc scripsi, satis esse posse existimarem ; nec plus, quam satis est, coniecturæ, ac iudicio meo tribuo, qui etiam, te notante, usque adeo titubanter, ac timide res tango, ut, quo iudicio præditus sum, ne ipse quidem mihi satis confidere, aut plurimum in meis animaduersionib. momenti

menti ad uictoriam constituere uidear; nec profiteor me à secretis esse Ciceronis, qui, ut tu putas, ne Ciceronem quidem agnosco: sed te existimo nō solum egregie, cum uelis, poetarum munere uel in soluta oratione fungi, qui ex nihilo aliquid efficiunt; & historicorum, in quorum præclaro numero fulges, qui uerum profitentur, & tantum uerbis exprimunt, quantum res ipsa continet: uerum etiam præclarum oratorem agere, qui modo augeas, quod longe mirus est, ut cum istam Consolationem plus nimio laudas, modo extenuas, quod reuera maius est, ut cum mea ipsius argumenta improbas, et nœuos, ac crepundia nominas. SIG. Existima, quidquid uelis, dummodo non me quasi importune tuis laudib. obtrectantem, aut paruum amici munere, officioq. fungentem accuses. Quid enim aliud ago, quàm quòd te in scriptorem incognitum infestius inuadentem, ac seuum tui mucronem ingenij distringentem, quasi intercurrentes à conatu illo non omnib. fortasse probato deterreo, inquiens; Caue, ne irruas, hominem ignoras, nobilis est, amicus est, ualet ingenio, excellit doctrina, & quod caput, est, bonitate præstat, & innocentia? RICC. Non te accuso, sed à tuis accusationib. me defendo; nec te oppugnare conor, sed tibi repugnare. Gaudeo uero te aliquid remittere de pristina illa tua contentione, dum non acrius, ut solebas, Ciceronem ipsum impugnari contendis, sed remisius scriptorem incognitum inuadi confi-

teris . Ita uero me dij ament, ut, cum illum scrip-
torem incognitum descripsisti, mihi Sigonium de-
scribere uisus es . Sed uide, quid tibi tribuam, &
merito tribuam: etiam si tu ipse affirmares istum li-
brum tuum esse, exercitationis caussa, & experimen-
di ingenij conscriptum: tamen, pace tua dixerim,
propter multa, & magna errata, quæ numquam ti-
bi tribuerem, ut alias quoque dixi, ne tibi quidem
ipsi crederem . Quod si est alterius uiri nobilis,
amici, ingeniosi, docti, probi, & innocentis, qui ui-
uat, cum clara etiam diuini numinis contestatio-
ne affirmo, me numquam de eo aliquid scripturum
fuisse, si existimassem uiuentem aliquem, maxi-
me uero amicum, scriptis meis læsum iri, sed spe-
ctasse uetustiore illum simulatorem, cuius librū
haberi Venetijs manuscriptum, trecentorum prope
annorum antiquitatem præferentem, dictitatū,
& in uulgus iactatum est . Quando autem res eū
in locum adducta est, ut mihi ab ea, quam iam pri-
dem dixi, sententia recedere non sit integrum, quē-
admodum si is amicus meus, priusquam Conso-
lationem edidisset, me ipsum consulisset, illud con-
siliij dediſsem, ut eam accuratius consideratam, &
emendatam, non ut Ciceronis, sed ut suam ad imi-
tationem Ciceronis conscriptam, ederet, ex qua ip-
se posset, maxime si errores essent correcti, magnā
sibi gloriam comparare: sic, si nunc meum pete-
ret consilium, ei consulere, ut lateret, & in alijs
exercitationib. suis diligentior esset, nec tantum
sibi

sibi arrogaret, ut posset sua scripta pro ueterum scriptis, & maxime Ciceronis, diuulgare. Cuiuscumque autem liber sit, mihi necesse est primam meam de eo sententiam tueri, maxime uero quia eam non uideo satis ex ueritate adhuc fuisse reprehensam.

Quamobrem, ut tandem ad causam nostram ueniamus, cum in priori meo iudicio actio coniecturas attulerim, de reb. quinque, de uerbis tres, quid dicis de prima?

PRO PRIMA CONIECTURA
IN PRIMAM SENTENTIAM
CONSOLATIONIS.

SIGONIUS.

PERSVADERE conatus es, si Cicero tale principium Consolationis suæ fecisset, Quamquam recentib. morbis medicinã adhibere, uelant sapientes, eum postea in quarta Tusculana id fuisse significaturum, quia solet Cicero citare priores libros in posteriorib. cum res aliqua illorum in his commemoratur. **RICCOB.** Cur actum agimus? cur minima, & confessa persequimur, maxima, et controuersa non curamus? Nonne quamuis dubitãdi causa id scripsissem, (ad dubitandum enim probabilia omnia ualent) tamen postea ostendi magnum me momentum ea in re minime collocare, ac concessi potuisse Ciceronẽ eadem de re in duob. uel plurib. libris agere etiã si-

ne ulla mentionē repetitionis? An uero dicis te ab horrere à rerum tenuitate, & tamen tantopere, et tamdiu in reb. tenuib. immoraris? SIG. Addidisti te eam rem obseruasse non tamquam necessariam, quæ perpetuo seruaretur, sed ut uerisimilem, quæ plerūque ita se haberet apud Ciceronem, maxime uero de libro Cōsolationis, cuius sententias, cum oblata est occasio, commemorandi, eius ipsius libri mentionem facere solitus est. Tamen non solum non plerumque, sed ne semel quidem obseruata est. RICC. Ut tu intelligis, fortasse uerum: ut ego sensi, nō uerū. Tu. n. distinxisti, Ciceronem eius modi significationem præbere solitum fuisse, non quoties aliquam alicuius scriptoris sententiam iterauit: sed quoties aut totum libri argumentum, aut insignem eius disputationis locum aliquem retractauit. Ego uero maioris dubitationis causa non magis unum, quàm alterum modum notauit, sed in uniuersum locutus sum, ac consuetudinē Ciceronis probaui, quod in prima Tusc. testatus sit se egisse de animorum natura in Consolatione, & se uitam hominū deplorasse in eo libro, in quo se ipsum, quantum potuit, consolatus est: & in tertia Tusc. se in Consolatione collegisse, Maximū, Paullum, Catonem, alios; & fere se omnia genera consolandi in Consolationē unam coniecisse. SIG. At hæc cadunt in secundum membrum distinctionis meæ, non in primum. RICC. Distingue, ut lubet. Sat enim habeo, si mihi fuisse aliqua dubi
tandi

randi occasio iudicetur. SIG. Quid? quodd sub-
iunxisti, Ciceronem in Tusc. ita scripturum fuisse:
Quodq. uetat Chrysippus, ut in Consolationis
principio scripsimus: & tamen Cicero in Cons.
non nominauit Chrysippum, sed sapientes, quæ
uox cadere poterat in alios etiam, quàm Chrysip-
pum, ut in Hippocratem, & Platonem, quos ante
Chrysippum eiusmodi sententiam prodidisse mon-
strauit? RICC. Potuit nominare Chrysippum in
Tusc. declarando uocem sapientum, si posita fuisset
in Consolatione, ut, quamuis uox sapientum
posset cadere in alios, quàm in Chrysippum, tamen
intelligeretur, quem de sapientib. potissimum si-
gnificasset. Sed inaniter facimus, qui illam sen-
tentiã Consolationis ulli sapientum attribuimus,
quæ adeo falsa est, ut nec Chrysippi, nec Hippocrã-
tis, nec Platonis, sed alicuius imperiti censenda sit,
quod in meis disceptationib. demonstrauit. SIG.
Dixisti etiam, te illud, Vt in principio Consolatio-
nis scripsimus, non retulisse ad id, quod præcessit,
Quodq. uetat Chrysippus, sed ad id, quod sequi-
tur, Ad recentes quasi tumores animi remediũ
adhibere. At uide, quàm hoc facile recta adhibi-
ta distinctione potueris: nescio enim, quomodo re-
ferri possit, Vt in principio scripsimus, aliò, quàm
ad id, quod antecessit. RICC. Quilibet, opinor,
si ita scriptum fuisset, intelligere facile posset, ut
ego intellexi, scriptum fuisse in eo principio, non
uetare Chrysippum, sed ad recentes quasi tumores
animi

animi remedium non adhibendum, et totam sententiam significatam esse, non auctorem sententiæ demonstratum, ut postea in Tusc. illud, Vetat Chrysippus, esset positum ad illud explicandum, quod legeretur in Conj. Vetant sapientes. Hoc tamen relinquo studiosorum iudicio, & huiusmodi res omnes leuiiores existimo, quàm quæ ab utroque nostrum diutius tractari deberent, iccircoq. cas, dum in secunda disceptatione primam coniecturam tractarem, in postremum locum reieci; quib. tu obruere grauiora cupiens argumenta, prope in vestibulo disputationis tuæ usus es; neq. hoc factò contentus, quiddam etiam præter rem adduxisti, ut unam uocem meam reprehenderes. SIG. Quid nam, quæso? RICC. Nempe, quod ego in prima disceptatione dixeram, non occasione huius sententiæ, quã in prima Coniectura pertractamus, sed ut animum in te meum omnib. declararem, me iudicium tuum, si possem, libenter meo ipsius antelaturum fuisse: sed, quoniam à prima mea sententia iam edita mihi recedere non liceret, iccirco ad duas luculentissimas orationes, quib. ei multas erroris tenebras obijcere conatus esses, responsurum esse. SIG. Non'ne id imprudenter dictum est, Duab. luculentissimis orationib. tenebras obijcere? Ecquid in meis illis, quas luculentissimas uocas, orationib. tandem fuit, quod iudicij tui officere luminib. qui uerit? Quando enim alias luculenta, id est, lucis plena quæ essent, reb. ullis tenebras offuderunt?

RICC.

Ricc. *Intelligo, me à proposito auocari: quid enim hoc ad sententiam, qua de agimus? maxime uero non ex hac ipsa disputatione desumptum, sed aliunde, & quidem longe petitum? Sed, quamuis sciam, hoc esse artificium eorum, qui iniustam causam tuentur, ut à re ipsa abducant aduersarios, eãq. digressionib. obruant: tamen tibi satisfaciam, ut aliquantisper tecum digrediar. Ac primum quidẽ tibi magnas gratias ago, quòd, cum tu semper ingenio meo faueris, laudiq. studueris, ut ego semper credidi, meum etiam studium adiuues, docens proprietatem uerborum. Deinde, si lapsus sum, aio me ea propemodum incuria usum esse, qua tu quoque uti uisus es, cum in prima tua oratione Cicero nem ipsum ita loquentem induxisti: Qui se in uita iuste, castè, atq. integre præstitissent, pro Qui se in uita iustos, castos, atq. integros præstitissent. & Quod factitare Demosthenẽ obseruauit, ut eademmet uerba, quoties apte caderent, adhiberet. Quis enim umquam dixit, Idemmet, nisi: tu, & ego tuo exemplo, modo dicendi non satis considerato? Postremo puto me rectè locutum esse. Num, tametsi tibi uidetur absurdum, ut luculenta, & lucis plena ullis reb. tenebras offundere dicantur: tamen non absurde fortasse significatur, illa efficere, ut hæc nullam propriam lucem habere uideantur. Vis exemplum? asseram, & quidem, ut arbitror, optimum. Nihil enim aliud est tenebras offundere, nisi obscurare. Id quod si tribuitur soli, multo magis tribui*

luculentissimis orationib. potest. Atqui reminiscere uerba Ciceronis in lib. 3. de finib. sic scribens: Obscuratur, & offunditur luce solis lumen lucernæ. Significo igitur primum meum editum iudicium esse tamquam lumen lucernæ, tuas uero orationes, tamquam lumen solis, ita ut illæ huic tenebras offundant, id est, illæ hoc obscurent. Quamquam caui, quantum potui, ne prorsus obscurarent.

SIG. At lux, & tenebræ sunt res inter se omnino diuersæ, & dissimiles. RICC. Quid nisi Aristoteles enim laudat translationes, & similitudines ductas à reb. quæ manifestò similes non sint, & scribit, καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ ἐυσόχου εἶναι τὸ ὁμοίον, καὶ ἐν πολὺν διέχουσι θεωρῆν. & Cicero solet dicere aliquid esse in dissimili genere persimile. Quæ causa fuit, quamobrem, cum Typographus pro luculentissimis uocem lutulentissimis impressisset (quæ fortasse magis tuo sensui quadrasset) id non passus sim, sed uocem luculentissimis reponendam esse curauerim, aliter fortasse facturus, si tuum sensum melius nouissem. Sed uis'ne, ut ad propositum redeamus? SIG. Sane, si placet. RICC. Perge igitur repetere, quod mihi obiecisti. SIG. Illam sententiam, Vetant sapientes, recentib. morbis medicinam adhibere, contendisti sua fuisse ratione muniendam ex præcepto Aristotelis, tamquam controuersam, & illi alteri repugnantem, Principijs obsta. quæ tamen probabilis erat, & iccirco non indigebat ratione. si quidem probabile dicitur,

quod

quod probatur aut omnib. aut plerisq. aut certe
 sapientibus. Sapientes autem fuere Hippocrates,
 Plato, & Chrysippus. Quare non eguit ratione.
 RICC. Caue, quæso, ne hoc tamquam certum po-
 nas, Quidquid est probabile, id nulla indigere ra-
 tione. pleraq; enim probabilia iccirco probabilia
 sunt, quia talib. rationib. probentur. Quod ut cō-
 firmem, agam tecum Dialectice. Non enim ue-
 reor, ne putes me adiuisse Dialecticos, ut putasti
 Medicos: si quidem ars nostra ἔστι ἀντίστροφος τῆ
 Διαλεκτικῆ, non Medicinæ. Sed ad rem. Quoddā
 persuasibile (sic enim Quintilianus appellat τὸ
 πιθανόν) indiget ratione. Omne persuasibile est
 probabile. Ergo quoddam probabile indiget ra-
 tione. si dubitas de maiore, audias Aristotelem,
 τὸ πιθανὸν τινὲ πιθανὸν ἐστὶ. καὶ τὸ μὲν εὐθύς
 ὑπάρχει πιθανὸν δι' αὐτὸ, καὶ πίσον: τὸ δὲ τῷ
 ἐνδείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων. De minore
 credo te non dubitare, quia scribit idem Aristot.
 quædam esse μὴ πιθανὰ, διὰ τὸ μὴ ἐξ ομολογουμέ-
 νων εἶναι, μηδ' ἐνδόξων. unde colligitur persua-
 sibile esse confessum probabile. Declarat alibi
 hoc probabile confessum, καὶ τοῦτο δ' ὅτι οὕτω
 φαίνεται δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείοσι. Cum
 igitur sic uidearis argumentari, Quidquid est
 probabile, non eget ratione: illa sententia est pro-
 babilis, quia probatur Hippocrati, Platoni, &
 Chrysippo: ergo non eget ratione: primum nego
 maiorem propositionem: deinde uero etiam mino-
 rem,

rem, & minoris approbationem. Talis enim sententia, quæ omnem excludit medicinam à recentibus morbis, tantum abest, ut Hippocrati, Platoni, Chrysippo probata sit, ut nemini umquam, quippe quæ falsissima est, probata sit. quod satis in secunda disceptatione mea confirmavi. Quare, pace tua dixerim, consecutio tuæ argumentationis nihil ualet. SIG. Alij iudicabunt. Sed multa probabilia collegisti, quæ ut tu putas, nisi habeant rationem adiunctam, absurda uideantur, ut Non posse mentiri quemquam, aut contradicere, neq. de reb. duab. iisdem contrarias orationes habere, quia id probabatur Antistheni: & omnia, quæ sunt in hac rerum uniuersitate, esse unū; quia probabatur Melisso: & alia eiusmodi, quæ attulisti, quæq. egebant ratione, ut crederentur. Non est tamen mea sententia ita. Hæc enim, & eiusmodi alia, quæ protulisti, theoremata erant illa quidem improbabilia, antequam suis ab auctoribus probarentur: uerum, postquam confirmata fuerunt, probabilia euaserunt. Itaq. eis uti sine ratione post licuit: quia à sapientibus iam auctoritatem acceperant. Ut paradoxa stoicorum, antequam ab eis probarentur, fuere incredibilia: ubi probata sunt, credibilia esse cœperunt. Quare Cicero in paradoxis tractas tamquam Stoicus paradoxum illud, Peccata hominum esse paria, etiam subiecta ratione firmavit. quia peccata, inquit, non euentis, sed uitij hominum metienda sunt. In quo peccatur, id potest

aliud

aliud alio maius esse, aut minus : ipsum illud peccatum, quoquo te uerteris, unum est. at in oratione pro Milone eo usus est pro argumento probabili, neq. ulla ratione muniuit. Cur de Africani morte quæstio nulla lata? quia non alio facinore clari homines, alio obscuri necantur. Quod cum sit falsum, tamen est probabile, quia Stoicis est probatum. Scimus autem uerum, & falsum uim suã ab ipsa rerum natura sumere. probabile autem, & improbable ab hominum, & præsertim sapientum opinione. **RICC.** Primum declaro illa, quæ probata sunt Antistheni, Melisso, & aliis, à me commemoratis, me intellexisse probabilia non simpliciter, sed quodammodo probabilia. erant enim paradoxa, & paradoxum non est simpliciter probabile, sed quodammodo probabile. Quare Arist. declarat propositionem dialecticam in hunc modum : ἔσι δὲ πρότασις μὲν διαλεκτικὴ ἐρώτησις ἔνδοξος, ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείοσι, ἢ τοῖς σοφοῖς. καὶ τούτοις, ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείοσι, ἢ τοῖς μάλιστα γνωρίμοις, μὴ παράδοξος. Dicitur ἔνδοξος μὴ παράδοξος, ut distinguatur ab illis interrogationibus, quæ sunt paradoxa. sunt enim quædam probabilia paradoxa, quæ proprie dicuntur Theses, de quibus sic idem Arist. θέσις δὲ ἔστιν ὑπόληψις παράδοξος τῶν γνωρίμων τινὸς κατὰ φιλοσοφίαν, οἷον ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν, καθάπερ ἔφη Ἀντισθένης, ἢ ὅτι πάντα κινεῖται καθ' Ἡράκλειτον, ἢ ὅτι ἐν τῷ ὄντι, καθάπερ Μελισσος φησι. Deinde obseruo te existimare τὸ ἔν-

δοξον, quod sine dubio est probabile, & τὸ παράδοξον, quod tu conuertis improbable, & ego conuerterem præter probabile, inter se prorsus contraria esse, ita ut simul stare numquã possint. Appellas enim paradoxa Antisthenis, Melissi, & aliorum, improbabilia. & paullo post scribis: Quid est παράδοξον, nisi improbable, quia ἐνδοξον ἐστὶν probabile. Ego tamen puto, cum ἐνδοξον, καὶ ἀδοξον, id est probabile, & improbable sint contraria, ἐνδοξον tamen, & probabile posse esse παράδοξον, & præter probabile, quia probetur alicui, & tamen sit præter opinionem aliorum omnium, uel plurimorum. SIG. Quomodo istam tuam perplexam differentiã probabis? RICC. Probabo sic: & tibi explicatam reddam: Quod est præter uerisimile, est paradoxum. Quoddam probabile est præter uerisimile. Ergo quoddam probabile est paradoxum. SIG. Nego minorem. RICC. Probo minorem, & tibi gratulor, ac mihi gaudeo, quòd ex Rhetoricis Dialectici facti sumus.

Quoddam uerisimile est præter uerisimile. Omne uerisimile est probabile. Ergo quoddam probabile est præter uerisimile. Probatur maior ex Poetica Arist. ubi sic legitur. Ἔστι δὲ τοῦτο, ὅταν ὁ σοφὸς μὲν, μετὰ πονηρίας δὲ ἐξαπατηθῆ. ὡς περ Σίσυφος. καὶ ὁ ἀνδρεῖος μὲν, ἀδίκος δὲ ἠττηθῆ. ἔστι δὲ τοῦτο εἰκὸς, ὡς περ Ἀγάθων λέγει. εἰκὸς γὰρ γίνεται πολλὰ, καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς. & ex Rhetorica, ubi sic: καὶ ἐν τοῖς ρητορικοῖς ἔστι φαινόμενον ἐνθύμημα

παρα

παρὰ μὴ ἀπλῶς εἰκὸς, ἀλλά τι εἰκὸς. ἔστι δὲ τοῦτο, οὐ
 καθόλου, ὡς περ καὶ Ἀγάθων λέγει. τὰ χ' ἄντις εἰκὸς
 αὐτὸ τοῦτ' εἶναι λέγοι βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν
 οὐκ εἰκὸς. γίγνεται γάρ τὸ παρὰ τὴν εἰκὸς, ὡστ' εἰ-
 κὸς, καὶ τὸ παρὰ τὴν εἰκὸς. *Ita ex doctrina Aristotelis*
colligitur, duplex esse uerisimile, unū, quod fit ple-
rūque, ut cū astutus decipit, & fortis superat : alte-
rum quod raro, & dicitur uerisimile præter uerifi-
mile ex sententia Agathonis, ut cum astutus deci-
pitur, & fortis superatur. Itaque uerisimile qui-
dem est, debilem non uerberare, & robustum uer-
berare : sed uerisimile quoque est debilem uerbe-
rare, & robustum non uerberare, non simpliciter,
sed quoddam uerisimile, id est, Agathonis, & præ-
ter uerisimile. Probatum minor ex lib. 2. Priorum,
ubi definitur uerisimile in hunc modum, τὸ εἰκὸς
ἔστι πρότασις ἐνδοξος. Quemadmodum igitur du-
plex est uerisimile, unum simpliciter uerisimile, al-
terum uerisimile quoddam, & præter uerisimile ;
sic probabile est duplex, unum simpliciter proba-
bile, alterum probabile quoddam, & probabile præ-
ter probabile, id est, ut Græci loquuntur, ἐνδοξον
παράδοξον. Ac probabile quidem simpliciter est
μὴ παράδοξον, ut scripsit Aristot. de propositione
Dialectica : probabile uero quoddam potest esse
παράδοξον, ut de Thesi notauimus. Miror præte-
rea te doctissimum uirum dixisse, illa Theoremata
Antisthenis, Melissi, & aliorum fuisse quidem im-
probabilia, antequam suis ab auctoribus proba-
 rentur:

rentur : uerum, postquam confirmata fuerunt, probabilia euasisse, & tunc usurpari sine ratione potuisse. Illa enim tantummodo sunt probabilia, τῶν ἐνδείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων, nec umquam sine ratione sunt proferenda. alioquin uidebuntur absurda. Nam quod uis illud paradoxum Stoicorum, Peccata hominum esse paria, probatum fuisse à Cicerone, tamquam Stoico, in Paradoxis, & commemoratum pro Milone loco probabilis sine ulla rationis subiectione, ubi legitur: Non alio facinore claros homines, alio obscuros necari: dico, pro Milone recitari non paradoxum, sed unam de rationibus paradoxo, quæ in tractatione ipsius nulla probatione confirmatur, ubi traditur æque peccare homines, si priuatis, ac si magistratibus munus inferant: pro Milone autem uidetur aliqua ratione muniri in hunc modum; Interfit inter uitæ dignitatem summorum, atq. infimorum: mors quidem illata per scelus ipsdem pœnis teneatur, & legibus; nisi forte magis erit paricida, si quis consularem patrem, quàm si quis humilem necauerit. Adde huiusmodi dictum pro Milone, quod putas sumptum esse ex Stoicorum effato, non esse paradoxum, nec mere Stoicum, sed & probabile simpliciter, & Peripateticum. Nam Cicero uersabatur tunc in corrigente iustitia, & uindicante scelera, ac maleficia, quæ neminem habet eximium, & metitur eodem omnes modulo, seruatque analogiam, non ut distributina, Geometricam, quæ impa-

ribus impariã tribuit, sed Arithmeticã, quæ eadem omnibus. Non est igitur dicendum, Cicero- nem eo in loco uti Stoicorum Paradoxo, sed potius aut Peripateticorum dogmate, aut etiam opi- nione communẽ, quòd in ciuitate ius æquum om- nibus esse debeat. Sed quorsum tam multa è ut intelligatur, non satis firmam esse illam rationem tuam, aliquid non egere ratione, quia probabile sit.

SIG. Dixi, quod mihi uidebatur. tu puta, quod uis. Declarasti autem sententiam Aristotelis, quòd, cum egit de addenda, uel non addenda sententiæ ra- tione, non intellexit, quod ego significo, tunc ratio- nem non addendam, cum aliquo modo sententia probabilis est, addendam, cum probabilis non est; sed, tametsi probabiles sunt sententiæ, eas tamen ratione muniendas, si controuersæ uideantur, aut præter opinionem, si obscuræ, si contra ea, quæ in ore multitudinis sunt posita. Sed quomodo erunt probabiles, si sint, ut tu uocas, præter opinionem, quas ille uocauit paradoxas? sic enim subiecit: Sententiæ ratione egentes sunt, quæ aliquod paradoxum dicunt.

RICC. Modo ostendi paradoxum non prorsus repu- gnare probabili, ut aliquod probabile possit esse paradoxum. SIG. Hæc sententia, Recentibus mor- bis medicinam non esse adhibendam, non est para- doxa, quia congruit cum sententia sapientum. qua- re non desiderat rationem. Et, si paradoxa esset, ta- men probabilitatem ab auctoritate sapientium, quos hic nominauit, acciperet. RICC. Iam intelligo,

cur in declarandis sententijs ratione egentibus ex doctrina Aristotelis mentionem feceris tantummodo paradoxo: uolebas enim ad id uenire, ut diceres, eam sententiam non esse paradoxam, & ideo ratione non egere. At scripsit Arist. in hunc modum, Ἀποδείξεις μὲν δεόμεναι εἶσιν, ὅσαι παράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβητούμενον. & infra, περί τῶν ἀμφισβητούμενων, ἢ παραδόξων μὴ ἀνευ ἐπιλόγου. Ergo sententiæ indigent ratione non solum cum sunt paradoxæ, ut, Eruditioni opera danda non est, quia eruditi inuidiæ subiiciuntur, & ignaui fiunt: uerum etiam cum sunt aliquo modo contruersæ, ut Bonum est, cui contrarium est malum, quia si bellum sit malum, pax est bona. Addidit, δὲ γνώμη χρῆσθαι περὶ τῶν μὴ παραδόξων, ἀδύλων δὲ προστιθέντα τὸ διοτρίστρογγυλώτατα. Itaque, cum sententia non est paradoxa, sed obscura, etiam requirit rationis subiectionem, ut si sit enigmatica, qualis illa: Cauendum est, ne cicadæ humi canât: sequeretur enim rerum omnium uasitas. Idem docuit, cum aliqua probatione proferendas esse sententias καὶ παρά τὰ δεδημοσιευμένα, id est, contra ea, quæ in ore multitudinis sunt posita, ut Non oportet, ut aiunt, amare tamquam obscurum, sed tamquam semper amaturum: insidiatoris enim alterum est. Iam uero dicis eam sententiam non esse paradoxam, quam ne ego quidem paradoxam appellauim, etiam si illa tua probatio non satis sit firma, quia congruit cum sententia sapientum. non enim con-

gruit,

gruit, ut aperte monstraui. Quod autem conficis, quoniam paradoxa non est, iccirco eam nullam desiderare rationem, uereor, ut tibi possim concedere. Nam, si non est paradoxa, at est controuersa, et aliquantulum obscura, & contra illud, quod ore omnium contritum, ac peruulgatum est, Principijs obsta. Itaque ex illis sententijs est, quæ, ex doctrina Aristotelis, aliqua ratione sunt fulciendæ. Sed puto eam nulla ratione munitam fuisse, quia nullam rationem haberet, tamquam omnium falsissima, ut sepe iam dixi. Quod addis, si paradoxa esset, eam accipere probabilitatem ab auctoritate sapientum, non solum nego a sapientibus fuisse approbatam, sed etiam, si approbata fuisset, parum probabilem existimarem, nisi adiunctam haberet rationem. S I G. Nonne dixisti hanc aduersari illi alteri, Principijs obsta? R I C C. Quidni dixerim? S I G. Atqui quomodo hæc inter se pugnare sententiæ possunt, cum non ex eadem artium ambæ officina prodierint? R I C C. Declares, quid uelis, sine commemoratione, ut cum præfatione honoris loquar, Cunni. S I G. Facio consulto, ut fastidiosissimas aures tuas offendam, postquam hunc litterarum concursum tantopere damnas. Sed audi, quæ requiris. Aristoteles, ubi loquitur de sententijs ratione aliqua fulciendis, sententias eas intelligit, quæ γνῶμας dicuntur, quas definit uniuersalia pronuntiata de ijs reb. quæ aguntur in uita, id est, de moralibus, non de ijs, quæ tractantur in artibus.

Ricc. Fortasse, dum dicit Aristot. περί ὄσων αἰ-
 πράξεις εἰσὶ, καὶ αἰρετά, ἢ φευκτὰ εἰς πρὸς τὸ πράσ-
 σεν, intelligi possunt, quaecumque pertinent ad ele-
 ctionem, & fugam in actionibus humanis, siue
 sint actiones contemplandi, siue morales, & qua-
 rum etiam effectio est, dum modo eligendæ, uel fu-
 giendæ sint. Tamen si enim ἢ θεωρία, ἢ πράξις, ἢ ποι-
 νος inter se aliquo modo distinguuntur, ut prima
 pertineat ad contemplationem sapientiæ, altera
 ad actionem prudentiæ, tertia ad effectioem artis
 operosæ: tamen ἢ πράξις quandoque accipitur in
 uniuersum pro qualibet actione humana, aut sa-
 pientiæ, aut prudentiæ, aut artis operosæ. Itaque in
 principio Ethicorum nominantur actiones pro ef-
 fectionibus, ubi legitur, ὧν δ' εἰσὶ τέλη τινὰ παρὰ
 τὰς πράξεις, ἐν τοῦτοις βελτίω πέφυκε τῶν ἐνεργ-
 γειῶν τὰ ἔργα. & in definitione felicitatis ponitur
 ἢ πράξις generatim, quæ pertinet tum ad contem-
 plandum, tum ad agendum, quæ admodum in Rhe-
 toricis εὐδαιμονία definitur εὐπραξία μετὰ ἀρετῆς.
 & Cicero ipse lib. 5. de finib. duplicem actionem
 commemorat, primum considerationem, cognitio-
 nemque rerum celestium, & earum, quas à natura
 occultas, & latentes indagare ratio potest: deinde
 Rerump. administrationem, aut administrandi,
 sciendique prudentem, temperantem, fortem, &
 iustam rationem, reliquasque uirtutes, & actiones
 uirtutibus congruentes, quæ uno uerbo honesta di-
 cuntur. Iam in definitione sententiæ actiones for-

tasse generatim intelligendæ sunt, in quibus omnibus posse uersari sententia uidetur, dummodo aliquid exprimat, quod eligendum, aut fugiendum sit. Nam, tametsi de rebus uniuersalibus, quarum non est electio, uel fuga, non sunt sententiæ, ut Rectum curuo contrarium esse, tamen, si dicatur aliquid, quod pertineat ad electionem, uel fugam, nõ solum de uirtutibus moralibus, ut de fortitudine, Fortes fortuna adiuuat, sed etiam de uirtutibus intelligendi, ut de sapientia, Nequaquam oportet, quicumque natura uir prudens factus est, cum filios suos eximie sapientes instruere, Nam præter aliam ignauiam, quam habent, inuidiam ciuium aperiunt infestam; & de artibus, ut de arte Medica, Aegri quia non omnes conualescunt, non ideo nulla medicina est; & de arte militari, Mars belli communis; & de arte sutorum, Ne sutor ultra crepidam; & de alijs similiter; hæc omnia uidentur sententiæ appellari posse. SIG. Ego solis moralibus sententiæ nomen tribuo. Quamobrem neque superiora Theoremata Antisthenis, & aliorum philosophorum à te prolata eiusmodi sententiæ sunt, quia de Physicis ferme, non de Ethicis deriuata sunt: neque Aphorismi Hippocratis eodem modo, quia è media medicina petiti sunt. Quare medicinam non esse recentibus morbis adhibendam, cum ex Aphorismis ductum sit, proprie sententiæ huiusmodi nomine decorari non potest. RICCO. Ne ego quidem dixi illa superiora Theo-

remata esse sententias : sed tantum id agebam , ut ostenderem , aliqua esse aliquo modo probabilia , quæ nihilominus ratione egerent , contra quàm tu enunciaſti . Neque illud de medicina recentibus morbis non adhibenda , ex Aphorismis Hippocratis ductum esse tibi aſſenſus ſum , quod falſiſſimum esse demonſtraui . Neque fortasse , ſi ductum eſſet , nomine ſententiæ priuarem , cum ſit ex ijs , quæ ad electionem , uel fugam uidentur pertinere . Sed , ut tibi dem , ſententiæ nomen aliò trahi non poſſe , quàm ad mores : non tamen dabo , illam ſententiam , quemadmodum in principio Conſolationis prolata eſt , non eſſe moralem . Mihi enim moralis uidetur , nec de eo dubito : quia , licet utatur per translationem è Medicina petitis uocibus , ut etiã illa Ouidij : Sero medicina paratur , & c. tamen & hæc , & illa eſt è Philoſophia morali , quæ proficitur eadem & remedium amoris , & conſolationem doloris , cum & amor , & dolor ſint perturbatio- nes , quas aut lenire , aut tollere pertinet ad moralem . Nam uidemus etiam Ciceronem in Tuſculanis facere medicinam & amori , & dolori : & is liber ſine dubio moralis eſt . Si G. Quemadmodum huiusmodi proſitionem non eſſe ſententiam exiſtimo , ſic illam eſſe cenſeo , quæ tota moralis eſt : Principijs obſta. cuius Cicero eſſe compos nequiu- it , cum eam cuderit non antiquus medicus , ſed Ouidius Poeta , minor multo natu , quàm Cicero . Ricc. Quasi uero hæc ſententia non ſit ita natu-
raliter

raliter in mente omnium impressa, ut inter illa, quæ Arist. appellat δειννοσιευμένα, censeri non possit, & non etiam cognosci potuerit sub alijs uerbis ante tempus Ouidij ex præceptis medicorum, ut ex Aphorismis Hippocratis, quorum undeuigesimus in libro secundo est; In principijs morborum, siquid mouendum uidetur, moue, quem in secunda quoque disceptatione mea citauit. Sed expecto, quid tibi uelis. SIG. Hoc mihi uolo, has propositiones aut non eiusdem generis esse: aut, si sint, inter se non nisi in speciem discrepare. Quo constituto efficitur, ut una alteram haud redigat controuersam: & propterea prior illa ne hac quidem de causa fuerit aliqua ratione corroboranda.

RICC. Quattuor conclusionem tuam complexus es, quæ haud quaquam, ut uerum fatear, mihi probantur. Primum huiusmodi propositiones non esse eiusdem generis, cum illa non moralis, hæc moralis sit, quas ego censeo eiusdem generis, & morales: deinde, si sint, inter se non nisi in speciem discrepare, quas ego re uera discrepare existimo, cum una uetet, altera requirat in principijs morborum remedia: præterea unam non reddere alteram controuersam, quod ego fieri puto, cum altera alteri aduersetur: postremo priorem illam non fuisse aliqua ratione corroborandam, quam ego iudico non minus, immo uero etiam magis muniri ratione debuisse, quam posterior ab Ouidio munita fuerit in hunc modum: Principijs obsta, sero medicina paratur,

Cum

Cum mala per longas conualuere moras.
 S I G. Sentias, quidquid uelis: quoniam suo cuique iudicio est utendum. Miratus quoque sum ualde, quod & in primo iudicio scripseris, & in secundo repetueris, Ciceronem in quarta Tusc. nonnullam Chrysippeæ sententiæ rationem significasse, ita dicentem; Quod uetat Chrysippus, ad recētes quasi tumores animi remedium adhibere, id nos fecimus, naturæque uim attulimus. Caue tamen ita existimes: neque enim hoc, Naturæ uim attulimus, est ratio, sed declaratio eius, quod dixit: Id nos fecimus, nempe naturæ uim afferendo, ut magnitudini medicinæ doloris magnitudo concederet.

R I C C. Scripsi, & repetiui Ciceronem non attulisse, sed significasse, & innuisse, non simpliciter rationem, sed nonnullam rationem Chrysippeæ sententiæ. Verba primi mei iudicij sunt; Cicero nonnullam rationem Chrysippeæ sententiæ significauit, dicens, se naturæ uim attulisse, atque innuens id Chrysippum uetuisse, quia natura id refugeret. Verba secundi; Notauit melius fecisse Ciceronem in 4. Tuscu. qui nonnullam Chrysippeæ sententiæ rationem significauit. Nonne satis caute locutus sum? Cur autem non potest uideri nonnulla ratio Chrysippeæ sententiæ, ut intelligatur, recētes quasi tumores animi non esse remedijs instigandos, quia natura eam instigationem refugiat, etiam si requirere aliquam delinitionem uideatur? S I G. Tu ipse considera: uix enim ego possum sentire, quod tu sentis.

sentis. Quod attinet ad Hippocratem, & Platonē, quos testatus es melius se gessisse, cum rationem attulerint sententiarum suarum, quàm se gesserit hic auctor, qui sententiam suam non confirmavit; fixationem Hippocratis reddidit, officio suo functus est, nempe medici, & quidem cum de medicina præciperet. RICC. Quasi uero non etiam scriptor Consolationis debeat reddere rationem earum rerum, quas scribit. SIG. Ne me interpelles. RICC. Perge, ut lubet. SIG. At orator, qui propositionem illam per similitudinem adhibet, quoniam accepit ut probatam, propterea non tenetur eius subijcere rationem, ut Medicus. RICC. Nequeo satis intelligere, quid sentias. Nam, ut etiam notavi in quarta disceptatione mea, modo putas aut Elorem Consolationis fuisse philosophum, & sapientem, modo oratorem. Nempe Philosophum in tuo commentario fragmentorum, & sapientem in prima tua oratione, ubi legitur; *Vt sapiens remedium à philosophia petiuit; ac cōtractis in unum omnium, qui de luctu minuendo scripserant, commentarijs, Consolationem confecit.* Oratorem uero non solum in secundâ oratione tua, ubi dicis eum in Consolatione tamquam oratorem in foro causam cum insigni aliqua orationis amplitudine egisse: uerum etiam in hoc loco secundæ tuæ accusationis. Sed, ut fuerit quoque orator, cur non debebat (malo enim sic dicere, quàm tenebatur) eius sententiæ subijcere rationem, quæ esset tam contro-

uersa? non enim spectare debet orator, quid sibi probetur, sed quid probari alijs possit: propterea quod τὸ πιθανὸν τινὶ πιθανὸν ἔστι, ὅλης οὐσῆς πρὸς ἄλλους τῆς πραγματείας τῆς περὶ τῶν ῥητορικῶν. Verum est igitur, quod scripsi, melius fecisse Hippocratem. Sed, quid de Platone dicis? S I C. Si Plato rationem aliquam tibi uisus est attulisse, pro arbitrio, & disputationis suae commodo fecit.

R I C C. Egregie. S I C. Neque enim ille sapientium, ut hic, nomen, auctoritatemq. praetendit. R I C C. Ergo nomen sapientum non praetendit, si ut philosophus se consolatus est, & ut sapiens remedium a philosophia petiuit? S I C. Ne attendas id, quod alibi dixi, sed quod hic. Quid plura? Si ille rationem protulit, tanto illam probabiliorem effecit, ut huic post satis fuerit dicere, Vetant sapientes; quemadmodum cum in primo de Diuinatione dixit: A natura deorum, ut doctissimis, sapientissimisq. placuit, haustos animos, & delibatos habemus. R I C C. Satis probaui aliam, non esse eandem sententiam Platonis, & auctoris Consolationis, & si esset, non tamen putarem, quia ille sua ratione illam probabiliorem reddidisset, iccirco licuisse eam sine subiectione rationis proferre, quasi omnibus notum esset, quidquid ipse Plato scripsisset, uel confugiendum esset ad Platonem, si quis sententiae rationem requireret: sed existimarem, capiendum esse exemplum ex ipso Platone, ut eius uestigijs insisteret, quicumque uti huiusmodi sententia

sentia uellet, & non nisi cum additione rationis
 uteretur. Illa autem sententia libri primi de Diui-
 natione per se credibilior erat, quàm hæc Consola-
 tionis. SIG. Considerasti quoque Plutarchi, &
 Senecæ locum. Sed hi nulla parte te adiuuant.
 nam ille, ut hic, peritissimos medicos nominauit;
 Seneca uero, aut si quis est alius, si modo rationem
 ullam eius significauit, iure quodammodo fecit,
 quia sapientum testimonio abstinuit. RICC. Non
 solum Plutarchus peritissimos medicos nomina-
 uit: sed etiam in sua enthymematica sententia ra-
 tionem inclusit, ut alibi monstraui. Seneca uero, cū
 rationem sententiæ suæ significauerit, fecit id,
 una cum Plutarcho, quod tu factum fuisse negasti
 in secunda oratione tua ad hunc modum; Neque
 Plutarchus, neque Seneca in consolationibus suis
 hanc culpam exhorruerunt, uerum ambo in exor-
 dijs eandem sententiam nulla ratione fultam adhi-
 buerunt. SIG. Procedamus longius, & hæc mi-
 nora relinquamus. Quid est, quæso, quod dicas,
 banc propositionem neque probabilem esse, neque
 ueram, neque Hippocratis, neque Platonis, neque
 Chrysippi satis auctoritate firmatam. si paullo an-
 te dixisti, Non negaui hanc propositionem proba-
 bilem esse? RICC. Meminisse debes, duas esse re-
 fellendi rationes, quas non solum Hermogenes, sed
 etiam Ammonius in Categorias Aristotelis com-
 memorat, alteram per ἀντιπαράστασις, quam non-
 nulli appellant obsistentiam, cum, quod obijcitur,

46 Dialogus inter
admittentes ostendimus id nobis non officere: alte-
ram per *ἔσασι*, quam uocant instantiam, cum ad-
uersario nihil concedimus, sed totum subuertimus.
Primum usus sum obsistentia, ut non negarem eā
propositionem esse probabilem, quod tu aiebas; sed
dixerim, imperfectam esse, quia suam nō habebat
adiunctam rationem: deinde instantia, ut proba-
rem ipsam nec probabilem, nec ueram esse, nec il-
lorum quidem, qui à te citati sunt, satis auctori-
te firmatam. **SIG.** Quod ais, tres esse Medicinae
partes, quarum prima uictus ratione, altera ma-
nu, tertia pharmacis medetur, itaque falsum esse il-
lud, ut generatim dicatur, recentibus morbis medi-
cinam non esse adhibendam, si non tertiam, aut se-
cundam, at saltem primam; hæc scilicet medicus
curat: orator uero de exacta ueritate huius propo-
sitionis non laborat, neque, quemadmodum intelli-
genda sit, quærit; satisq. habet scire, ita sapientib.
placuisse. Itaque non erat, quòd tu propterea con-
suleres medicos: neque enim hoc dixit, Quamquam
recentibus morbis medicina nō est adhibenda, sed,
Quamquam uetant sapientes recentibus morbis
medicinam adhibere. Quomodo uero intelligenda
sit, si quis scire auebit, medicos ipsos, ut te quoque
uideo fecisse; adibit. **RICC.** Rursus auctore Con-
solationis nominas oratorem, quem alibi philoso-
phum nominasti; qui si non quærat, quomodo id,
quod dicit, intelligendum sit, non ne stultus existi-
mabitur? **SIG.** At, ut dixi, satis habet scire, ita
sapien-

sapientibus placuisse. **Ricc.** Quibus sapientibus cum id non nisi insipientibus placere potuerit? Tu uero, qui profiteris te nouisse singularē, ut dicis, ingenij mei ubertatem, ac eximiam scientiæ copiam, nã male existimas de ingenio, ac sciētia mea, cum de re tam nota me putes medicos adiuisse, idq. non semel mihi exprobres. Quis enim est, qui, cum aliquantisper litteras degustauerit, ignoret id, quod uel Ambrosius Calepinus litteris consignauit, tres esse Medicinæ partes? quis non intelligit semper earum aliquam in principijs morborum conuenire? Cur tibi licuit citare Hippocratem, & non mihi? Cur egomet intelligere non potui & Hippocratem, & Platonem, & alios scriptores abs te citatos non prohibuisse simpliciter medicinam, in principijs morborum, sed tantum pharmaceuticã? quid negotij erat intelligere illam sententiã Consolationis absurdam esse? Hæccine erat tanta difficultas, ut consulendi esse medici uideretur? Sed, quod me fecisse quodammodo uitio uertis, si te facere dignum iudicasses, fortasse te tam facile persuasurum esse non putasses, illam inanem sententiam ipsius Hippocratis, Platonis, & aliorum auctoritate firmari. Fortasse igitur tu magis, quàm ego, auxilio medicorum indigebas. Quòd si, ut obijcis, medicos consuluissem, & adiuissem, non ne fecissem id, quod ars docet nostra, ut à peritis discerem, quod esse proprium artis nostræ minime uideretur? *Renoca quæso in memoriam, quæ Cicero*
sub

sub persona Crassi dixit lib. 1. de Orat. si, quæ ceteris in artibus aut studiis sita sunt, orator ignoret, tantumque ea teneat, quæ sint in disceptationibus, aut in usu forensi, tamen his de rebus ipsis, si sit dicendum, eum cognoscere debere ab iis, qui tenent, quæ sint in quaque re; si de re militari dicendum fuisset Sulpicio, eum quærere debuisse a C. Mario affine suo; si de iure civili, communicaturum fuisse cum Q. Scaevola; si de philosophia, cum Sex. Pompeio; atque si constat inter doctos, hominem ignorantem Astrologiæ Aratum de cælo, stellisque dixisse, si de rebus rusticis hominem ab agro remotissimum Nicandrum Colophonium poetica quadam facultate, non rustica scripsisse; nihil esse impedimenti, cur non orator quoque de rebus iis dicat, quas ad certam causam, tempusque cognoscit. Mittamus tamen hoc, quod utcumque fuerit, parum interest: & inter nos fixum maneat illud, sententiam positam in principio Consolationis non solum imperfectam esse, quod, quamvis probabilis esset, tamen suam non haberet adiunctam rationem, verum etiam eiusmodi, ut nec probabilis, nec vera censenda esse uideatur. SIG. Iam dixi, oratorem id minime curare oportere. Verum ueniamus ad senectutem. RICC. Tu citius, quam ego: quoniam citius ortus es. SIG. Quasi uero nescias minores natu posse etiam citius, & maiores natu tardius senescere, prout illis κακογυρία, his ευγυρία contigerit. Ut enim κακογυρία γυράσκει ταχὺ, καὶ λυπηρῶς: sic ευγυρία

γῆρια habet βραδυτὴν γήρας, καὶ ἀλυπσίαν. Sed per iocum me à proposito abducis. Veniamus igitur ad materiam senectutis, et breuius, si placet, agamus. Ricc. Si tibi, etiam mihi.

PRO SECVNDA CONIECTVRA,
quòd in Catone, ubi laudata est
senectus, nulla adhibita sit
excusatio senectutis in
Consolatione ui-
tuperatæ.

S I G O N I V S.

ARGVMENTATVS es, si Cicero hunc librum de Consolatione scripsisset, et senectutem tantopere uituperasset, eū ea de re post in Catone se excusaturum fuisse, ubi ipsam senectutem à quattuor illis accusationibus defendit, quòd auocet a rebus gerendis, quòd corpus faciat infirmum, quòd priuet omnibus uoluptatibus, quòd haud procul absit à morte: Et, quamuis in Dialogo Ciceronis, qui senectutem ab illis quattuor uitjs uindicauit, non Cicero fuerit, sed Cato imitatione expressus, centum ante annos natus, quàm Cicero; tamen potuisset eum in proœmio se excusare, quemadmodum in proœmio libri primi de Orat. se excusauit, de Commentariolis suis inchoatis, atque rudibus, qui

D sibi

sibi puero, aut adolescenti exciderant. Illud tamen etiam, atque etiam attende, ne istud quidem, quod ais, ipsum efficere in proœmio potuisse. **Ricc.** Dixi Ciceronem potuisse se excusare non solum in proœmio, sed etiam in ipso Dialogo sub persona Catonis, non nominatim, sed in uniuersum, ut diceret, in Consolationibus ubi agitur de cōdicionibus ætatum, solere senectutem uituperari, sed id fieri, ut causæ seruiatur, uere autem omni laude esse dignam; ut scilicet prudens Lector, qui & Consolationem, & illum Dialogum esse Ciceronis non ignoraret, quò illa uerba tenderent, posset animo comprehendere. Sed, quod ais ipsum efficere, quod dixi, in proœmio non potuisse, miror te sic loqui. Nam, si licet in proœmijs περὶ τῶν ἕξω τοῦ πράγματος scribere, cur non licuerit τὰ περὶ τὰ πράγματος attingere, atque aliquem locum repurgare, qui dignus esse purgatione existimetur? Tametsi enim scripsit Cicero, separatum proœmium uitiosum esse, & connexum ita principium consequenti orationi esse oportere, ut non tamquam citharædi proœmium afflictum aliquod, sed cohærens cum omni corpore membrum esse uideatur: tamen, cum id intelligendum sit potissimum de causis deliberatiuis, & iudicialibus, τῷ προάυλιῳ, quod fit ἐν αὐλαίσει, & est separatum à legitimo cantu, non solum simile esse potest τὸ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμιον, παράδειγμα δὲ τὸ τῆς ἐλένης προοίμιον: verum etiam proœmia historiarum, ut Sallustij in

coniuratione Catilinæ, & in bello Iugurthino, ac
 quæstionum infinitarum, ut Ciceronis in prima Tu-
 sculana, & in alijs. Quoniam igitur proœmia in
 huiusmodi quæstionibus possunt esse separata, ic-
 circo uolumen habebat Cicero proœmiorum, ex
 quo sepe eligebat, cum aliquod *σύγγραμμα* insti-
 tuerat. unde factum est, ut in libro de gloria po-
 suerit idem proœmium, quod in Academico ter-
 tio, quod non meminisset, se illo abusum esse, ideo-
 que cum agnouisset erratum suum, statim nouum
 proœmium exarauerit, & Attico miserit, ut uetus
 defecaret, nouum agglutinaret, quemadmodum
 scriptum est ad ipsum Att. Quod si admittuntur
 quandoque proœmia separata, cur fieri proœmium
 non potest, in quo res aliqua excusetur? **SIG.** Di-
 cam, si attenderis. Si dedita opera primum uitupe-
 ratio senectutis, deinde laudatio conscripta esset,
 tunc in proœmio fieri purgatio debuisset, quia li-
 ber libro, argumentum argumento obiectum es-
 set, quemadmodum factum est, cum Gabinius a-
 liàs à Cicerone oppugnatus ab eodem defensus
 est. Sed, quoniam in Consolatione inter ærumnâs
 humanas obiter etiam senectutis incommoda re-
 lata sunt, in Catone uero de industria senectus per
 Catonem à quattuor illis uulgatis criminibus libe-
 rata est, ideo non debuit fieri in proœmio purgatio.
RICC. Vide, quam legem proœmij imponas, quæ,
 ut ostendi, in talibus quæstionibus prorsus libera
 esse possunt; & tamen per te, & nouam istam do-

Erinam tuam uitiosa sint, si ullam contineant excu-
 sationem, nisi liber libro, argumentum argumen-
 to obijciatur. Quod quale sit, diligentius considera-
 bis. Nam, licet liber libro, argumentum argumen-
 to non prorsus opponatur, tamen aliquid, quod fit
 in uno, & est diuersum ab eo, quod fit in altero, po-
 test legitimè excusari; vt in oratore ad Brutum
 sic; Ego idem, qui in illo sermone nostro, qui est
 expositus in Bruto, multum tribuerim Latinis,
 uel ut hortarer alios, uel quòd amarem meos, re-
 cordor longe omnibus unum anteferre Demosthe-
 nem. & in libro de Fato sic; Quod in alijs libris
 feci, qui sunt de natura Deorum, itemque in ijs,
 quos de diuinatione edidi, ut in utramque partem
 perpetua explicaretur oratio, quòd facilius id a quo
 que probaretur, quod cuique maxime probabile
 uideretur; in hac disputatione de Fato casus qui-
 dam, ne facerem, impediuit. SIG. Quid? quòd
 illa excusatio non fuit necessaria, quia accusatio,
 quæ adhibetur in Consolatione, non repugnauit
 defensionis, quæ post suscepta est in Catone?
 RICC. Ain tandem, non repugnauit? profecto, si
 repugnare, est aduersari, obsistere, contra pugna-
 re, nescio quibus technis persuadere te posse exi-
 stimes, alteram disputationem, in qua senectus ui-
 tuperatur, accusatur, & misera, atque infortunata
 ostenditur, non repugnare alteri, in qua senes lau-
 dantur, defenduntur, & non miseri, nec infortu-
 nati ostenduntur. de quo quia in disceptationibus
 meis

meis plura dixi, quàm quæ hic repeti debeant, nihil mihi aliud addendum arbitror, nisi me id, ut alia, litterarum studiosis iudicandum relinquere.

SIG. Quæsiuisti, quo ego tandem modo probaturus sim, Ciceronem in Consolatione sua tanta senectutis incommoda persecutum esse, cùm id haud aliunde appareat, & Plinius cum ceteras ætates ærumnosas afferret, unam tamen hanc senilē omiserit. Ergo, nisi probauero singula, quæ sunt in hoc libro, fuisse in Consolatione Ciceronis, caussa cecidero? si probaro, tum demum ineptæ reus imitationis ero? RICC. Cur tibi potius uis credi, senectutem in Consolatione uituperatam esse affirmanti sine ulla probatione, quàm mihi neganti? Id quod licet probares, ob alia tamen multa non tu ineptæ reus imitationis per me esses, cuius nunquam me esse accusatorem professus sum: sed ab illis, qui tam multas & rerum, & uerborum sordes Ciceroni tribuunt, per me Cicero ex instituto meo defenderetur. SIG. Nonne satis id tibi argumenti uidetur, quòd Plato in Axiocho, cum item de contemnenda morte dissereret, ætatum, ut hic, singularum miseras persequens, summas ipsius quæque ingrauescentis ærumnas exposuit. quas Plinius non attigit, ne in re clarissima laboraret. RICC. Modo nominaſti Platonem in Axiocho, modo Aeschinem. Sed id nihil ad rem. Dico autem non ualere argumentum, quia in Axiocho senectutis ærumnæ expositæ sunt, etiam id factum

esse in Cons. Ciceronis, cum aliqua senectus bona esse possit, qualis illa, quam Arist. inter partes felicitatis ἐὺνπλαῖον appellat, & non omnis senectus sit mala, quod tamen in ista Consolatione consolationis indigente, tanquam certissimum ponitur. Quæ uera causa fuit, quamobrem Plinius, ubi miseras hominum recensuit, nullam senectutis habuerit mentionem, & non ea, quam tu affers, quia in re clarissima sibi non esse laborandum existimauerit. Cum enim alias quoque res clarissimas narrauerit, ne hunc quoque prætermisisset, quia clarissima esset: sed prætermisit, quia senectutem per se non esse miseram iudicauit. **Sic.** Sentias tu, quid quid uelis: ego quoque idem faciam.

PRO TERTIA CONIECTURA,
quòd multa sint non solum alium
de sumpta, & paullisper im-
mutata, sed etiam ple-
runq. deprauata.

SED expone deinceps, quæ tu tertio loco posuisti. **Ricc.** Is est, quòd multa, ut historiae, fabulae, uersus, sententiae, sint aliunde sumpta, & paullisper immutata cum magna plerumque deprauatione. **Sic.** Tu Ciceronem multa repetisse scripsisti: ego pluribus allatis exemplis monstrauit, id rectissime factum esse. **Ricc.** At
qui

qui non fuit illis tam multis opus: neque enim ego hoc negavi. SIG. Addidisti multa fuisse leuiter immutata: at docui quoque, eundem alijs quoque in libris commutata multa repetijisse, & cū idem argumentum fuerit Consolationis, & Tusculanæ, recte eadem utrobique, uel paullulum uariata tractasse. RICC. Vide, utrum hoc sit contra me, qui magis locorum spectauī deprauationem, an potius contra te, cum repugnet illi admirabili ingenij amplitudini, ac singulari uerborum copiæ, quam uel ipso Cicerone ab inferis excitato expressisti, ut, quod factitare Demosthenem obseruasset, qui, ut tu locutus es, eademmet uerba, quoties apte caderent, adhiberet, id fere nunquam ipse faceret; quod & res miram ingenij tenuitatem, & nimiam uerborum inopiam indicaret, quam repugnantiam aliàs notauī. SIG. Habeo, quid respondeam, si uelim, sed contendiſti in Cons. multa esse deprauata. RICC. Hoc scilicet robur est argumentationis meæ. SIG. Velim, ut ea perpendamus. Huic autem quæſtioni satisfacere cumulate non possum, nisi hoc mihi maxime necessarium præsidium comparerem, ut Ciceronem ijsdem, quæ tu inferis, criminibus se obstrinxisse in alijs quoque suis monumentis ostendam, atque id ualere præcipue ad partem hunc legitimum ostendendum existimem. Etenim si quis aliquem alicuius filium esse iccirco abnueret, quòd pater integer esset, filius autem fortasse aut pedum, aut oculorum uitio laboraret; ego, si

ad me eiusmodi causa delata esset, cum alia, tum hoc in primis afferrem, eundem patrem alios quoque eiusmodi aut claudos, aut lusciosos liberos suscepisse, meque putarem præclare operam meam nauasse. **R I C C.** *Dij immortales, quàm seuum est telum hoc, quod tibi paras, ut non possis scriptorem eum, quem tu ipse incognitum appellas, id est, simulatum Ciceronem sanare, nisi uerum ferias Ciceronem. Quod faciunt quoque tecum quidam amici tui, uiri clarissimi, ut adulterinum Tullium plus nimio, atque indigne defendentes, germanum accusent. Ego igitur, qui in hominem incognitum inuehor, & cognitum defendo, accusator nominabor: uos uero, qui cognitum accusatis, & incognito (si non uobis, at certe alijs) tantopere fauetis, eritis defensores? Sed ueniamus ad deprauata.* **S I G.** *Expone ista.* **R I C C.** *Ordiam ab historijs. In Tusc. scriptum est, Decium patrem pugnasse cum Latinis, filium cum Etruscis, nepotem cum Pyrrho: in Consol. Decios pugnasse cum Latinis, cum pater tantummodo decertarit.* **S I G.** *Sic alibi quoque locutus est, ut docui, Cicero, ut cum de Deciorum patris, & filij deuotione differeret, Latinos tantummodo nominarit.* **R I C C.** *At operæ pretium est uidere, quomodo docueris: atque interim cauebimus, ne tuo telo Ciceronem offendas.* **S I G.** *In libro secundo de Finib. scripsit sic; P. Decius, cum se deuoueret, & equo admissio, in mediã aciem Latinorum irrueret, aliquid de uoluptatibus suis*

suis cogitabat? & paullo post; Quod quidē eius factum nisi esset iure laudatum: non esset imitatus quarto consulatu suo filius; neque porro ex eo natus, cum Pyrrho bellum gerens, cecidisset in prælio, seq. è continenti genere tertiam uictimam Reip. præbuisset. R I C C. Non est locus similis. Nam Cicero de Finib. tres Decios tripliciter indicauit; patrem, Cum se deuoueret, & equo admisso in mediam aciem Latinorum irrueret: filium, Quarto consulatu suo: nepotem, Cum Pyrrho bellum gerens. Simulator uero simpliciter dixit, Decios cum Latinis pro patria dimicantes sese hostium telis obiecisse. Itaque Cicero non errauit: simulator uero errauit. Vides'ne telum tuum contra Ciceronem nihil adhuc ualere? S I G. In Tusc. ubi tres deuotiones, patris, filij, nepotis expressit, tria etiam nomina hostium protulit, Latinorum, Etruscorum, Pyrrhi: cum tamen commodius pro Etruscis Gallos reponere potuisset, quòd Decius filius cum solis Gallis, Liniio teste, conflixerit. R I C C. Tametsi Decius filius in Etruria, nō cum Etruscis, sed cum Gallis pugnauit: tamen, quia in Etruria illud bellum Samnites, Galli, Etrusci, & Umbri contra Romanos communibus armis gerebant, non est mirum, si Cicero pro Gallis nominauit Etruscos, apud quos illud ipsum bellum gerebatur. S I G. Scite. ergo, quoniam Cæsar pugnauit cum Pompeio in Macedonia, pugnauit cū Macedonib. R I C C. Non est simile. Nam Galli, &

Etrusci

Etrusci arma inter se coniunxerunt, & bellandi societate coniuncti erant, ut quodammodo, quod contra illos gerebatur, etiam contra hos geri uideretur. Nam sic Pompeius, & Macedones. Quæramus igitur, quomodo Ciceronem excusemus, nõ quomodo reprehendamus. Addidisti in orationibus tuis, fortasse esse mendum librarij, ut legi debeat Decius, non Decij. Ego respondi, sequentia uerba non congruere, si legatur in hunc modum; Decius cum Latinis pro patria dimicantes sese hostium telis obijciebant. S I G. Si hoc non placet, exerceo rursus telum meum, ac dico, non procedere: Hic liber mendosam aliquam habet historiam: ergo non est Ciceronis: quia nullus est ferme liber Ciceronis, in quo non eiusmodi aliquid hæreat labis. exempli gratia, ut in secunda mea oratione dixi, duo duces cum Antiocho Rege Syriae depugnarunt, Acilius Glabrio, qui Catone uiro consulari legato ascito ipsum è Græcia depulit, & L. Scipio, qui fratre Africano in Asia debellauit, teste Liniio, & ceteris sine ulla controuersia omnib. Cicerone uero in libro de senectute Catonem Tribunum militarem cum Glabrione fuisse, pro Murena in Asia cum L. Scipione uersatum esse prodidit, nimirum eo deceptus, quod Scipio Glabrionem exceperit R I C C. Quid est accusare, si hoc nõ est? At, quemadmodum non uidetur ualere hoc argumentum; Hic liber mendosam ex aliqua parte habet historiam, ergo non est Ciceronis: ita hoc ualere potest;

test; *Hic liber non unam aliquam, sed multas habet mendosas historias, & non solum historias mendosas, sed multa alia & in reb. & in uerbis uitiorum genera, ergo Ciceronis existimari non debet.*

SIG. *Dum auctor Consolationis Scipionem dixit occubuisse in Hispania, cum Scipiones dicere debuisset, quis non uidet id aut librarij uitio, aut pro Ciceronis arbitrio factum? neque enim, quia Scipionem dixit, alterum exclusit.*

RICC. *Prætextus librarij multos adiuuat. Quodnam autem arbitrium fuit Ciceronis, ut, cum diligens fuerit lib. 3. Officiorum, & in Catone, in Scipionib. commemorandis, quos fortes uiros appellauit, & dixit iter Pœnis, uel corporibus suis obstruere uoluisse; in Cons. autem sua ea usus sit negligentia, ut unū Scipionem nominauerit?*

SIG. *Si Gracchum præterijt, qui in Tusc. nominatus est, fortem uirum in uno præterire, in altero nominare, non est mendosam historiam adhibere.*

RICC. *Non dixi esse mendosam historiam adhibere: sed negligentiam. Verba mea sunt: Gracchum præterijt non sine negligentia.*

SIG. *Si hæc tu hunc scribentem audire non potes, quo tandem modo Liuium equo legere animo potes? qui libro 34. L. Valerium Tribunum pl. sic contra Catonem loquentem induxit, ut se Origines eius aduersus eum reuoluturum esse denunciaret; quas constat Catonem non solum ante consulatum non confecisse, sed uix post annos 40. id est, extrema iam ætate instituisse. quod & Pro-*

bus

bus in uita prodidit, & ipse apud Ciceronem de se paucis ante mortem diebus testatus est, inquiēs: Septimus mihi Originum liber est in manibus.

Quod uitium si imitator hic concepisset, quas tu bone Deus strages huius libelli etiam me probante fecisses? RICC. Longe fuge: telo suo hic petit omnes. Ergo non satis erat Ciceronem accusare, si non etiam Liuium accusares? Verum de eo post uiderimus. Colligo tamen ex ista tua accusatione, quod Ciceronem auctorem Consolationis non nominas, sed imitatore[m] quendam. SIG. Iam ueniamus ad fabulas. RICC. Veniamus. Et, quoniam nihil fere noui attulisti: sed tantum expressisti, te non deteriora putare, quæ ego praua, & deprauata esse ostendi: sat habebō dicere, me longe à te discrepare, quod melius in Tusc. quàm in Cons. dictum esse arbitrer. In Tusc. sic; Fertur etiam de Sileno fabella quædam, qui, cum à Mida captus esset, hoc ei muneris pro sua missione dedisse scribitur, docuisse Regem, non nasci hominem longe optimum esse, proximum autem quàm primum mori. In Cons. Sileni quæ fertur fabula idem certe confirmat, qui captus à Mida missionem doctrina redemit, docuit autem Regem, nunquam nasci optimum esse, sed celeritate mortis proximi accedere. Nolo hic repetere probationem meam, quæ omnibus est in promptu, ex qua illud melius, hoc deterius esse, satis apparere potest. Tantum dico, cum conatus sis ostendere doctrinam quandoque accipi pro
ipso

ipso docendi actu, sumptis auctoritatibus à Mario Nizolio, quas ego quoque uideram, me illud potissimum spectasse inter cetera, quòd pro uerbo Docuisse posita sint duæ uoces, Doctrina, & Docuit. quod meliusne, an peius sit, alij iudicabunt.

SIG. Alias persequere fabulas. RICC. In Tusc. Simile est quiddam in Consolatione Crantoris. ait enim Terinæum quendam Elisium, cum grauiter filij mortem mæreret, uenisse in Psychomantium quærentem, quæ fuisset tantæ calamitatis causa: huic in tabellis tres huiusmodi uersiculos datos;

Ignaris homines in uita mentib. errant.

Euthymus potitur fatorum munere læto.

Sic fuit utilius finiri ipsiq. tibiq.

In Cons. sed Crantor noster patri filij mortem ægerrime ferenti responsum ait datum in Psychomantio filio suo bene, beateq. esse, utiliusq. futurũ fuisse, si etiam pater pari ratione fati concessisset. Hoc quidem dixi breuius esse, sed non elegantius, ubi etiam de Latinitate, nedum elegantia dubitatur: illud uero illustrius, dilucidius, suauius.

SIG. Ego, & si de re leui hæc est dissensio, tamen quero, quod tu nomines elegans? sanè, ut exposuisti, illustre, dilucidum, suauē. & quidem elegantiam Rhetores nominant, cum Latine, & plane dicimus. Latine, id est, emendare: plane, id est, dilucide, atque aperte, quod uerbis præcipue consequimur usitatis, & proprijs. RICC. Non ignoro hoc esse præceptum auctoris ad Herennium lib. 4. ubi

sic legitur: *Elegantia est, quæ facit, ut unumquod
 que pure, & aperte dici uideatur. Hæc distribuitur
 in Latinitatem, & Explanationem. Latinitas est,
 quæ sermonem purum conseruat ab omni uitio re-
 motum. Explanatio est, quæ reddit apertam, & di-
 lucidam orationem. Ea comparatur duab. reb. usi-
 tatis uerbis, & proprijs. Hæc ille, qui fortasse te-
 cum significantius nominasset puritatem, quàm
 Latinitatem, ut præceptum commune esset omni-
 bus linguis, & non uni Latinæ, ac necesse non esset
 noua uocabula subintelligere, Hebraicitatē, Græ-
 citatem, & alia similiter. Demetrius uero Phale-
 reus latius declarat γλαφυρὸν λόγον, id est, elegan-
 tem, ornatam, ac omni uetustatē refertam orationē,
 ac complectitur non solum usitata, & propria, sed
 etiam nitida, & omnibus modis uenusta. **SIC.** Cur
 elegantior uox est fabella, quàm fabula?
RICC. Quia nitidior. **SIC.** At non quæ nitidio-
 ra, sed quæ usitata, & elegantia pleniora,
RICC. Spectaui Phalereum, non istum tuum au-
 ctorem ad Herennium. Sed, quando me ad eius do-
 cttrinam uocas, ne ab eo quidem discedam. Nonne
 primum genus elegantiaë requirit Latinitatem?
SIG. Sane. **RICC.** At minus Latine locutus
 est: dixit enim Filio suo, pro eius. **SIG.** Quæstio
 est hæc satis inter Grammaticos agitata. uerum
 ego unum tantum aduersus te reuoluam exēplum
 Ciceronis ad Att. Cōsules flagrant infamia, quòd
 C. Memmius candidatus pactionem in senatu re-
 citauit,*

citauit, quam ipse suus competitor Domitius cum
 consulib. fecisset. Etenim, si tu ipse exponis, Suus,
 id est, proprius sui ipsius C. Memmij competitor,
 cur non item hic potes interpretari, Filio suo, be-
 ne, beateq. esse, Suo, id est, proprio sui ipsius patris?
 RICC. Quia, cum pronomen Suus sua suum, cum
 supposito debeat conuenire, suppositum illius loci
 ad Att. est C. Memmius, & iccirco interpretandū
 est, suus competitor, id est, proprius sui ipsius C.
 Memmij competitor: in loco autem Consolationis
 suppositum est Crantor noster, ut, si legatur Filio
 suo, interpretandum sit proprio sui ipsius Cranto-
 ris. Alterum genus elegantiae uerba postulat usita-
 ta, & propria. At illud, Fatis concessisset, minus
 usitatum est, maxime apud Ciceronem, qui nun-
 quam eo dicendi genere usus est. Itaque uides, quo
 modo ego hoc, quàm illud, minus elegans esse intel-
 lexerim. SIG. Transeamus ad uersus. RICC. In
 Tusc. Nec tam flebiliter illa canerentur;

Hec omnia uidi inflammari:

Priamo ui uitam cuitari:

Iouis aram sanguine turpari.

In Cons. Hinc illa miserabiliter decantata;

Hec omnia uidi inflammari:

Priamo ui uitam auferri:

Iouis aram sanguine turpari.

Mutata est uox Euitari in uocem Auferri: & lo-
 cus est deprauatus. SIG. In quo tandem hæret hoc
 uitium, in significatione, an in usu? sanè dices in
 neutro.

neuro. RICC. Immo in significatione, quia significantius est, Vitam euitari, id est, non uitā reddi, quā uitam auferri; & adhibere minus significans pro significantiori, nihil aliud esse, nisi deprauare intelligo. Præterquā quod, ut aliās dixi, tollitur pulchritudo similiter desinentium, si dicatur auferri; & uerbum Euitari grauius est, quod quandam redolet antiquitatem. SIG. Afferendus est antiquorum usus, ut odorem hunc hauriam.

RICC. Haurire potes ex eo, quod est uox ex Hecuba antiqui Ennij, propter antiquitatem quidem nostris temporibus inusitata, sed tamen testimonio Ciceronis tribus in locis confirmata, non solum in prima Tusc. sed etiam in 3. & in lib. 3. de Orat. ut dubitare non debeamus, quin Ennius ea usus sit, & quin auctor Consolationis eam fortasse non intelligens mutare ausus sit. SIG. Age nunc expone sententias, quas corruptas putas. RICC. Tam multæ sunt, ut, si omnes persequi uelim, non facile orationis exitum inueniam. SIG. Ego edā unam emendatius ex Apologia Socratis expressam in Cons. quā in Tusc. cuius causa tu prorsus hanc Consolationem explodis. Sic scriptum est in Cons. Quod si morte sensus extinguitur, &c. sin migrationem esse uolumus in eas oras, &c. In Tusc. uero: Quod siue morte sensus extinguitur, &c. Sin uera sunt, quæ dicuntur. Quis enim Latine dixit unquam, Siue, Sin? Quis contra non dixit, ut hic, Si, Sin? Quod cum ita sit, quid est, quod huic

Commentario tam acriter oblatres? RICC. Omnia tolerabiliora sunt, quàm hoc, quòd Sigonius, quamuis Sigonius, uel ipsum Ciceronem reprehendere de parum emendata audeat elocutione. Sed, παρρησιάζομαι γὰρ πρὸς σε, quãuis Sigonius multum ualeat in lingua Latina, quid tamen est Sigonius ad Ciceronem? Ergo prauum imitatore

Ciceroni in linguæ candore præferre audes, cui ne dignus quidem foret, qui matellam porrigeret? SIG. Eiusmodi ingenij illud quoque in primo iudicio, hunc ad cunnum natum hominem esse.

RICC. Si tam sæpe rem turpissimam elocutione sua representat, quid aliud dicendum est? quem tu non solum excusas, sed etiam frequenter imitaris, ut cum dixisti in prima oratione: Cum negocijs ipsis: in secunda; Cum nostris necessarijs; in isto Dialogo tuo; Cum non ex eadem artium ambæ officina prodierint: & alibi sæpe similiter. Cũ autem possint ea sufficere, quæ ad Ciceronẽ a tuo seuissimo telo in secunda mea disceptatione attuli defendendum, cur dicor oblatrare, qui furem nondum uidens non oblatro, sed te Ciceroni oblatrantem, quantum possum, reprimo. SIG. Quid? an tu Liuianam uerbi huius tralationem nobile non agnoscis, qua Catonem dixit Africani magnitudinem allatrasse? an te maiore Scipione maiorem fingis? nam, si despecto Liuiio similitudinem quaeris, quid potest esse similius? ut enim canes allatrãt ignotos, sic tu scriptorem incognitum arguis.

E ut

ut illi reclamant furibus, sic tu imitatori, id est, furi alienæ industriæ maledicis. Sin autem hoc responso facetus esse uoluisti, nã tu incassum fecisti, quia risum ex alieno, & quidem notissimo ioco quaesisti. **Ricc.** Scio scriptum esse apud *Liuium* lib. 48. ad hunc modum; Morte *Africani* creuere inimicorum animi, quorum princeps fuit *M. Porcius Cato*, qui uiuo quoque eo allatrare eius magnitudinem solitus erat. Ibi commemoratur *Cato* tamquam inimicus *Africani*, & obtrectator, iccircoq. ei tribuitur illa, quã nobilem appellas, allatrãdi translatio. Sed, quoniam tam nobilis est, non uerebor eam tibi quoque tribuere, qui allatras *Ciceronis* magnitudinem, mihiq. tributam aspernabor, qui in maledicendo prædicationem, nobilitatemq. despicio. Nec me maiore *Scipione* maiorem fingo, etiam si tu mihi quoque in hac re tamquam *Scipioni* maiori *Cato* maior oblatres, pro quo temere te *Scipionem* maiorem uideo nominasse, non enim *Scipio*, sed *Cato* allatrabat. Nec *Liuium* despicio, ut tu, qui præter causam modo eum reprehendisti.

Quòd, si, ut canes allatrant ignotos, sic ego tibi uideor scriptorem incognitum allatrare, (quem modo *Ciceronem* esse contendis, modo scriptorem incognitum confiteris, ut, quid sentias, tu te nescire profitearis) uide, ne tu appellari non solum canis, sed etiam rabidus canis congruentius possis, qui nullam distinctionem adhibes personarum, & notos quoque allatras, & mordes. Qua in re ea alte-

va est similitudo, quod, quemadmodum, auctore Lu-
 ciano, quos rabidus canis momorderit, non solum
 ipsi rabie agitantur, sed uim etiam retinent eundem
 imprimendi morsum, unde fit quedam rabidorum
 catena: sic, quos tu superiore proxima astate,
 quo tempore canum rabies pestifera in primis ho-
 mini est, opinionis tue prauitate quasi rabie infe-
 cisti, illud tuum in vulgus iactans, AVT CICE-
 RONIS, AVT CICERONE MAIORIS, alios
 ita infecerunt, ut, qui talem rabiem curet, diuinum
 quid habere iudicandum sit. In te igitur fortasse
 Græcorum quadrat prouerbium, δῆγμα κωῆς
 λυτῶντος. Quod addis, ut canes reclamant furi-
 bus, sic me imitatori alienæ industriæ reclamare,
 id apertius facerem, si furem uiderem, & homi-
 nem agnoscerem. obiurgarem enim, quod se uel-
 let pro Cicerone uenditare, & ab incepto deter-
 rerem. Cumque abs te reprehendar, quod alieno, et
 quidem notissimo ioco usus sim, immerito me re-
 prehendi arbitror, quia in præceptis esse non uideo,
 Ut ab alienis, & notissimis iocis caueamus; quem
 admodum ne tu quoque indignum iudicasti, alie-
 no, & trito prouerbio uti, Sus Mineruam, & alijs
 similiter. Satis igitur patienter illam tuam obla-
 trandi tuleram mentionem. Sed, quoniam me rur-
 sus instigasti, patere tu quoque me sic, quamuis in-
 uitum, respondisse, & recordare esse in præceptis
 nostris, διαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα. Quid au-
 tem ais de locis Mureti imitatione expressis?

SIG. *Haud quaquam faciam, quod ante feci, ut Ciceronem à mortuis excitem, qui te acrius hæc dicentem obiurget, ac Muretum à se sumpsisse ostendat. nam uideo te grauius illud tulisse. Verum ut Cleanthes quondam à magistro suo defecisse cō discipulum audiens, terra pede percussa dicam;*

Audis'ne hæc Amphiaræ, sub terram abdite?

RICC. *De tribus locis putas Muretum sumpsisse duos ex ista Consolatione, quam tamen ipse affirmavit, ut dixi in prima mea disceptatione, exercitationem esse iuuenilem, & paruifaciendā. Eundem arbitraris in tertio loco imitatum esse Ciceronem de finib. quod ne ego quidem negaui; ita tamen, ut auctorem Consolationis non Ciceronem de finib. sed Muretum imitatione expressisse, mea disputatione confecerim, de quo tertio loco est tam uerum, quàm quod uerissimum, te parum amice miras mihi tragædias excitasse, ut etiam Ciceronem ab inferis excitatum contra me loquentem induxeris. quod tuum institutum nunc quoque retinens, quemadmodum Cleanthes cōtra Heracleotem Dionysium condiscipulum, cum pede terram percussisset, uersum ex Epigonis dixisse in 2. Tus. commemoratur; Audisne hæc Amphiaræ sub terram abdite? Zenonem significans, à quo degenerare illum dolebat: sic tu contra me, terra pede percussa, eundem uersum protulisti, Ciceronem significans; cui tamen uter nostrum sit amicio, apparet, cum tu cius manifestus sis accusator, ego defensor.*

*ensor. Itaque si te inclamantem audiret, animad-
uertens te non solum absurdissimam Consolatio-
nem sibi tribuerè, sed etiam multa errata obijcere,
& multa probra inferre, instar Homerici Achillis,
quereretur hoc, ut opinor, modo;*

Corq. meum penitus turgescit tristib. iris,

Cũ decore, atq. omni me orbatũ laude recordor.

*Atqui non est, Sigoni, cur Ciceronem inclames, si
ipse non est istius Consolationis auctor, sed alius in
cognitus scriptor.*

PRO QVARTA CONIECTVRA,
quòd inserta sint fragmenta eodem
ordine, quo à fragmentorum inue-
stigatoribus edita sunt, & quibus-
dam aucta, atque in quibusdam de-
prauata.

S I G O N I V S.

S I G O N I V M diuinare potuisse negas. Ne ip-
se quidem tale de se aliquid profitetur. Ne-
que enim se diuinasse ait, sed ratione duce
uerum quædam quasi per uestigia coniecif
se. R I C C. Si diuinasse te non profiteris, tam
acriter non foueres ordinem à te excogitatum, tã-
quam diuinitus afflato: qui qualis sit, aliàs consi-
derabimus. S I G. Immo nunc. Adhuc enim caus-
sam alienam defendi, quoad potui: nunc mea mi-

hi erit tuenda, quæ, ut sentio, non aperte, sed occulte quasi quibusdam cuniculis oppugnatur.

RICC. Nonne pollicitus es, te ad ultima mea non responsurum? cur ergo ad hoc uis respondere, quod in ultima disceptatione mea obieci? SIG. Ut me ipsum defendam. RICC. Te non oppugnaui, nec ordinem tuum damnaui: sed illis, qui nullum aliū ordinem seruari potuisse dicētibant, ostendi potuisse. Quod ut uerum esse intelligas, audi, quid in illa quarta disceptatione mea dixerim. Cum enim explicassem primam, secundam, & tertiam medicinam, à Cicerone ipso traditam, ita subiunxi: Hæc triplicem medicinam mihi uerisimile est à Cicerone conformatam fuisse, sumpto exemplo ex eius ipsius Consolatione, antea conscripta: in qua primum uidetur tractasse primam medicinam, ut doceret mortem esse potius bonum, quàm malum, ea potissimum ratione, quæ in prima, quoque Tusc. mirabiliter ornata est, quia animus sit immortalis. hæc enim est Ciceroniana ratio pluribus in locis usurpata, qua probatur, mortem esse bonum: deinde adhibuisse alteram medicinam, ut communem uitæ condicionem deploraret, à cuius malis abduci bonum esset, & suum quoque casum multorum clarissimorum uirorum exemplo mitigaret: postremo tertia medicina usum esse, ut officium suum marendi, & lugendi ad filiæ conuerteret consecrationem. Ego profecto hunc ordinem seruasssem in ipsis Consolationis fragmentis ordinādis; atque,

atque, si in fingenda huiusmodi Consolatione iniuria temporum amissa me exercuissem, eundem ex præscripto Ciceronis retinuissem; ac primum de immortalitate animorum disputassem, quod sine ullo meo dubio est talis disputationis fundamentum, & pertinet ad primam medicinam, ut demonstretur mortem non esse malum, sed bonum: deinde de miseris hominum, quæ ad secundam medicinam videntur attinere: postremo de consecratione filie, quæ officium spectat maritis, & lugentis. Auctor autem istius Consolationis ordinem seruauit Sigonianum, sanè ingeniosum, egregium, et præclarum, (non enim damno) sed non necessariū, ut primum de misera hominum conditione, deinde de animorum immortalitate, postremo de consecratione Tullie disputaret. Hæc ego ibi ad uerbū.

SIG. At quomodo ad hanc tu potuisti opinionem delabi; cum deploratio miseriarum ex eo Crantoris loco accepta sit, ubi homines luendorum scelerum causa natos significauit, Lactantius autē auctor sit, Ciceronem in principio Consolationis illā sententiam usurpasse? RICC. Ad hanc opinionē ueni, posteaquam præscriptum Ciceronis de triplici medicina consolandi animaduerti, & obseruaui, quanam ex sententiā ipsius Ciceronis esset prima, quæ secunda, & quæ tertia; ac uidi, qua ipse ratione probare solet mortem esse potius bonū, quàm malum, quæ prima est medicina. Illam uero sententiam, quam ex loco Crantoris acceptam es-

se dicis, *Lactantius* citat sine ulla *Crantoris* mentione. Sic enim ait; Quæ ignorantia effecit, ut quosdam dicere non puderet, iccirco nos esse natos, ut scelerum pœnas lueremus. & paullo infra; Quid *Ciceroni* faciemus? qui cum in principio *Consolationis* suæ dixisset, luendorum scelerum causa nasci homines, iteravit id ipsum postea, quasi obiurgans eum, qui uitam non esse malis plenam putet. Neque uero illa sententia me impedit, quominus putem in prima parte *Consolationis* potuisse de animorum immortalitate tractari: potuit enim pertinere ad declarandam ipsam animorum immortalitatem ex *Pythagoreorum* doctrina, qui cum dicerent luendorum scelerum causa nasci homines, constituebant migrationem animorum ex corporibus in corpora, & hoc modo animos esse immortales putabant, qui luendorum scelerum causa ex corporibus in corpora migrarent. Fieri enim illa migratio dicebatur, ut scelera luerentur. Quod tu quoque sensisti, cum, cur uocem Quasi adieceris, quam imitatore à te sumpsisse notauis, aperuisti his uerbis: Dices, si ergo *Lactantius* Quasi non adiecit, cur *Sigonius* addidit, cum dixit, Miseras hominum mihi uidetur deplorasse, qui quasi luendorum scelerum causa in hanc uitam prodierint. quæris, quamobrem? nempe, ut doceret, se migrationem illam animorum ex corporibus in corpora non probare, quam illi constituerunt, qui homines luendorum scelerum causa nasci

sci dixerunt. neque enim cum fide Christiana consentit, ut plurib. Lactatius in eodem loco disseruit. Hæc tu in secūda oratione. Quare uides, illam ludorum scelerum mentionem factam fuisse, ut animorum declararetur migratio, id est, ipsa ex mente Pythagoreorum immortalitas. S I G. Quomodo putes, te aliter hoc tempore facturum fuisse iactare, cum alias in Commentario tuo de historia pag. 64. scriptum ita reliqueris? Cicero in Cons. miserij s hominum deploratis, leuissime omnia esse ferenda ostendit, ac de aternitate animorum, & de filia inter deos consecranda disputauit. ita ut ordinem ipsum Sigonianum ex omni parte probaris? R I C C. Probaki, quia nimium Sigonio credidi. scripsi enim illa, cū didicissem ex tuo in Fragmenta Commentario: sed re nunc penitus, diligenterq. perspecta, illa ipsa fortasse mihi sunt dediscenda. S I G. Fac Ciceronem potuisse, ut tu uis, commodius distribuere, num iccirco quoties aliquid tibi melius dici potuisse ab eo reperies, toties librum illum Ciceronis auctoritate mulctabis? R I C C. Minime uero: sed nunc mulctabo, cum ex præscripto ipsius Ciceronis aliter ab eo fuisse factum mihi constiterit, ut de Cons. uidetur constare. S I G. An uero, qui oratorem, atque officia eius nuper maledictis multo acriorib. prosciderunt, eos libros propterea Ciceronis esse negarūt? R I C C. Si talia habuissent argumenta in eos libros, qualia ego in hunc habeo, etiam si ea tu magis maledicendo diminuas,

minuas, & quasi nauos, ac crepundia floccifacias, quàm reuera refutes, idem fortasse fecissent, quod ego nunc facio. S I G. Noli tua ista saniora ad corrigendum non minus prudentiæ, quàm eloquentiæ parentem consilia adhibere, nequis te forte parum sano esse consilio putet. R I C C. Noli tua auctoritate ad fouendum non minus imprudentiæ, quàm infantie auctorem uti, nequis te forte imprudentem, & prauo esse iudicio existimet.

S I G. Non sit Cicero, quia Sigonij auctoritatem, iudiciumq. secutus est: ergo Cicero erit, si quod fragmentum Ciceronis expresserit, quod non præmonstrarit Sigonius. At, si hoc fateris, prout fateri necessario debes, habemus, quod uolumus.

R I C C. Negauì aliàs istam tuam necessariam confectionem, & cur negauerim, aperuì. Sed quænam sunt ista fragmenta in Cons. expressa, & à Sigonio non præmonstrata? S I G. Ut illud, quod Seneca citauit, nec certi loci notatione insigniuit hoc modo; Gladiatores, ait Cicero, inuisos habemus, si omni modo uitam impetrare cupiunt: fauemus, si contemptum eius præ se ferunt. R I C C. At Seneca hausit non ex libro Consolationis, sed ex oratione pro Milone, ubi sic legitur: In gladiatorijs pugnis timidos, & simplices, & ut uiuere liceat, obsecrantes etiam odisse solemus: fortes, & animosos, & se alacriter ipsi morti offerentes seruare cupimus. S I G. Qui tandem in mentem tibi uenit hoc affirmare? nonne uides uerba omnia inter se dis-

crepare? Senecam uerò cum dixit, Gladiatores, ait Cicero, uerba se prolaturum eius inuuisse? ut Cicero in Catone: Etenim, ut ait Homerus, ex eius lingua melle dulcior fluebat oratio. RICC. An uero non affirmabo, quod uerissimum debet existimari? Ergo habemus locum certum, unde sententiam ductam esse, dici potest, & quidem clarum, & apertum nobilissimæ orationis Milonianæ, & eam incertæ isti Consolationi assignabimus? Verba enim discrepant, quia Seneca sententiam Ciceronis suis uoluit uerbis exprimere. Sententia uero eadem est. Nam Cicero ait: In gladiatorijs pugnis: Seneca, Gladiatores, ille, Timidos, & supplices, & ut uiuere liceat, obsecrantes: hic, Si omni modo uitam impetrare cupiunt. ille, Odisse solemus: hic, Inuisos habemus, ille, Fortes, & animosos, & se alacriter ipsi morti offerentes: hic, Si contemptum eius præ se ferunt. ille, Seruare cupimus: hic, Fauemus. Quòd si uerba Senecæ uis esse prorsus Ciceronis ex Consolatione, cur uerba Consolationis putas esse quoque Ciceronis, in quibus non nulla mutatio facta est? Inuisos habemus, populus Rom. inuisos habet: Fauemus, Fauet ijs: Si omni modo, Qui omni modo: Si contemptum, Qui contemptum. Si hanc mutationem toleras, & tamen sententiam Ciceroni tribuis, cur etiam ferre non debes mutationem factam à Seneca, & nihilominus tribuere sententiam Ciceroni pro Milone, ut uere est? SIC. At Seneca cum di-

xit Gladiatores, ait Cicero, uerba se prolaturum esse innuit. R I C C. Cur non potuit solam sententiam innuere? S I G. Simile est, quod legitur apud Ciceronem in Catone. R I C C. Homeri uerba sunt lib. 1. Iliadis de Nestore;

τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ἦέν αὐδὴ.
Verba Ciceronis sunt Homeri sententiam exprimentia;

Ex eius lingua melle dulcior fluebat oratio. Possunt citari eadem uerba: potest etiam citari sententia mutatis uerbis. Quod ita clarum est, ut probatione non egeat. Quare ualde mirandum est, te alioquin in Ciceronis scriptis exercitatissimum, eius notissimam sententiam pro Milone non solum inter incerta Ciceronis fragmenta enumerasse, uerum etiam postea esse locum Consolationis existimasse, & quamuis locus Miloniana sit tibi in memoriam reuocatus, tamen adhuc, ne uidearis de sententia deiectus, quod in alijs multis facis, de eo contendere. Sed alia noua fragmenta, si qua habes, quæ auctor Consolationis expressit, & tu non præmonstrasti, persequere. S I G. Hoc, quod attuli, satis esse potest. R I C C. Immo id, ut ostendi, nihil te adiuvat. Quid? nonne alterum commemorabas à Petrarcha citatum? S I G. De eo nihil dico amplius. R I C C. Recte facis. satis enim monstravi illa uerba Petrarchæ in libro decimo Senilium non esse fragmenta Consolationis. Videsne igitur, quàm repente ista tua fragmentorum nouitas

diffu-

difflexerit? Sed progrediamur. SIG. Notasti uocem Quasi omissam à Lactantio, additam esse de meo eo in loco; Humanæ uitæ incommoda ita diligenter, & accurate expressit, ut quasi luendorum scelerum causa nasci homines, & in hanc lucem ingredi possis agnoscere. Sic enim scripseram: Miseras hominum mihi uidetur deplorasse, qui quasi luendorum scelerum causa in hanc uitam prodierint. ego uero interpretatus sum illam uocem non fuisse opus à Lactantio commemorari, quia intelligendum sit, non Quasi luendorum scelerum causa homines nasci, sed Quasi possis agnoscere; & contendi me alio spectantem, Quasi luendorum dixisse, ne assentiri uiderer prauæ illi gentilium sententiæ, atque ibi a Lactantio exagitata. RICC. Omitte, queso, istâ tuam quasi agnitionem: nemo enim esset, qui uocem Quasi non referret ad uocem Luendorum. Nec uelis prudentiam tuam in hoc ostendere, ut causam explices, cur tu addideris Quasi, quod in uerbis tuis uis referri ad illud Luendorum, & non in Cons. Quis enim non uidet istam tuam esse tergiuersionem? SIG. Nonne etiam tu eodem in loco commentarij tui de historia, ijsdem uerbis eandem sententiam es complexus? Cicero in Cons. ut philosophus semet ipsum, quantum potuit, consolatus est, miseris hominum deploratis, qui quasi luendorum scelerum causa in hanc uitam prodierint. Quod uerum, an falsum sit, postea cogitabis. RICC. Hoc non indiget cogitatione:

gitatione : est enim plus, quàm uerum : propterea quod, ut alias quoq. dixi, tunc maiorem tibi fidem habui, quàm fortasse debebam. Nunc uero, re diligentius considerata, & ordinem illum tuum suspectum habui, & uocem Quasi à te additam. S I G. Ergo discedis ab eo, quod alias scripsisti. R I C C. Discedo iusta de causa. δόξειε δὲ, inquit Aristot. ἂν ἴσως βέλτιον εἶναι, καὶ δεῖν ἐπι σωτηρία τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ οἰκῆα ἀναρῆν. Quod si etiam propria pro conseruatione ueritatis tollenda sunt, cur non quoq. aliena ? Nam, ut idem tradit, ὅσιον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. Hæc autem solet esse causa erroris inter ceteros, quia homines alicuius quandoque magni uiri auctoritatem sequuntur, atq. in eam tanquàm in numen aliquod etiam relicta ratione intuentur. S I G. Notaſti quoq. additum esse illud, Et in hanc lucem ingredi, tāquam glossema illius uocis Nasci. At, quemadmodum Cicero, cum dixit, Non nasci longe optimum, nec in hos scopulos incidere uitæ: sic postea ornatus oratorij gratia adiecit, Et in hanc lucē ingredi. Nā materiam quidem ipsam Consolationis à philosophis ipsis accepit: tractationem uero ab oratorib. R I C C. At id simile non uidetur: siquidem Cicero ad illud, Non nasci longe optimum, adiecit, Nec in hos scopulos incidere uitæ, ut causam quodammodo afferret, cur esset optimum non nasci, ne scilicet in hos uitæ scopulos incideretur. Nasci uero, & in hanc lucem ingredi, ferè idem est. præterquam

quòd

quòd non satis appositè illud adiectum uidetur à tuo simulato Cicerone, quia, si luendorum caussa scelerum nascuntur homines, potius in tenebras miseriarum, quàm in lucem felicitatis ingrediuntur. Quare melius dictum esset, ut à germano Cicerone, Nasci, & in hos scopulos incidere uita: & hic esset uerus ornatus oratorius. Quamquã quod dicis Consolationem Ciceronis fuisse materia philosophicam, tractatione oratoriam, ut scilicet tacite te defendas, qui Ciceronem in eo libro modo philosophum, modo oratorem facis, haud scio, an omni ex parte uerum sit. Nã prima disputatio Tusculana mihi uidetur esse eiusdem generis, cuius fuit Consolatio: & tamen Cicero in præfatione profitetur, se rem philosophicam agere & materia, & tractatione. & cum prope finem scribit in hunc modum; Num igitur etiam Rhetorum Epilogum desideramus, an iam hanc artem planè relinquimus? significat disputationem ante huiusmodi Epilogum esse totam philosophicam. Ratio afferri potest sane facilis, & expedita, cur illa disputatio censeatur philosophica, & Epilogus oratorius, quia illa est minus accommodata ad communem hominum intelligentiam: hic magis appositus ad uulgi sensum. Modus enim tractandi est is, qui tractationibus formam affert. Et, ut modus tractandi philosophicus est exquisitior, ac minus popularis: sic oratorius minus exquisitus, & popularior, atque ad rudes homines magis accommodatus, & ut ait Cice

ro de Orat. non aurificis statera, sed quadam populari trutina examinandus. ἔσι γὰν τὸ ἔργον τῆς ῥητορικῆς ἐν τοῖς τοιοῦτοῖς ἀκροαταῖς, οἱ οὐ δῶνται διὰ πολλῶν σιωπαῶν, οὐδὲ λογιζέσθαι πύρρωθεν. καὶ ὁ κριτὴς ὑπέκειται εἶναι ἀπλοῦς, ut patet ex Aristotele. Quamobrem, si uolumus dijudicare, utrum modus tractandi adhibitus in Consolatione, non ista simulata, sed uera Ciceronis, fuerit philosophicus, ut ego existimo, an oratorius, ut tu tradidisti, debemus illud intueri, utrum magis spectauerit rei ueritatem, quàm uulgi opinionem, an magis se accommodauerit ad hominum multitudinem, ad quam refertur tota ars persuadendi, quàm ad rem ipsam, & maluerit persuadere alijs capiendam esse Consolationem in obitu propinquorum, & amicorum, quàm se ipsum consolari. Ego uero, libere ut dicam, quod sentio, Consolationem Ciceronis existimo philosophicam fuisse, non solum materia, sed etiam tractatione, qua se argumentis ex penetrabilibus philosophiæ depromptis consolatus est. & iccirco ab eo inter libros philosophicos fuisse enumeratam in principio libri secundi de diuinatione, de qua, ut tu quoque refers in commentario Fragmentorum, ita ibi scriptum est: Quid ego de Consolatione dicam? quæ mihi quidem ipsi sane aliquantum medetur; cæteris item non multum illam profuturam puto. spectauit enim ibi magis, quid ipse sentire, ut sapiens, & philosophus, & quo animo esse deberet, quàm quid alijs

persua-

persuadere, ut orator, posset. SIG. Habes liberam opinandi facultatem. Quod autem dicis de glossomate, totum est à te: Neque enim, In hos scopulos incidere uitæ, ipse tamquam causam attulit, cur non sit optimum nasci. Neque hoc tum intendit. sed simpliciter sapientis sententiam retulit, qui dixit, Optimum esse non nasci. idq. auctore Lactantio more suo ornavit. Illa uero, quæ tu eadem esse adiungis, sunt illa quidem, ut existimas, Nasci inquam, & In hanc lucem ingredi, uerum à Cicero- ne more suo, id est, oratorio duob. uerbis eandem rem explicantibus exornata. RICC. Quod dico, est quidem ab opinione mea: sed non fortasse tam absurdum, quàm putas. Non enim dico simpliciter causam, sed quodammodo causam. Et cur nõ potest esse causa quædam eius, quod dicitur, Optimum esse non nasci, ne scilicet in hos uitæ scopulos incidatur? Versari autem in materia miseriarum huius uitæ, & commemorare ingressum in lucem ipsius uitæ, tatum abest, ut ornatum oratorium existimem, ut potius id tribuam imprudentiæ commemorantis. SIG. Ego aliter sentio. RICC. Tu quid uelis: & ego quoque: aliorum uero sit iudicium: sed progredere. SIG. Lactantius uerba, quæ in Cõsolatione interiecta septimo fragmento reperiuntur, dedita opera prætermisit, ne integram frustra paginam recitaret, & ad rem suam non pertinentia uerba proferret. RICC. At, quemadmodum si Lactantius suis uerbis Ciceronis sententiam re-

censuisset, ei quodammodo licuisset ea tantum modo commemorare, quæ ipsi placerent, & relinquere, quæ ad rem suam non pertinerent: sic recitans propria eius uerba, si decurtata recitare uoluisset, id mihi sine dubio uidetur aliquo fuisse modo indicaturus. SIG. Lactantius & indicare, & dissimulare pro arbitrio potuit, quippe nulla officij huius aut obeundi, aut prætermittendi lege constriktus. Cicero quidem certe, cum orationem Socratis ex Apologia commemorauit, multa è medio sine ulla eiusmodi significatione remouit. RICC. Lactantio nulla caussa erat, cur dissimularet. Ac Cicero quidem germanus in 1. Tusc. conuertit uerba Platonis ex Apologia Socratis, nihilq. è medio remouit: adulterinus uero sine ulla significatione remouit, quòd ea furari, & sua facere uellet, contra quàm solet Cicero. SIG. Illa uerba interiecta deesse Sigonius, Patritiusq. non sensit, quia uterque expers uaticinij fuit, atque ipsi Lactantio credidit. RICC. Immo cum Lactantius nihil indicauerit interiectum, & omnia coniunctim recensuerit, merito Sigonius, & Patritius putauit nihil fuisse interiectum, meritoq. ei credidit, quem ad unguem commemorasse id, quod erat Ciceronis, nulla ex parte decurtatum, uerisimile est. SIG. Auctor interiecit diuersis de causis: RICC. Vera caussa fuit, quia huiusmodi immutationibus deletatus est. SIG. Prima caussa fuit, ut rationem redderet eius, quod dicere cœperat, se uelle exemplum

plum ueterum in consecranda filia consecrari.

RICC. At non necesse habuit causam addere, cur exemplum ueterum uellet consecrari: nam id omnibus patet ueterum uestigijs esse insistendum, & ipsam ponere ueterum rationem sufficiebat, Quod si ullum animal consecrandum fuit, illud profecto fuit, nempe animal rationis, & diuinitatis particeps, qui uocatur homo. **SIG.** Id omnibus patebat? immo erat omnibus obscurissimum, atque omnino raritate sua, & uetustate ipsa temporis exoletum. ecquando enim aliàs Romani post Romulum non dico fœminam, sed uirum inter Deos retulerunt?

RICC. Distorques more tuo, quod sentio. Non enim dixi, patebat, sed patet, non Homines inter Deos esse referendos, sed Exemplum ueterum esse consecrandum. **SIG.** Altera causa fuit, ut sermonis ad Tulliam conuersionem inferret. **RICC.** Nō necessaria fuit illa sermonis ad Tulliam conuersio. **SIG.** Immo necessaria. Quomodo enim potuisset continenter ad Tulliam orationem traducere, inquit, Teque omnium optimam, ac doctissimam consecrabo, nisi præposuisset id, quod tu tollis; Neque hoc de te una mea Tullia dictum uolumus?

RICC. Non uideo necessitatem huiusmodi interpositionis, ut dicat Cicero, quod legitur apud Lactantium; Assentiam eorum sapientiæ, quorum ingenijs, & inuentis omnem uitam legibus & institutis excultam, constitutamque habemus: teque omnium optimam, ac doctissimam consecrabo. **SIG.** Ter

ria causa fuit, ut, quod Attico se facturum ostende-
 rat, solueret, de Tullia Græcis litteris, Latinisque
 celebranda. **Ricc.** Non soluitur, quod Attico pro-
 missum erat, sed solutum esse significatur. Verba
 tua sunt in prima oratione; Ut in epist. ad Att. se
 filiam scriptis Latinis, Græcisq. celebraturum pol-
 licetur, inquit; Ego quantum his temporib. eru-
 ditis fieri poterit, profecto illam consecrabo omni
 genere monumentorum ab omnium ingenijs scri-
 ptorum & Græcorum, & Latinorum; sic in hoc
 libro se id fecisse testatus est, ad eam loquens: Vi-
 gebis autem memoria, quandiu monumenta exta-
 bunt illa, quibus eximia consignata sunt tam ex-
 celsæ laudis testimonia, quæ sempiterna fore, cum
 præstantissima sint, plane confidere debemus. &
 in secunda; promiserat Attico se Tulliam Græcis
 litteris, Latinisque celebraturum: hic uero se cele-
 brasse inquit, **Sig.** Video te non ex animi senten-
 tia, sed eliciendi responsi gratia locutum esse. Neq.
 enim dubito, quin Lactantium legeris, qui lib. 1.
 cap. 15. inquit; Deorum memoriam si eadem ra-
 tione ueteres consecrauerunt, qua se imaginem, no-
 menq. filia consecraturum esse dicit Cicero, igno-
 sci merentibus potest. **Ricc.** Ne ego ex animi
 sententia locutus sum: & cum Lactantium lege-
 rim, eum tibi fauere non comperi. **Sig.** Duo in-
 quit, se consecraturum esse, Ciceronem dixisse; no-
 men, & imaginem Tullia. **Ricc.** Quid igitur?
Sig. Nomen consecrauit, cum dixit, Nunc autem
 de te

de te loquor, quam ego non amisſam, aut mihi penitus ademptam uelim dicere, cum illuceſcat menti meæ quotidiè magis præclariffima nominis tui, tuarumq. uirtutum gloria. Vigebis autem memoria, quamdiu monumenta extabunt illa, &c.

Ricc. Hic non conſecrat nomen, ſed dicit ſe conſecraſſe. Iam perge. Sig. Imaginem conſecrauit, cum ſubiicit; Te uero in Dcorum cætu locatam ad opinionem omnium mortalium conſecrabo.

Ricc. Ain tandem, Conſecrabo ſignificat Conſecraui? Sig. Ne dicas his uerbis conſecrationem fuiſſe conſecratam, quomodo mox inferre poterit; Nunc autem te conſecrata, in cælumque recepta exultare plane uideor? Ricc. Hoc uidelicet eſt illud, quod dico: quò magis ſpectes, eò abſurdiora apparent. Hoc enim ultimum dictum non ſolum illi fragmento aduerſatur, Cedo, & manum tollo: ſed etiam in eo uidetur abſurdum, quòd Cicero in Conſolatione dixit ſe filiam inter Deos conſecraturum: iſte uero ſimulator conſecrationem iã conſecratam. Qua in re nec tu in enarrando argumento eius libri, nec ego in illo Commentario meo errauimus, cum ſcripſerimus non Ciceronem conſecraſſe filiam in Conſolatione, ſed de filia inter Deos ad immortalitatis famam conſecranda, quomodo multi homines ſunt conſecrati, diſputaſſe. Sig. Ultima fragmenti pars, quæ apud Lactantium uulgo ſic legitur: Quod ſi ullum animal conſecrandum fuit, ſicut proſecto fuit, in Conſolatione eſt

cum illustri accessione, & emendatione hoc modo:
 Quod si ullum animal consecrandum fuit, qualia multa consecrauerunt Aegyptij, quod nullum profecto fuit. R I C C. Ego longe aliter sentio, illam fragmenti partem in Consolatione non esse bene auctam, & emendatam, immo potius deprauatam. In meo autem Lactantio typis Aldinis impresso illud non legitur, quod uulgo haberi dicis, Sicut profecto fuit: cuius loci sententia est: Si alia unquam animalia fuerunt consecranda, eum in primis honorem homini debitum fuisse: sed si legatur, ut in ista Cons. Quod si ullum unquam animal consecrandum fuit, qualia multa consecrauerunt Aegyptij, quod nullum profecto fuit: nimis discedetur à uerbis, quæ recitat Lactantius, cuius auctoritati multo magis, quàm huic controuerso libro credendum arbitror: ut illa accessio, illudq. emendationis studium magis mihi rei nouitatem declaret. S I G. Bona tua uenia dixero, longe alia fuit sententia Ciceronis, quàm ut diceret, si ullum animal consecrandum fuit, maxime hominem consecrandum fuisse. R I C C. Ne dicas Ciceronis, sed illius tui incogniti scriptoris, & simulati Ciceronis. S I G. Hoc sibi uoluit, si ulla bestia consecranda fuit, quemadmodum non fuit, si ex hominib. fortissimi præcipue uiri Hercules, Castor, & Pollux, consecrandi fuerunt, eundem etiam honorem Tullie licet fœminæ, eadē de causâ tribuendum esse, quia huius extarent uirtutis, pruden-

prudentiæ, doctrinæ, continentia ad omnem æternitatem pressa uestigia. Num quid fingi potest hac sententia melius? RICC. Ergo ficta sententia est? SIG. Num quid proposito Ciceronis accommodatius? RICC. Immo proposito simulati Ciceronis. Nam proposito Ciceronis illa altera à me exposita quadrat. SIG. Tu uulgatam Lactantij, eamque deprauatam lectionem consecrans interpretaris; Quòd si ullum animal consecrandum fuit, illud profecto fuit, id est, homo: neque attendis ipsum animalia bestias appellasse, homines autem non omnes consecrandos fuisse, sed eximia tantum uirtute ornatos. RICC. Illam lectionem deprauatam esse non arbitror: & scio etiam hominem posse animal appellari: nec Ciceronem dixisse intelligo omnes homines esse consecrandos, sed inter cetera animalia maxime hominem, non omnem, sed eum, qui esset immortalibus ac diuinis uirtutibus ornatus. Omnino, si librum non esse adulterinum existimarem, istam tuam explanationem admitterem: sed, quia suspectum habeo, à uulgata Lactantij lectione non recedo. SIG. Gloriaris me ad ultimum tuum de fragmentis argumentum nihil prorsus respondisse, quòd testetur Lactantius diuersum fuisse Ciceronem in Consolatione tum ab alijs, qui alios consolati sunt, tum à se ipso in alijs locis, cùm alij semper fortunam depresserint, unam uirtutem extulerint, & ipse semper fortunam à se esse superatam professus sit: at, cum charissimam filiam

amisisset, uictum se à fortuna turpiter confessus
 sit, cum dixit, Cedo, & manum tollo. Cui testimo-
 nio Lactantij, & cui fragmento repugnare illud
 dicis, Exultare planè uideor, uictorq. de fortuna,
 ac de omni prorsus dolore triumpho. Itaque me
 ad oppugnandum eum locum, ut inexpugnabilem
 uocas, quem ego propter imbecillitatem intactum,
 inuiolatumq. dimiseram. R I C C. Hoc scilicet est
 egregium institutum tuum, ut omnia argumenta
 mea, quantumuis graua, extenues, quæ tamen spe-
 ro te non prorsus artificio tuo deleuisse, aut obscu-
 rasse iudicatum iri. S I G. Horum alterum neces-
 sarium esse ais, ut aut Lactantius, aut Cicero men-
 tiatur. Agam tecum, ut debeo, ac cæpi, ingenue:
 neutrum est horum. R I C C. Male me intelligis.
 Non aio necessarium esse, ut aut Lactantius, aut
 Cicero mentiatur: sed affirmo Lactantium uerum
 dicere, & Ciceronem non mentiri, sed eum, qui Ci-
 ceronem male simulauit. Quod autem dicis, te
 agere mecum ingenue, ut debes, ac cæpisti; fortas-
 se debes: sed cum me, cui profiteris te amicum es-
 se, scriptis tuis insecteris, quomodo cæperis, non sa-
 tis uideo. S I G. Cicero repentina filij morte op-
 pressus, inops consilij, antequam ad remedium phi-
 losophiæ confugeret, se tum demum à fortuna ui-
 ctum, cui nunquam antea cesserat, exclamauit. ne-
 que enim, ut ipse alio loco inquit, sapientis tum of-
 ficio fungebatur: ubi uero prudentiam in consi-
 lium aduocauit, & rationes leniendi maroris à
 philo-

philosophia petiuit, tum monitis eius instructus,
 & consecrata iam filia recreatus, dixit: Nunc au-
 tem præceptis sapientiæ aduersus omnem fortunæ
 uim confirmatus, & te consecrata, in cælumq. rece-
 pta, tanta affectus uoluptate, ac letitia, quantam
 animo capere maximam possum, exultare plane
 uideor, uictorq. de fortuna, ac de omni prorsus do-
 lore triumpho. **Ricc.** Hæc dixit Cicero simula-
 tus, non uerus, quem non ante consolationem For-
 tunæ cessasse, & post de Fortuna uictorem trium-
 phasse, sed in ipsa Consolatione uictum se à For-
 tuna, confessum esse, luce clarius apparet ex La-
 ctantio. **Sic.** Non est credendum Lactantio, qui
 philosophis gentilibus in illis libris infestus, &
 Christianis amicus ex quacunque re occasionem
 insectandi, ac carpenti, præcipuè Ciceronis, arri-
 puit. **Ricc.** Non puto maiorem fidem habendam
 isti inani imitatori, qui quandoque, quid dicat, ne-
 scit, & præter dictum de uicta Fortuna etiã sup-
 ponit Tullia consecrationem factam esse, quam ta-
 men in Consolatione dixisse Ciceronem, se nõdum
 consecrassse, sed consecraturum esse, notissimum,
 atq. exploratissimum est; quàm Lactantio Fir-
 miano, philosopho grauissimo, qui quamuis esset
 philosophis gentilibus infestus, & Christianis ami-
 cus, nunquam tamen in re tam manifesta, cū Con-
 solatio Ciceronis in manibus omnium uersabatur,
 Ciceronem reprehendisset, si antequam se consola-
 retur, & non in ipsa Consolatione Fortunæ cessis-
 set.

set. SIG. Si, ut tu uis, ipse se à Fortuna uictum confessus esset, neque gloriosam de Fortuna uictoriam subiecisset; quomodo Consolationem cepisset? RICC. Hoc nempe est illud, quod Lactantius reprehendit, quòd cum professus sit se Consolationem capere, tamen sic iacuerit, Fortunæ prorsus subiectus. SIG. Quomodo Lactantius ipse hæc uere de illo dicere potuisset lib. 1. cap. 15? Fortasse præ nimio luctu dicat aliquis delirasse Ciceronem. Atqui omnis illa oratio & doctrina, & exemplis, & ipso loquendi genere perfecta, non ægri, sed constantis animi, ac iudicij fuit. Et hæc ipsa sententia (nempe, Teq. omnium optimam, doctissimamq. approbantib. Dijs immortalib. in eorum cætu locatam ad opinionem omnium mortalium consecrabo) nullum præfert indicium doloris. neque enim puto illum tam uarie, tam copiose, tam ornate scribere potuisse, nisi luctum eius & ratio ipsa, & consolatio amicorum, & temporis longitudo mitigasset. RICC. Lactantius in ceteris laudauit Ciceronis Consolationem: in hoc damnauit, quòd se à Fortuna superatum fuisse confessus sit. SIG. Quid ego pluribus argumentor? Recessisset a consuetudine sua Cicero, si secus fecisset. RICC. Lactantius lib. 3. cap. 28. aperte testatur, eum recessisse, & confessum esse in Consolatione se recedere, quòd pugnarit semper contra Fortunam; eamq. superarit, cum fortiter inimicorum impetus retudisset: nec tum quidem

dem ab ea fractus sit, cum domo pulsus patria caruit: tum autem, cum amiserit charissimam filiã, uictus sit à Fortuna. SIG. Vt timorem nunquam attulit sine confirmatione: sic neque mærorem sine consolatione. RICC. Adhibuit quoque idem mærori consolationem, ita tamen, ut Fortunam rerum omnium dominam agnouerit, eiq. cesserit, ac manus dederit. Qua in re Lactantio reprehensione dignus uisus est. Verum iam uitia exemplorum perpendamus.

PRO QUINTA CONIECTVRA,
quòd quædam exempla aliter commemorata sint, quàm à Cicerone fuisse narrata uideantur, & quædam prolata, quæ incertum est, an ab eo comprehensa fuerint.

SIGONIVS.

OBSERVASTI auctorem Consolationis ordine præpostero prius egisse de Xenophonte, quàm de Pericle, quemadmodum etiã prius de Q. Fabio, quàm de Puluillo, cum tamen uerisimile esse arbitreris, ex ordine temporum primum Periclem, deinde Xenophontem laudatum fuisse, ut Puluillum quoque ante Q. Fabium, quo ipso ordine uel D. Hieronymus nominauit. Breui repetam responsiones meas.

meas. R I C C. Et ego earum refutationem: & si-
quid addideris, ex instituto meo considerabo.

S I G. Cicero in hac Cons. historiam non texuit:
sed disputationem de officio oratorij pigmentis ex-
pressit. R I C C. Quamuis historia non scribatur:
tamen ita distinguendum uidetur, ut dicatur, aut
disputationis seriem, nexumq. ferre, ut is ordo ser-
uetur: aut non ferre. primo modo eum seruandum
esse: altero prætermitti posse; quod exēplis probaui.

S I G. Si tenetur temporū ordo, recte: sin minus, ne
illud quidem absurde. R I C C. Ne ipse quidem con-
tendo semper seruandum esse, sed plerunque. & ic-
circo notaui uerisimile esse Periclem, deinde Xe-
nophontem nominatum fuisse, quia plerunque ita
fieri solet. Iam uero, cur disputationis series, &
nexus non ferebat, ut ordo temporis non seruare-
tur? nullam enim causam uideo, cur non potue-
rit Cicero Periclem in ea materia, quæ agebatur,
ante Xenophontem nominare. S I G. Potuit: sed no-
luit, quia Xenophontem Anaxagoræ iungere uo-
luit propter aliquam utriusque dicti affinitatem.
Ut enim Anaxagoras mortuo filio nunciato dix-
erat, se genuisse mortalem; sic Xenophon maiorem
se ex filij uirtute uoluptatem, quàm ex obitu mo-
lestiam percepisse. In Pericle nulla uox præclara
commemorata: sed solum eximia in obitu filij con-
stantia collaudata. R I C C. Si dicta Xenophontis,
& Anaxagoræ fuerunt affinia, quia alter dixit,
se filium genuisse mortalem, alter, ut legitur in

Consolatione, Deos ipsos, quibus litabatur, testatus est, maiorem se ex filij uirtute uoluptatem, quàm ex obitu molestiam cepisse. (quæ uerba uidentur expressa ex illo loco Valerij Maximi: Numina, quibus sacrificabat, testatus, maiorem se ex uirtute filij uoluptatem, quàm ex morte amaritudinem sentire) si inquam aliqua fuit affinitas illorum dictorum, quam tamen non uideo fuisse admodum magnam: Pericles quoque non paruam habuit coniunctionem cum Anaxagora, quæ eius præceptorem fuisse, eique magnificentiam animi, atque elationem grauiorem ad popularem potentiam capessendam iniēcisse, & eius ingenium maxime excitasse, atq. incendisse, narrat Plutarchus. Præterea affinia fuerunt facta Periclis, & Xenophontis, qui ambo coronati coronam non dimiserunt propter obitum filiorum, nullumq. mæstitiæ signum dederunt; iccircoq. coniunctim commemorati sunt, non solum à Valerio, sed etiam à S. Hieronymo in hunc modum; Proponunt innumerabiles uiros, & maxime Periclem, & Xenophontem Socraticum, quorum alter amissis duob. filijs coronatus in concione disseruit: alter, cum sacrificans filium audiuisset occisum, deposuisse coronam dicitur, & eandem capiti reposuisse, postquàm fortiter in acie dimicantem reperit concidisse. Sed ita me Diu ament, ut puto auctore istius Consolationis cum suam componeret imitationem, habuisse præmanib. Valerium, & ne eum nimis aperte imitari uide-

videretur, cum is in exemplis externis primum Periclem, secundum Xenophontem, tertium Anaxagoram commemorasset, nulla temporum habita ratione ordinem conuertisse, ut primum ageret de Anaxagora, inde de Xenophonte, postremo de Pericle. Adde quod præter ordinem confusum minus caute egit, quàm acturum fuisse Ciceronem verisimile est, uel quàm Valerius ipse egerit. Etenim non induxit Valerius dictum Anaxagoræ ad probandum sapientissimos homines seruorum morte etiã lætatos esse: hic uero induxit, ut dixi in quarta disceptatione, quasi ualeat ille concludendi modus; Respondit se filium genuisse mortalem: ergo morte filij lætatus est. præterea ille non simpliciter locutus est de Pericle, ut is nunquam dolori cessisse uideatur; sed scripsit eum intra quatrimum duob. mirificis adolescentib. filijs spoliatum, his ipsis dieb. & uultu pristinum habitum retinente, & oratione nulla ex parte infractiore concionatum esse: hic uero ita simpliciter locutus est, ut Periclem perpetuam ea in re seruasse animi magnitudinem denotauerit; quasi non eum mors Parali fregerit, & abiecerit, postremo ille non significauit filium Xenophontis in prælio cecidisse apud Mantineam pro patriæ salute, atq. utilitate, qui mortuus est pro salute, atque utilitate Lacedæmoniorum, quorum afflictis reb. Athenienses opitulati sunt aduersus Thebanos, & apud quos filij Xenophontis instituti fuerunt, ut legitur apud Laertium:

hic uero significauit, cū amplificans eius factum inquit; Nihil enim ad laudem illustrius, quàm in æternam gloriam, aut in patriæ utilitatem intuentem, aut salutem, fortiter dolores perferentem, & cum fortuna luctantem negligere humana. & Neque enim humanis curis implicitus toto animo de patriæ salute, atq. utilitate cogitare, aut laudem sibi præclaris actionib. comparare, uel egregij quidquam suscipere, ac sustinere queat. Quòd si excusetur, quia pugnare pro Lacedæmonijs, quib. opitulati sunt Athenienses, sit quodammodo pugnare pro ipsis Atheniensib. id non recusabo; dummodo hoc mihi detur, scriptorem istum potuisse cautio-rem esse. SIG. Ex Romanis à Fabio potissimum orsus est, propter insignem fortitudinem in laudando filio mortuo declaratam: & quia Fabium in omnibus suis libris uirtutis admiratione captus præcipue celebrauit. Cui tamen Puluillum ita subiunxit, ut eum tamen ætate superiorem significarit, inquit; Quòd singulare uirtutis exemplum fortasse Horatij Puluilli laudem magna ex parte diminuere uideatur. R I C C. Quemadmodum Anaxagoras Periclem, Pericles Xenophontem ætate antecessit: sic Puluillus longe ante Fabium floruit: siquidem ille fuit consul anno primo libertatis Romanæ, qui fuit post Romam conditam 244. & Aedem Iouis Capitolini dedicauit; uel eodem anno primo, ut Liuius, uel tertio, ut Dionysius scriptum reliquit; cumq. dedicaret, auditam filij

filiū mortem forti animo tulit : hic uero cognomi-
 ne *Verrucosus*, & *Cunctator*, quinque consulatū,
 quos gessit, primum adeptus est, an. urbis 520, ut
 facile sit intelligere, quantum alter altero fuerit
 antiquior. Quamobrem, cum sine ullo materiae de-
 trimento nominari omnes ex ordine temporum po-
 tuerint, magis laudassem, si non solum inter Græ-
 cos, commemoratus esset statim post *Anaxagoram*
Pericles *Anaxagoræ* discipulus, & post *Periclem*
Xenophon: sed etiam inter Romanos primum *Pul-
 uillus*, inde *Fabius*: tamen non negaui etiam ali-
 ter fieri potuisse. S I G. Attendisti potissimum
S. Hieronymi ordinem. At is exempla *Ciceronis*
 non exacte sibi recitanda, sed rem tantum indican-
 dam constituit. R I C C. Id certo scire non potes.
 S I G. Neque omnia protulit. R I C C. Id nusquam
 apparet. S I G. Neque eodem ordine recensuit.
 R I C C. Nemo id tibi aperuit. An uero, quia istam
 simulatam Consolationem pro uera defendis, tam
 tuto argumentaris? Mibi uero uerisimile uidetur,
S. Hieronymum, *Ciceronis* studiosum, cum illa
 scribebat, habuisse præ manibus ipsius *Ciceronis*
Consolationem; & multo melius recensere omnia
 potuisse, quàm iste fecerit imitator. S I G. Habue-
 rit: non tamen ille *Ciceronem* de Græcis loquens
 nominauit, sed *Græcos*. R I C C. Hinc nimirum ap-
 paret, uersatum esse magis *Ciceronem* in exemplis
Romanorum, quàm externis. S I G. Idem *Hiero-
 nymus*, cum *Periclem* præposuit, non se eum à *Ci-
 cerone*

cerone sumpſiſſe, ſed à Græcis oſtendit. RICC. Non dixi eum à Cicerone ſumpſiſſe, ſed Xenophonti præpoſuiſſe, ut meliorem ordinem ab eo ſeruatum eſſe, quàm ab imitatore ſignificarem. SIG. Si ergo non ſumpſit, ab eo recedere potuit. RICC. Certe potuit: ſed fortasſe non debuit. SIG. Sumpſiſſe tamen ſignificas, cum ipſum præ manib. habuiſſe tum dicis, cum hæc litteris, poſteritatiq. mandauit. RICC. Quæſi uero, cum eſſet in bibliotheca ſua, & materiam Conſolationis pertractaret, non potuerit etiam ante oculos habere alios libros, quàm Conſolationem Ciceronis. SIG. Dum inſtas in hunc modum; Hic nominat Harpagum, Dionem, & Præxaſpem, quos nemo à Cicerone commemoratos eſſe teſtatus eſt, ergo Cicero eſſe non poteſt; uideo, quid agas, cui rei ſtudeas, quò conſilia referas. quippe ancipitem iam mucronem intentas, ut celerius imitatoreſ conficias, ſi duplices euadere non poſſe iſtus tuos intelligas. Nam ſi hos ab alijs nominatos dixero, ipſum argues fur-
 ti: ſi abnuero, impudentiæ. RICC. Pace tua dixerim, nugaris. Nam, ſi à Cicerone commemoratos eſſe aliquorum teſtimonio conſtaret, ex hoc capite Conſolationem ſuſpectam non haberem, nec auctorem eius ob id furem appellarem, ſed, cum in hoc poſſe eſſe Cicero uideretur, conſiderarem, an ob alia dubitari de eo poſſet. Iam non prorsus negaui exempla Harpago, Dionis, & Præxaſpis à Cicerone allata eſſe: ſed propter eam, quam habeo

de ista Consolatione suspicionem, scripsi id mihi certum non esse. Si ipse aliunde exploratum habes, profer testimonia: sin minus, non debes profecto tantum confidere istius Consolationis auctoritate, nisi prius eam esse Ciceronis omnibus persuadeas. **S I G.** Neque hæc exempla Ciceronis esse, probare necesse habeo: nam etiam Ciceronis esse, sine eiusmodi probatione hic liber potest: & si forte laborem probandæ omnibus Consolationis suscepero, frustra suscepero. Etenim tu re comperita, statim, sicut de Socrate inquit apud Platonem Clitipho, tamquam aliquis è machina Tragica Deus exclamabis, *Quò ruitis? Cauete, ne hanc Ciceronis esse credatis. hoc est inepti opus imitatoris, & ad cunnum nati.* **R I C C.** Si permittis, dicam te rursus nugari. profecto si Ciceronis esse sine huiusmodi probatione hic liber potest, tibi potest, & paucis quibusdam, quos tua auctoritate corrupisti, non mihi, & alijs tam multis. Quamuis autem existimem istud opus non esse Ciceronis, sed parum apti imitatoris, atq. eius, qui propter ignorationem artis incurrat sæpe in sermonis obscenitatem, non tamen me existimo, ut dicis, tamquam aliquem è machina Tragica deum, quo parùm indigent tuæ satis infirmæ accusationes: sed quemadmodùm fabulæ Tragicæ ad extremum Deo, & machina egent διὰ τὸ τὰς πρώτας ὑποθέσεις ψευδῆς, καὶ παραλόγους λαμβάνειν, ut scribit Polybius lib. 3. historiarum, Tragici enim poetæ, inquit

Cicero lib. 1. de natura Deorum, cum explicare argumenti exitū non possunt, confugiunt ad Deū: sic, si uolueris omnes res perplexas, & inuolutas, quæ contra istum librum afferuntur, non meas, quas appellare soles, n̄euos, & crepundia, sed aliorum multorum, qui mecum sentiunt, uideo te uere tamquam aliquem è machina Tragica deum esse oportere. SIG. Meminit, inquis, Cæpionis, Lepidi, & C. Cottæ, de quibus se dubitare Cicero significauit, cum Atticum consuluit. Esto, quid mirum? dubitauit, re incognita, affirmauit, perspecta; consuluit, cum hærebat, scripsit, cum exploratum habebat. R I C C. An uero id tibi declarauit aliquis, quasi è machina Tragica deus? tantum ne credis isti imitatori, ut omnia, quæ ipse narrauit, pro certissimis habeas? SIG. Aperuit id mihi ipsemet Cicero, qui eodem tempore, cum scriberet libros de finib. L. Tubulum, de quo pariter hæsitans ad Att. retulit, in secundo reposuit. R I C C. Non est par ratio de L. Tubulo, nam libri de finib. nemini suspecti sunt, in quibus exemplum ipsius Tubuli, capto prius consilio ab Att. positum est: hic uero eam apud plerosq. suspicionem habet, ut, nisi appareat alijs auctoritatib. ea exempla fuisse à Cicerone celebrata, non tam facile ob unam istius imitationis auctoritatem id credi debeat. Fieri enim potest, ut uersutus imitator ea uoluerit recensere, ut ob rerum, quæ alibi non inuenirentur, nouitatem facilius lectores falleret. SIG. Si incertus est hic

liber, tu effecisti. RICC. Hoc nimirum est, de quo tantopere conquereris, etiam si nauos, & crepundia nomines. SIG. Ac ab eo quidem sic abhorres, ut ne legere quidem studio paullo intentiore uolueris. Neq. enim, si animum attendisses, C. Cottam filium, pro Rutilia matre exemplum fortitudinis inuerso plane totius rei ordine protulisses.

RICC. Hoc ipsum etiam in tuis orationib. mihi obiecisti. sed non respondi, quia dignum responsione nō arbitrabar. Nunc, quoniam me rursus laesissis, respondeo, cum enumerauī illa exempla, non dixisse me exempla fortitudinis, ut tu plus nimio interpretaris, sed simpliciter exempla, in quib. fuit mors C. Cottæ, quam Rutilia mater æquo animo tulit. nec me valde errasse existimo, cum mater, & filius ita inter se referantur, ut una persona nominata, etiam altera intelligi possit. Hoscine tu nauos, hæccine crepundia intueris, & totum corpus negligis? SIG. Exemplum Rutiliæ Seneca ab hoc libro in suum transtulit iisdem prope uerbis. ex quo apparet hunc librum esse Ciceronis. RIC. Nunc dicis iisdem prope uerbis. In orationibus tuis simpliciter dixisti, iisdem uerbis. Reuoco enim tibi in memoriam hic tuum dictum, Repetere uolo, ne dissentientium aures fortasse præteruolet, Senecam in sua Consolatione Rutiliæ factum iisdem uerbis, quib. hic, prodidisse. Cum autem ostenderim non esse eadem uerba, nunc tu te emendans dicis, prope iisdem. SIG. Tu esse similia negas?

gas? quid potest magis? R I C. Non nego esse similia, sed eadem. Adde, fieri posse, ut & Seneca à Cicerone, hoc exemplum acceperit, etiam si id ex verbis Senecæ non appareat, & hic imitator à Seneca sumpserit, quemadmodum etiam alia. Verisimile enim est, priusquam istam conficeret imitatio nem, eum inter ceteros Senecam legisse, qui eandem rem tractat. S I G. Ego autem dico Senecam non aliunde, quam à Cicerone sumere potuisse. R I C. Nego hoc ἀδύατον. S I G. Satis constat, neminem ante Ciceronem de Rutilia litteris prodidisse, quia ipse consulto Attico cum primus inuestigavit. R I C. Hoc fateor. S I G. Neq. post eum. R I C. Hoc nego. S I G. Quia, ut inquit Pedianus, auctores rerum non perinde in domib. & familijs familiarum, nisi illustrium, ac uirorum nomina tradiderunt. hæc autem illustris non fuit, ut quæ Ciceroni incognita fuerit. R I C. Quasi vero post commemorationem eius habitam à Cicerone in Consolatione factum ipsius redditum non sit ita illustre, & clarum, ut ab alijs scriptorib. ante Senecam celebrari non potuerit. Sed acceperit Seneca à solo Cicerone. ergo iste imitator, si est uere imitator, ut probaui, non potuit accipere à Seneca? S I G. Dicis, te uerisimilia sequi, & ulterius, quo progrediaris, non habere. & ego idem dico. R I C. Immo aliud significas, cum me reprehendis, quasi titubanter, ac timide agentem; quasi tu censeas, assueuerantius agendum quemadmodum tu facis. Sed uide,

an de ista Consolatione merito id facere possis.

SIG. Dubitare te dicis: & tamen uictoriam te sperare adiungis. RIC. Hac inter se non repugnant.

SIG. Nihil affirmare te addis: & tamen asseueranter omnib. aduersaris. RIC. Hoc nempe solebant facere illi, qui nihil affirmabant, ut probabiliter aduersarentur illis, qui omnia asseuerabant. SIG.

Neque unquam uehementius resistis, quam cum te cedere fingis. RIC. Vere cedo: sed fortasse cum meis tantum nauis, & crepundijs uideor resistere.

SIG. Verum, quoniam de reb. satis dictum est, ad uerba disputationem iam conferamus.

PRO SEXTA CONIECTVRA, quòd quædam sint minus Ciceroniana.

S I G O N I V S .

AFFIRMASTI, elocutionem Consolationis tibi uehementer esse suspectã; eamq. magnificendam esse docuisti Socratis dicto, qui cum hominẽ quendam decorum, & eleganti forma conspicuum, omnibusq. corporis ornamentis præditum diutius tacentem intueretur: Loquere, inquit, ut te uideam: significans ex ipsa potissimum locutione homines esse considerandos. conquestus præterea es, quòd miris Tragædijs excitatis contenderim, nec te, nec
alios,

alios, qui elocutionem huius libri minime Ciceronianam esse putarunt, uerum putasse; ac gratulatus sim huic maxime saeculo superbum istud aurium'ne, an animi tui iudicium, qui pauca quaedam uerba fastidias, teq. temeritatis accusauerim, qui falsum crimen temere simulaueris. Equidem de quaerenda, atque obseruanda dignitate, atque elegantia dictionis tibi uehementer assentior. dictum uero illud Socratis quorsum pertineat, haud facile animo assequor. ille enim ex sermone adolescentis certum prudentiae specimen elicere studuit: tu de oratorio ornatu, atque adeo de ipsius orationis, ut ais, munditia differis. R I C C. Non est dubium, quin elocutio prudens indicet animum prudentem, & elegans elegantem. omnino elocutio indicat hominem, & qualis is sit, ostendit, qui apparet quidem potissimum ex ratione, sed ratio apparere non potest nisi ex oratione. S I G. Duas in primis, ut uideo, res tibi à me obiectas esse exposulas, superbiam aurium, & simulationis temeritatem. R I C C. Immo uero etiam superbiam animi. S I G. Cum Cicero in oratore Aurium iudicium superbissimum, ad Herennium, Aurium sensum fastidiosissimum esse tradiderit, tu id propriae uignominiae loco accipies; & quod omnibus a natura hominibus est tributum, ipse praecipue recusabis, ac communem humanae naturae condicionem tu potissimum aspernaberis? Vide, ne, dum te uerecundum esse defendis, omnem illam, quam aucuparis, modestiae commen-

dationem hac una expostulatione corrumpas.

Ricc. Si Cicero in Oratore Aurium iudicium superbissimum, & tuus ille Cicero ad Herennium (faues enim istis simulatis scriptoribus) Aurium sensum fastidiosissimum esse tradiderunt, cum communiter sensum notauerint, nemini iniuriam fecerunt: tu uero, cum communem notam minime respexeris, sed me spectans, superbientes huius seculi homines irriseris, ac non solum aurium, uerum etiam animi superbum iudicium reprehenderis; cui putas te persuadere posse, abs te nullam mihi iniuriam factam esse? nonne significasti, arrogans, insolens, imperiosum, non ferendum iudicium?

Non igitur humanae naturae conditionem, ego potissimum, quasi bestia sim, aspernor: sed humanam iniuriam animaduerto: nec aliud magis doleo, quam quòd dissimulare manifestam iniuriam uelis. Vide igitur tu, ne, dum superbiam istam defendis, eam tibi uindicare, & humanae modestiae fines praetergredi uidearis. **Sic.** Illud uero alterum te prorsus sine ratione moleste tulisse uideo, quòd dixi, oblatum huic scriptori neglectae Latinitatis, atque elegantiae crimen graue esse, si uerum esset, multo grauius, si temere simulatum, quia respondens, temerarium te simulatorem esse negasti. Ego enim crimen temere simulatum uocavi fortuito, ac sine longa, ut saepe fit, animi meditatione conflatum, atque, ut dixit Cicero, temere effutitum.

Ricc. Ego uero prorsus cum ratione id moleste tuli;

tuli; eoque maiorem habeo causam tecum expostulandi, quod me adeo temerarium esse arbitraris, ut mihi persuadere possis, qui temere simulat, temerarium simulatorem non esse. Sed, qui menti, ut poetæ loquuntur, calor incidit, nolo nunc sequi, quocunque posset ducere. S. G. Tantum abest, ut, quod alienum erat, Tragædias, quas obijcis, excitaue-
rim, ut ne honestum quidem, quem mihi interdum res concedebat, risum captauerim. RICC. Et latratum, & Tragædiarum excitationem tu prior mihi obiecisti his tuis uerbis; Quæ cum ita sint, quid est, quod huic commentario tam acriter oblatrent, ac tãtas propterea Tragædias excitent? Quo modo autem tu Tragædias excitaueris, facile est cognoscere, cum ex alijs locis, ubi Ciceronem loquentem induxisti, tum ex eo; Desinite mihi maledicere, & quæ mea sunt, mihi detrahere, &c.

Quod uero risum commemoras, desine quæso eum commemorare, ne in animum reuoces, quàm res sit ridicula, res tam ridiculas defendere. S. G. Verùm hæc, ut ex animis nostris, sic ex sermone nostro remoueamus. RICC. Vt facies, faciam, & tuis prorsus uestigijs insistam. S. G. Perge igitur, & quæ habes de uitijs huius elocutionis, profer.

RICC. Num tu librum illum Ciceronis esse tibi persuadere poteris, in quo uerba multa non Ciceroniana legantur? S. G. Quæ tu tandem uerba non Ciceroniana uocas? RICC. Quæ in alijs libris Cicero non adhibuit. S. G. At nullus tam pu-
sillus

fillus liber est Ciceronis, qui non aliquot uocibus
 textus sit alibi ab ipso non usurpatis. **RICC.** Haud
 quaquam hæc mihi incognita sunt, illo uno offen-
 dor, quòd in ceteris libris pauca uerba, in hoc non
 dico omnium breuissimo, ut tu me loquentem fa-
 cis, sed paruulo opère, & tantulo libello multa le-
 gantur. **SIG.** Age uero, nonne breuior est multo
 Cato, quàm Consolatio? certe: est enim dimidio
 minor: at multo plura sunt in eo noua, quàm in
 hac. **RICC.** Hoc aperte nego. Nam si specten-
 tur non illa sola, ad quæ meam obiectionem restrin-
 xisti, sed & illa, quæ simpliciter appellauimus minus
 Ciceroniana, quorum etiam quædam in Catalo-
 go tuo omisisti, dixi enim non solum Indecens
 non esse Ciceronianum, sed etiam Indecentius, &
 illum obscænum litterarum concursus tam sæpe,
 id est nouies usurpatum) & minus propria, & mi-
 nus Latina, quæ multo minus Ciceroniana cõsen-
 da sunt, & non solum, quæ in primo iudicio meo
 enumerauimus, sed etiam, quæ in secundo, ad quæ mul-
 ta quoque alia addi possunt: profecto eorum lon-
 ge maior numerus comperietur, quàm eorum, quæ
 alibi non usurpata in Catone obseruasti. Sed con-
 feramus, si placet, numerum. **SIG.** In Catone ea
 sunt; Suspicio me commoueri: accusant adeptam:
 deplorare querelas: agere orationem: studiõrum
 agitatio: funale: magisteria: rorantia pocula: re-
 frigeratio: desideratio: similes ut: insomnia, et cru-
 ditas: diritas: occatum: occatio: herbescens: geni-
 culatus:

culatus: erraticus: syluescere: acinus uinaceus: repastinationes: consitiones: insitiones: succidia: appeti: decedi: assurgi: coacescere: recoquere: peractio atatis. Nonne hæc singularia in multo breuiori libro multo plura conspiciuntur, quàm quæ tu in ampliori notasti? & tamen nemo eis umquã sic offensus est, ut eum propterea tamquam parum Ciceronianum abiecerit. R I C C. Nemo offensus est, quia nunquam fuit is liber ita occultatus, ut postea sit in lucem productus sine ullo testimonio, unde ex tenebris emerferit, quis inuenerit, ubi tamdiu occultatus fuerit, & aliarum huiusmodi rerum, quæ libri nuper inuenti fidem faciunt: quæ admodum iste productus est, non sine magna multorum suspitione. Illa uera tam multa, quæ tu affers, possunt aliquantisper diminui. Nam cur non est Ciceroniane dictum in proæmio? *Suspikor iisdem rebus te, quibus me ipsum, interdum grauius commoueri. Quod uerbum nõ redolet Ciceronem? nonne ubi legitur, Quibus me ipsum, subintelligi potest aliud uerbum, quàm Suspikor, ut uideo, sentio, & similia? Vbi uero legisti, senectutem ut adipiscantur, omnes optant: eandem accusant adeptã; legendum est adepti. Quod etiam uir in litteris præstantissimus, & antiquæ lectionis obseruantissimus Aldus Mannuccius his uerbis affirmat; Sic legendum ex duodecim meis libris. In Græco κτησάμενοι. Deplorare querelas est cum ploratu exprimere, ubi non magnam admodum uideo no-*

artificium in Consolatione minime requirebatur. obseruari enim potest, & in rebus tristibus prisca adhiberi, ut in Philippicis, Ego mortem actutum futuram puto: & in lætis noua usurpari. Itaque mirum non esset, si Cicero, cum ageret de uoluptatibus senectutis, nonnullas ex his uocibus nouasset, Funali, Rorantia, Refrigeratio, Desideratio, Herbescentem, Geniculate, Acino uinaceo, Erratico, Syluescit. Quamquam hæc postrema uideantur esse propria Agriculturæ, ut etiam alia. Quis enim non uidet, cum uocabula artium non sint immutanda, Occationes, Repastinationes, Confitiones, Insitiones, esse uocabula artis rusticæ; quarum usus non ideo in Ciceronis scriptis rarus est, quia ipse ab eis abhorruerit, sed quia de huiusmodi rebus raro locutus sit. Succidia uero, uox maxime usitata, quippe quæ etiam in prouerbio esset, cū hortum ipsi agricolæ succidiam alteram appellerent, semel à Cicerone usurpata est, quia utendi huiusmodi prouerbio nunquam aliàs ei occasio oblata est. Id quod responderi debet de certo, & uero Cicerone, non de isto tuo incerto, & ficto, qui, propter incertam & simulatam auctoritatem suam, quæcunque ipse ex arbitrio usurpauit, non facile potest omnibus tamquam Ciceronis uendicare. Magisterium autem morum legitur de prouinc. conf. Similes ut, corrupte legitur. Negat Langius, ut testatur Dionysius Lambinus, reperiri hæc uerba, Similesq. sunt, in libro uetere, & censet delenda.

da. & idem Lambinus affirmat, in membrana antiquissima P. Danielis Aureliani primo scriptum fuisse, Similesq. sunt ijs, qui gubernationem, &c. deinde alia manu postea superscriptum, Ut siqui, &c. Salua tamen & integra priore, & antiquiore scriptura. Itaque hæc lectio controuersa non adiuuat nouitatem tuam. Cruditatem, & Insomnijs, est Ciceroniane dictum. De cruditate non est dubitandum, cuius multa ab alijs afferuntur exempla. Ad Att. Hæc metuo, ne insomnia sint. Si legis Insomnia singulariter, prauæ legis. Diritas, & Duritas sunt uoces Ciceroniane. In Vat. Quamquam sis omni diritate, atque immanitate teterrimus. In Tusc. Siqua inuecta diritas casu foret. In Oratore: Duritas, & seueritas, & quasi mæstitia orationis. Vbi legis, Occatum, Nonius legit Occæcatum, cum scribit; Occationem ab occæcatis seminibus. qua id efficitur, dici M. Tullius uoluit de senectute. Sparsum semen primum id occæcatum cohibet, ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata est. quam lectionem agnouit quoque Mannuccius. Vox autem Occæcare, & Occæcatus Ciceroniana est. Appeti apud Ciceronem sæpe passiuè dictum est. Decedere est uox Ciceroniana, unde Decedi impersonale; & Assurgere impersonaliter de Inuen. Ut maioribus nata assurgatur. Ut Ciceroniane dicitur Fabulam ætatis peragere: sic posse dici uidetur, Aetatis peractio. Iam uides, quanta tui numeri diminutio facta sit. Numeremus modo, quæ in ista notauimus

Conf. & uideamus non solum, an horum numerus illorum numero æquari possit, uerum etiam, quanta sit differentia inter hæc, ubi nonnunquam etiam solæcisimus adhibetur, & illa, in quibus tale uitium reprehendi non potest. Ea igitur sunt; Compagne: Immerentes: Infeliciter: Vagitus, duobus in locis usurpatus: Despondeat animum: Indecentius: Indecens: Osor: Detractor: Lætabundas: Lacedæmones: Absurditas; Imperitia: Cum nullo dolore: Cum nominis gloria: Cum nostro uulnere: Cum nullo sensu: Cum neminem: Cum nec: Cum natura: Cum nihil nisi rectum: Cum nihil nisi quod rectum: Ad futuram uitam, tamquam ad patriam euolare: Præfinitum esse uitæ terminum, quem præterire nemini liceat: Animum simul cum homine interire: Filio suo, pro filio eius: Pænitendum statum: Is se hominem esse meminerit, ut, si mors ab eo abesset, Dijs propior haberetur: De quo est apud Herodotum illum Xerxi respondisse: De quo traditum est, nihil eum putauisse; Lacænas matronas traditum est consueuisse, ac solitas esse, contra uero curabant, nec statuebant. His accesserunt tam multa, quæ in secundo meo iudicio collegi. Quæ omnia coniuncta cum tot rebus absurdis, satis declarant istum librum Ciceronis non esse. SIG. Dixeras etiam Captiuitatem esse uocem minus Ciceronianam: & tamen ea usurpata est in oratione pro C. Cornelio. RICC. Eam bis in isto libello usurpatam intellexeram esse minus Cice-

Ciceronianam, id est, minus, & rarius à Cicerone usurpatam, & quidem minus, si cum uocib. a Cicerone frequentatis comparatur, cum inueniatur semel in fragmento orationis pro Cornelio apud Asconium; quam à Mario Nizolio inter eas, quæ Ciceronianæ non sunt, notatam, uideo quidem te unico probasse exemplo esse Ciceronis, sed de ea sola, ut aliàs dixi, gloriari fortasse non debes.

SIG. *Quid? si alias quoque eiusdem esse demonstrauero?* **RICC.** *Expecto, dum hoc facias.*

SIG. *Sunt Plauti, Terentij, Lucretij, Virgilij, Salustij, Linij, Suetonij, Taciti, & aliorum illius memoriæ ferme æqualium. ergo sunt Ciceronis.*

RICC. *Primum huiusmodi consecutionem negaui, nego, & in perpetuum negabo. Non enim sequitur, quibuscunque uocibus illi usi sunt, omnib. Ciceronem quoque usum esse. Deinde, cum præter illos citaueris Martialem, & Vegetium, uideris illos ipsos significasse, cum dixisti, aliorum illius memoriæ fermè æqualium: & tamen tu ipse scis, quàm longe hi sæpe disceserint a linguæ Latinæ candore. De Martiali sic scripsit Raphael Volateranus; Reliquit epigrammatum librum omnino reiiciendum, quippe qui neque elegantia Latinæ, neque moribus profit. Vegetius similiter in multis parum Latinus est: ut mirum sit, te uelle etiam hos, si Dÿs placet, ipsi Ciceroni æquare. Præterea, cum metaphoram, & analogiam maxime probè, non tamen adhibitam esse arbitror à Cicerone in*

illis

illis uocib. nisi id alicuius loci auctoritate probe-
 tur. Nec quaero, utrum ipsis Cicero usi potuerit,
 nec ne, qua de re possunt esse uariae hominum inter
 se, discrepantesq. sententiae, quae sibi suo arbitratu
 Ciceronem conforment, sed an usquam usus sit.
 quod quia ego infitior, & tu, qui probare debes, non
 probas, nisi per inanes quasdam tuas consecutio-
 nes, uter nostrum melius sentiat, alii iudicabunt.
 Sed pergamus ulterius. S I G. De iungenda di-
 ctione Cum, uocib. incipientib. à littera N. ita, ut
 ante, respondebo. Iocus oratoris intelligendus est
 de praepositione Cum, iuncta cum uocib. incipien-
 tib. à No, ne obscæne dici uideatur, Cunno. id
 quod ipsa exempla ab eo, et Quintiliano, & cete-
 ris allata demonstrant. Quare neq. cum hic scri-
 psit, Cum natura, aut Cum nullo, neq. cum Virgi-
 lius dixit, Cum nauib. obscæne locuti sunt. R I C C.
 Si, quod tu ipse interpretaris, uerum est, sequitur
 nihilominus nec auctorem Consolationis recte scri-
 psisse, Cum nominis tui gloria, nec ne recte dixisse
 in secunda oratione tua, Cum nostris necessariis,
 quia praepositio Cum iuncta est cum uoce inchoan-
 te à No. Quamquam tibi concedere non possum,
 praceptum illud tam strictim intelligendum esse,
 cum obscænitatis representetur, non solum si dica-
 tur, Cum no, sed etiam Cum ni, Cum ne, & si-
 militer. Auctoritas enim Quintiliani genera-
 tim probat inter dictionem Cum, & uocem in-
 choantem à littera N. siue sit syllaba Na, siue Ne,

sive Ni, sive No, sive Nu, aliquid interijciendum esse, quia in dictione Cum littera M, quæ exprimi nisi labijs coeuntib. non potest, aut interfisterè nos indecentissime cogit, aut continuata cum insequente in natura eius corrumpitur, quæ ratio ualet de qualibet uoce incipiente a littera N. & dictioni Cum adhærente, ac notat deformitatem, aut interfistendi, aut corrumpendi litteram M, dum mutatur in N. SIG. Si Quinctilianus uerba illa sua tibi uideatur ad alia retulisse: aut exemplum certe ad Cum no tantum accommodauit. RICC. Egregie. Exemplum est, ut ita dicam, speciale. ergo quod exemplo probatur, non potest esse generale? Nonne Aristoteles declarauit id, quod per se subsistit in hunc modum? ἔστι δὲ οὐσία μὲν, ὡς ἐν τύπῳ εἶπεν, οἶον ἄνθρωπος, ἵππος. Quemadmodum igitur substantia est, ut homo, equus, non tamen omnis substantia est homo, equus: sic iunctio prohibita uocis Cum, & hocum incipientium à littera N, est, ut Cum no: at non omnis iunctio prohibita est Cum no, potest enim esse Cum na, Cum ni, Cum ne, Cum nu. Itaque apparet generale esse præceptum, etiam si exemplum sit speciale, cum ratio allata à Quinctiliano sit generalis. Et auctoritas Prisciani, quãuis agat tantum de uitato cacephato, cum dictum est Nobiscum pro cum nobis: non tamen incircò alia admittit cacephata. Nec excusatur Cum natura, quia Virgilius dixerit, Cum nauibus, nam & ibi cacephatum esse notauit Seruius. Et non

solum Cum natura non excusatur, sed ne Cum nullo quidem, quia obscœnitas est in concursu litterarum uocem obscœnam quodammodo representantium. SIG. Ergo tu Seruij magis, quàm Virgiliij auribus, ac iudicio stabis? præsertim uero cum ille etiam Dorica castra apud eundem animaduertent, & alia omnia eiusdem generis, quib. amen uidemus Virgiliũ esse plurimis delectatum? RICC. Tunc maxime Seruij iudicio stabo, cum ex præceptis ipse iudicauerit, quemadmodum de hoc loco fecisse mihi uidetur. SIG. Quid de cæteris, ut Cum nostro uulneri medeamur, & similibus? An uero etiam de illis Cicero locutus est? Non puto. Itaq. & ipse, & reliqui Latini sic aliquãdo scripserunt. RICC. Non negaui Ciceronem, aliosq. sic interdum esse locutos: sed dixi, non sæpe. SIG. Ratio, cur de illis Cicero locutus non sit, mihi uidetur esse, quòd in ijs non est Cum præpositio, sed aduerbium Quum. RICC. At siue præpositio ~~Tunc~~^{Cum}, siue aduerbium Quum iungatur cum uoce inchoante à littera N, obscœnum facit. Nam si dicatur, Quum nos te uolumus conuenire, Quum aduerbium est, & tamen, teste Cicerone ad Papyrium Pætum, obscœnitatem habet. SIG. Vide, quaeso, ne secus sit. Cicero enim ibi nullam, nec in re, nec in uerbo hæere obscœnitatem contendit. Si quidem ita scripsit; Quid, quòd uulgo dicitur, Quum nos te uolumus conuenire, num obscœnum est? Inde addit; Memini in senatu disertum consu-

larem, ita eloqui, *Hanc culpam maiorem, an illam dicam? potuit obscœnius? non, inquis: non enim ita sensit. non ergo in uerbo est obscœnitas. Quippe declarauit, se nec Quum nos, neque An illam, obscœne edita reputasse, quia, qui id dixerunt, non id uoluerunt. Quare, si in sermone nulla erat sita deformitas, multo minus in scripto. RICC. O miram subtilitatem, Quis non uidet ibi Ciceronem paradoxum Stoicorum defendere, quibus placebat suam quamq. rem nomine appellare? Supponit igitur Cicero, cum uulgo dicitur, Quum nos te uolumus conuenire, obscœnum esse ex linguæ Latinæ consuetudine, quam obscœnitatem etiam prohibuit in Oratore suo: sed tamen ex opinione Stoicorum per iocum (tota enim illa epistola iocosa est) non esse obscœnum disputauit. In fine tamen epistolæ contra scholam Stoicam ait, ὁ σοφὸς εὐθυψύμων ἔσθι, quasi dicat, ut explicat Paullus Manutius, magnum lumen Latinitatis; Stoici superiora illa disputant: mihi autem hoc uidetur, sapientem ita loqui debere, ut obscœnitatem uitet: quod ego facio, Platonis uerecundiam seruans. Vides igitur ex communi consuetudine Latinæ loquendi, & ex præceptis oratorij, nihil interesse, quod attinet ad obscœnitatem, utrum dicatur, Cum nos, an Quum nos: utrumque enim obscœnum est, etiam si Stoici παραδόξου loco differant, nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu cuius rei rationem Arist. lib. 3. Rhet. appellat σοφίῃς ἰκὸν ἢ λόγῳ, & testatur, primum à Brysone fuisse*

se prolatam, quam tamen ipse soluit. eius uerba sunt, ἔτι δὲ τρίτον, ὁ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον. οὐ γὰρ ὡς ἔφη βρύσων οὐδένα ἀισχρολογεῖν εἴπερ τὸ αὐτὸ συμαίνει τὸ δε, ἀντι τοῦ τόδε εἰπεῖν. τοῦτο γὰρ ἐστὶ ψευδὸς. ἐστὶ γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὁμοιωμένων μᾶλλον, καὶ ὀικειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. ἔτι οὐχ ὁμοίως, ἔχον σημαίνει τὸ δε, ὥστε καὶ οὕτως, ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ ἀισχιον δετέον. ἀμφω μὲν γὰρ, τὸ καλὸν, καὶ τὸ ἀισχρόν, ἢ τᾶυτα μὲν, ἄλλα μᾶλλον, καὶ ἥτιον.
Dicebat igitur Bryson, Neminem turpe loqui. Nā si duo sunt, quæ idem significant, aut ambo pariter obscæna esse, aut neutrum. Non ambo, quòd alterũ eorum non esse obscænum, omnes fatentur. ergo neutrum. Respondet Arist. id esse falsum, primò quòd aliud alio magis proprium, & similis est, & ad rem ante oculos constituendam accommodatius: deinde quia sæpe eadem res aliquo modo est honesta, aliquo modo turpis. Itaque uocabula, quæ exprimunt rem, quatenus est honesta, debent honesta existimari: quæ exprimunt rem, quatenus est turpis, turpia. Quamobrem mittamus sophisticas rationes, & a communi linguæ Latinæ consuetudine, atq. à præceptis Rhetoricæ artis non discedamus. Obiter autem, cum interpretatus sis in hunc modum; Num obscænum est? quasi dicat, minime; opinionem meam uideo tua interpretatione confirmari, ut dictio Num præponenda sit interrogationi exigenti negationem, contra quàm factum est in

ista Cōsolatione, ubi legitur; Num credamus filij
 mortem honestam, ac pro patria susceptam tali pa-
 tri futuram fuisse iucundissimam? & Num ei mul-
 to melius euenisset? Quod uero ais, si in sermone
 nulla erat sita deformitas, multo minus in scripto,
 uideris fouere opinionem illorum amicorum tuo-
 rum, qui putant elocutionem scriptionis minus exa-
 ctam esse posse, quàm dictionis. quod tamen ex do-
 ctrina Aristotelis satis refutauī. Verum, cum adhuc
 ostenderim obscenitatem representari, non solum,
 si dicatur, Cum no, sed etiam Cum ni, Cum ne, &
 similiter: & ne me quidem negare, Ciceronem in-
 terdum sic locutum esse, sed uim argumentationis
 in eo ponere, quòd Cicero non saepe, iste uero auctor
 saepe huiusmodi obscenitate sermonis usus sit: præ-
 terea siue præpositio Cum, siue aduerbium Quum
 iungatur cum uoce inchoante à littera N, semper
 obscenitatem esse, quæ ad refellenda tria prima ar-
 gumenta tua pertinuerunt: quid aliud affers? **SIG.**
 Non de re nihil aliud. **RICC.** Recte facis: quoniam
 duo postrema argumenta tua satis à me aliàs sunt
 refutata. **SIG.** Obiter notasti in eo loco; Cre-
 damus sanè Apollini Delphico, qui exoratus à
 Trophonio, & Agamede, à quib. templum magnifi-
 ce Apollini exædificatum Delphis erat, ut, quòd
 esset optimum homini, tribueret, post diem tertium
 exanimis sunt inuenti; dictum fuisse, Apollini exæ-
 dificatum, pro Ipsi exædificatum. prob. Dii immor-
 tales, hæc trimina eiusmodi sunt, ut aut tu inferen-
 do,

do, aut ego depellendo fatiger? Non'ne Cicero alibi idem, ut docui, fecit? atq. ea loca eiusmodi sunt, ut in ijs docti pariter prænomen secundo loco libentius audirent. **Ricc.** Notavi id, quia, quamuis non damuarem earundem uocum repetitiones, quæ uenuste fierent; tamen ibi uox Apollini non satis pulchre mihi repetita uideretur. Sed addidi τοῦ πρώτου, in eodem loco solæcismum commissum esse, *Qui exoratus, exanimes sunt inuenti.* **Sig.** Sed iam ueniamus ad ea, quæ tu parum propria nominaſti. **Ricc.** Veniamus.

PRO SEPTIMA CONIECTVRA,
quòd quædam sint minus
propria.

SIGONIVS.

EX minus proprie dictis hoc præcipuum statuiſti, *Animum ad futuram uitam, tamquam ad patriam, euolare: & dixiſti te non laborare de ſententia, quæ potuit eſſe eadem & Ciceronis, & Platonis, & noſtrorum Theologorum, ut animi, cum è corporib. exceſſerint, ſi fuerint caſti, puri, integri, incorrupti, bonis etiam ſtudijs, atq. artib. expoliti, in cælum, quemadmodum etiam in priori iudicio ſcripſiſti, tamquam in domicilium ſuum peruenirent. Sed quaſiuiſti de elocutione, ubi nam Cicero eam uitam,*

quæ post mortem habetur, appellarent patriam. Ego uocem ipsam non propriam, sed translata[m] esse confiteor. Translationis autem auct[or] fuit Plato, qui dixit præsentem uitam esse peregrinationem. ex quo sequitur, ut Cicero futuram, tamquam patriam appellare potuerit. Constat enim omnia licere per similitudinem efferre, maxime adiecta particula Quasi, aut Tamquam. RICC. In orationib[us] testatus es, non Platonem dixisse, præsentem uitam esse peregrinationem, sed Aeschinem in Axiocho. Quare uide, quàm tibi constes. Sed ut Plato, uel Aeschines (nihil enim hoc ad rem) dixerit præsentem uitam esse peregrinationem, sequitur ne continuo, potuisse Ciceronem futuram uitam, tamquam patriam appellare? si præsens uita est tamquam peregrinatio, is potuisset fortasse dicere satis congruenter, Ad futuram uitam, tamquam ad patriæ usum euolare: si quidem ut præsentis uitæ futura opponitur, sic peregrinationi patriæ usus; uel in cælum, tãquam in patriam, quemadmodum dixit Cicero in prima Tusculana, In cælum, quasi in domicilium suum: sed ad futuram uitam, tamquam ad patriam, quàm congruenter dicere potuerit, non uideo. Longe enim aliter sentio, quàm tu scribis, Omnia licere per similitudinem efferre: sed similitudinis conuenientiam requiro. ac, tametsi solertis, acutiq[ue] ingenij esse intelligo, cernere, quid in reb[us] multum inter se distantib[us] simile sit, ac in dissimili genere inuenire similitudi-

nem : tamen translationes non facile admitterem, quæ parum congruentem habere similitudinem uiderentur; qualis ista potest apparere, ut uita, quæ, ut tradunt Philosophi, est actio animi, appelletur patria, quæ non est actio, sed laus, ubi ipsa actio exercetur. Ac potest quidem uita appellari peregrinatio, quæ est quoque actio quedam, & fortasse etiam patriæ usus, quia tunc maxime homines uiuere existimantur, cum patria perfruuntur, quo fructu qui propter exilium carent, ciuilitate mortui apud iurisconsultos dicuntur: sed, an possit nominari patria, quod magis cogito, eò maiorem animo concipio dubitationem. Neque uero hæc mihi eximitur, quod dicatur Tamquam, uel Quasi, quod genus loquendi apud Aristotelē dicitur εἰκὼν, & ut tradit Cicero, ualet plurimum ad molliendam translationem, quæ esse paullo durior uidetur: quia in translatione quantumuis mollita debet, ut dixi, apparere aliqua conueniens similitudo. Quod fortasse significauit Aristoteles, cum scripsit, καὶ λαβὴν οὐκ ἔστιν αὐτῶν παρ' ἄλλον. quem locum quantumuis tu explicaueris, ut multi quoque alij, placere Aristoteli, Translationes ex se excogitari, non aliunde assumi, ita ut illud Ab alio intelligendū sit Ab alio auctore: tamen non desunt, qui explicent, Ab alio, id est, longe diuerso, et parū simili. quod efficit το' ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφοραῖς, si sint ἀσαφεῖς, propterea quod petite sint, ut ait Arist. τὸ πρόθεον. cuiusmodi ista metaphora existimari potest, qua patria

tria acipitur pro uita futura. Vicumque tamen sit, non debemus querere, quid potuerit, aut non potuerit Cicero dicere, qua in re falli possumus, sed, quid dixerit, & an aliàs ita locutus sit. quod eum fecisse quia non probat, non facile tibi assentiendum esse arbitror, hanc metaphoram esse Ciceronianam, id est, Ciceroni congruentem, & Ciceronis propriam: sic enim intellexi, & non patriam eo in loco esse uocem propriam, ut meum sensum praeue interpretatus es. S I G. Alterum minus proprie dictum illud notasti; Praefinitum esse terminum à Deo, quem praeterire, aut ex quo egredi nemini liceat. R I C C. Minus proprie, id est, Christianis, quàm Ciceroni congruentius, cum ex dicto Iob sumptum esse uidetur. S I G. Habeo: sed quis non hanc etiam sententiam esse Platonis, & aliorum gentilium nouit? R I C C. Ne hoc quidem in loco laboro de sententia, cum ego quoque legerim in Timaeo, Animal unumquodque ab ortu fatale uiuendi spatium in se ipso continere: sed quero de elocutione, ubi nam Cicero dixerit, praefinitum esse uitae terminum à Deo, qui praeteriri non possit. quae elocutio ex capite 14. prophet. e Iob sumpta est. Id si ostenderis, de eo amplius non controuersabimur. S I G. Non est, quòd planum faciam, haec uerba esse Ciceronis, quia ad rem non pertinet. R I C C. Scite ergo ad rem non pertinet ostendere huiusmodi elocutionem fuisse aliàs à Cicerone usurpatam, & hoc modo esse propriam eius, ut in ista Consolatione

tione non reprehendatur, tamquam ea, quæ sit magis Christianorū, quàm Ciceronis? SIG. Satis est, ut ostendam, non esse Iob. RICC. Magnum erit, si hoc ostenderis. SIG. Sic Iob de homine loquitur; Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterūt: at hic, præfinitum esse terminum à Deo, quem præterire nemini liceat. RICC. Et si uerba non sunt prorsus eadem, tamen & sententia, & eloquendi ratio eadem est; Constituisti terminos Deus, Præfinitus est terminus à Deo. Qui præteriri non possunt, Quem præterire nemini liceat. Quis merito negabit hoc ex illo sumptum esse? SIG. Cur potius dicemus Ciceronem ab interprete Iob, quàm interpretem à Cicerone illud, Præterire terminum, accepisse? præsertim uero cum censet; ipsum Ciceronianum fuisse. RICC. Non est dicendum, Ciceronem ab interprete Iob huiusmodi dictum accepisse, siquidem Cicero ante Christum natum floruit, at S. Hieronymus interpres Bibliorum post Christi natalem diem circiter annum quadringentesimum: sed est putandum istum recentem scriptorem Consolationis, istum personatum Ciceronem ab ipso S. Hieronymo mutuatum esse. Et, ut interpres Iob modum dicendi à Cicerone acceperit, quem tamen huiusmodi unquam sententiam protulisse non constat, etiam iste imitator potuit ab interprete accipere. SIG. Si, quia aliquis liber habet aliqua uerba sacrorum Bibliorum, ideo Ciceronis non est; ne liber quidem primus de natura deo-

rum erit Ciceronis, quia ibi scriptum sit, Nihil semper in suo statu manet : at uero apud Job eodem in loco, Homo numquam in eodem statu permanet.

RICC. Non dico ualere hoc argumentum, Aliquis liber habet aliqua uerba sacrorum Bibliorum, ergo Ciceronis non est : fieri enim potest, ut aliquod dictum sit commune & Biblijs sacris, & Ciceroni, quemadmodum illud, quod protulisti: sed existimo hoc ualere; Liber habet dictum sacre scripturae, quod est in ore Christianorum, quodq. non apparet à Cicerone umquam usurpatum esse, & habet alia multa, quæ minime redolent Ciceronem, ergo suspectus esse potest, tamquam non Ciceronis.

SIG. Tertium reprehendisti tamquam minus proprium Ciceronis; Animum simul cum homine interire. Nam cum obseruaueris apud Ciceronem hominem esse animum, interpretatus es, animum simul cum animo interire, idq. absurdum esse affirmasti. Ego autem puto hominem non solum pro animo usurpari, sed etiam pro corpore, ut Animum simul cum homine interire sit animum simul cum corpore interire. Cumq. multa alia disputauerimus, totam disputationem nostram redigo ad perpendendum locum Platonis in Phædone, ubi accipitur homo pro corpore, cum legitur, Num eodem die animus deletur, quo homo moritur? RICC. Dixisti, hominem mori nihil aliud esse, nisi mori partem eius mortalem, nempe corpus. Id ego refutauit, quia Plato in Gorgia definiuit mortem esse dissolutionem

lutionem animi, & corporis, unde intelligitur, hominem mori non esse simpliciter corpus interire, sed animum à corpore dissolui. In loco autem Phædonis accipi hominem non pro solo corpore, sed pro toto composito, quasi dicatur, Num eodem die extinguatur animus, quo totum compositum dissoluitur, & fit animi à corpore dissolutio? S I G. Nego ita esse. R I C C. Quomodo merito negare potes, si nunquam apud Platonem homo accipitur pro solo corpore, sed semper aut pro idea hominis, aut pro solo animo, aut pro composito? ut necesse sit, cum legitur homo apud Platonem, uno de his trib. modis eum interpretari. Primum enim homo est idea hominis in mente Dei collocata, in qua Platonici considerarunt ideas, ut constat ex lib. 7. de Rep. & ex Timæo. Deinde est solus animus, ut probatur in Alcibiade primo, quia instrumentum non est pars opificis: homo est opifex, corpus instrumentum eius; ergo corpus non est pars hominis. & homo est, qui imperat, & dominatur: solus uero animus imperat, & dominatur: at corpus paret, & seruit. postremo homo est compositum quoddam ex animo, & corpore, & hoc modo intelligitur in Phædone a te citato. S I G. Iam negavi. R I C C. Ne amplius neges, considera hæc uerba Platonis in ipso Phædone; Aliud ne quid nos ipsi sumus, quam partim corpus, partim animus? Nihil aliud. Quas tres hominis acceptiones explicauit quoque Plotinus Enneade 6. lib. 7. cap. 5. Non posse

posse autem accipi hominem in quarta significatio-
 ne, quam tu attulisti, apparet ex eo, quia opinio il-
 lorum, qui putarunt hominem esse solam materiã,
 & solum corpus, primum a Pythagora, deinde a
 Platone, denique ab Aristotele reiecta est. Quo-
 niam uero in secunda significatione homo a Cicero
 ne acceptus est, ut probaui ex lib. 6. de Rep. & ex
 1. Tusc. in circo scripsi, & recte scripsi, ex opinione
 Ciceronis interire animum cum homine, esse interi-
 re animum cum animo, & hoc modo absurde, &
 inproprie dictum, si personam ipsius Ciceronis spe-
 etemus. SIC Alier ego sentio, ut de alijs omnibus.
 sed, ut uideo, restant, quæ tu minus Latina uocasti.

PRO OCTAVA CONIECTVRA, quòd quædam sint minus Latina.

RICCOBONVS.

RECTE admones. primũ uero declara-
 ui, me minus Latina dupliciter intel-
 lexisse, uel comparate, minus, & ra-
 rius à Latinis usurpata, etiam si for-
 tasse apud non nullum scriptorem inueniantur:
 uel simpli iter non usurpata; quib. duob. modis acci-
 pi minus Grammatici docuerunt. Ac primo sensu
 scripsi, Filio suo, pro filio eius, esse minus Latinũ.
 SIC. Vnum aduersus te reuolui exemplum. RICCO.
 Ostēdi te nihil profecisse. SIC. Alij uiderint. RICCO.
 Eodē primo sensu notari Penitendum statum mi-

nus Latine dictū esse. S I G. At Pœnitendus uox est à Liuiο, ut docui, & Suetonio optimis in primis Latinitatis auctōrib. usurpata. R I C C. Est minus Latina, id est, minus, & rarius in Latinorum scriptis adhibita. Accedit, quòd, ut alij quoque uiro doctissimo respondi, Liuiο obiecta est à Pollione Asinio Pataunitas, id est, ut interpretatur Quinētilianus, peregrinitas sermonis, & in nonnullis uerbis minus Latinum loquendi genus. Quamquam dixi per Pataunitatem aliud intelligi posse, ut significauerit Pollio eam, quam Caius princeps, parum amicus Liuij, appellauit uerbositatem, artificiose nominans uicinū uitium pro uicina uirtute. non enim in Patauinis est uerbositas, sed eloquentia.

Quæ enim inimicis uerbositas potest uideri, amicis est eloquentia. Quam Pataunitatem, & nobilissimæ patriæ suæ proprietatem mire Liuium in historia sua secutum esse affirmari, etiam si, ut notauit Quinētilianus, aliquot peregrinas uoces in Latinitatem inuehere uisus sit. Atque hæc in nonnullis uerbis peregrinitas obijcitur quoque Suetonio, ut etiam stylus tenuis, & qui Grammaticum magis, quàm Historicum sonet. S I G. Ita ne uero ? tu post hac poteris superbas te aures habere negare, aut si quis fortasse id dixerit, insignis contumeliæ loco accipere, cum Liuium, Suetoniumq. contempnas, quos ipsa in primis est admirata antiquitas? R I C C. Negabo, & uere negabo, me ulla umquā superbia elatum esse, insignemq. contumeliā existimabo, ut

merito alias existimari, si quis id mihi uitio uertetur, & uoluerit etiam, si Dijs placet, nugatorijs quibusdam captionib. contumeliam occultare, atq. in ea inferenda persistere, eosq. uere superbos nominabo, qui uel præter causam, ut aliquid pulchri, & ingeniosi dicere uideantur, optimos scriptores criminantur: ut tu ipse fecisti, cum errorem Liiij notasti, quòd lib. 44. L. Valerium Tribunum pl. sic contra Catonem Consulem loquentem introduxerit, ut se Origines eius aduersus eum reuoluturum esse denunciaret, quos tamen constat Catonem longe post Consulatum conscripsisse. Hæcine est beneuolentia, quam in Lium illum, illum inquam tuum exerces, à cuius fonte ad magnam hominum famam profluxisti? Quem ego, ne in eum ingratus uiderer, qui suis lucubrationib. tantum mihi amplitudinis, atq. ornamentorum attulisset, potius defendere, diceremq. M. quidem Catonem in extrema ætate sua libros Originum confecisse, sed ante consulatum inchoasse, eiusq. rei famam, ut de clarissimorum scriptorum solet operib. ad omnes permanasse, ut potuerit illas L. Valerius in consulatu eius nominare, etiamsi nondum ipsas uidisset, quasi dixerit, Ego reuoluam non manib. sed animo, & oratione aduersus te Origines tuas, quas te scribere fama est. Commemorauit quoque Propertius Aeneidem Virgilij, priusquam illa edita esset, cum lib. 2. scripsit; Cedite Romani scriptores, cedite Graij, Nescio quid maius nascitur Iliade.

quo ex loquendi modo intelligitur Aeneidem adhuc inchoatam in honore, & in existimatione fuisse; & poemata, atq. historias nobiles, etiam non editas fama, & sermonib. hominum celebrari consueuisse. cuiusmodi etiam uidetur illud Horatij de Pollione, qui instituerat mandare litteris bella ciuilia, neq. tamen adhuc absoluerat, aut ediderat, li. 2. Carminum;

Motum ex Metello consule ciuicum,

Belliq. causas, & uitia, & modos, &c.

& paullo post; Paullum seueræ Musa Tragediæ

Desit theatris: mox, ubi publicas

Res ordinariæ, grande munus

Cecropio repetes cothurno.

quæ uerba indicant historiam inchoatam, nec absolutam. Iam sic defenderem Liuium: uel si non possem defendere, at saltem temere, & præter rem non accusarem. Tu igitur ea in re ualde Liuium contempsisti. Ego uero nec Liuium, nec Suetonium, ut tu criminari, contempsisti; sed ut illum a uerbositate defendi, sic quæ illi, & huic ab aliis obiecta sunt, ad meam defensionem traduxi. Quare non est, cur tua superbia me in hominum odia trabas. S I G. Accipe in bonam partem, quæ dico: nam ego sexagenarius te quadragenarium, ut filiū prope iure meo moneo. R I C C. In eam partem accipio, in quam debeo: sed pergamus. S I G. Addidisti etiam illud esse minus Latinum; Is se hominem esse meminert; nihil autem humanius esse morte; ut si non ab ipso

diuelli, atq. auferri posset, dijs propior habendus es-
 set, quàm hominib. nec omni ex parte hominis no-
 men ipsi congrueret, quia communi, & præcipua
 hominis conditione non uteretur. In hac re leuis-
 sima obmutueram. Nunc dico recte ista omnia se ha-
 bere, atq. ita exponenda esse, se hominem esse memi-
 nerit, nihil autem humanius esse morte, id est, nihil
 magis proprium hominum esse morte, ut, id est, us-
 que adeo ut si mors ab ipso diuelli posset, dijs pro-
 prior haberi posset, quàm hominib. R I C. Obseruavi
 in quarta disceptatione mea Humanum, cum sit cõ-
 paratiuum, aut superlatiuum, uideri benignum si-
 gnificare, præcipue apud Ciceronem, non quod ho-
 minis est proprium. Illum autem loquendi modũ,
 qui congruit sic; Itaque, si mors ab ipso diuelli, at-
 que auferri posset, dijs propior habendus esset, uel
 Quæ si ab ipso diuelli, & c. minus probare possum,
 si referatur ad uocem Vt, S I G. Verum fac aliquas
 in hoc libro labeculas residere iniuria librariorum
 contractas, cur non eas docti adhibito studio delēt?
 R I C. Labeculas appellas maximas maculas, &
 grauissima non librariorum, sed ipsius auctoris er-
 rata? At hæc plura sunt, quàm quæ sanari facile
 possint. S I G. Num plura, quàm quæ in epistolis
 quondam ad Att. aliorumq. librorum uoluminib.
 reperta sunt? R I C C. Certe plura, si debita inea-
 tur proportio, & non solum uerborum, sed etiam re-
 rum errata connumerentur. S I G. Quarto loco re-
 prehendisti illud: De quo est apud Herodotum, il-
 lum

lum Xerxi respondisse. quincto illud; De quo traditum est, nihil eum putauisse. Cum autem hortaris, ut ab eo dicendi genere, tamquam impuro, abstinemus, quid aliud hortaris, quam ut Ciceronem in Bruto impure locutum esse arbitremur? qui sic dixit; De quo sit memoriae proditum, eloquentem fuisse. **RICC.** Non id hortor; indigne enim ex Instituto tuo me criminaris. Nam locus uidetur dissimilis, si integer legatur in hunc modum; Quem uero extet, & de quo sit memoriae proditum, eloquentem fuisse, & ita esse habitum, primus est M. Cornelius Cethegus. Illud enim Eloquentem fuisse, et ita esse habitum, referri debet ad illud, Quem uero extet. præterea hic locus, non habet Illum, uel Eum. Et, si darem esse similem locum, quod tamen non do, negari tamen non posset, tale loquendi genus esse minus, & rarius à Latinis usurpatum. Iam tu astute illa uerba omisisti, Quem uero extet, & succenses, quòd astutus nuncuperis? **SIG.** Quod in iuris sexto loco, te Latinitatis studiosis illud iudicandum relinquere, Lacanas matronas traditum est occisis filiis uulnera inspicere consueuisse. contra uero quos auersis uulneribus, concisos agnoscebant, ab ijs refugientes, clam sepeliendos curabant, nec stabant, pro curasse, nec statuisse: quid aliud admones, nisi ut iudicemus, an Cicero in primo de Oratore Latine dixerit? Dicitur memini L. Crassum in Tusculanum se contulisse. Venisse eodem Q. Mutius dicebatur. exierant autem cum Crasso Cotta, &

Sulpitius. Exierant autem, id est, Exiisse autem, et in tertio; Namq; latus tū ei condoluisse, sudoremq; multum consecutum esse audiebamus. Ex quo cum cohorruiſſet, cum feбри domum redijt, id est, redijſſe. Demetrii autem Phalerei præceptum est, afferre amplitudinem in figuris, si non in eodem casu maneat. idq. probat exemplo Thucydidis. RICC. At ne hi quidem loci uidentur similes. Nam in primo illa uarietas est maxime elegans; Dicitur memini L. Crassum: Q. Marius dicebatur: Exierant autem cum ipso Crasso. Nec poterat optari Exiisse, nisi subintelligeretur uox pluralis Dicebantur. In secundo autem interrupta est series uerborum per illud; Ex quo: nec poterat congruere uox Redijſſe, nisi adderetur uox Eum. At in loco Consolationis sine ulla alterius uocis subintellectione, & siue ulla additione optime quadrassent illa uerba, Curasse, nec statuisse; ut minus congerentes mihi uidetur dictū, Curabant, nec statuebant; quod deberet pendere ab illo; Lacenas matronas traditū est. Quod attinet ad Demetrii præceptum, amplitudinē quidem habet non in eodem manere casu, sed congruenter, ut apud Thucydidem, cuius uerba congruentissime probata, quā similia sint uerbis Consolationis, ubi de formis fieri casuum mutatio uidetur, studiosorum iudicio reliqui. SIC. Quæ, malum, est ista ratio, ut omnia ferme argumenta una, atque eadem responsione refellas? ut semper similitudinem abnuas? quod lumen ex eiusmodi responsione

clucere

elucere putas ingenij? quid enim expeditius, ne dicam obtusius, esse potest, quàm aut uocem aliquam Latinam esse negare, aut exemplum esse dissimile respondere? R I C C. Facile patior, me maledictis superari, dummodò rationib. non uincar, Obtusio tamen potius uidetur esse eius, qui non intelligat, nihil admitti posse tamquam Latinum, quod haud optimorum scriptorum aucto. itate, non adumbrata, & captionib. distorta, sed clara, & recta comprobetur; quiq. non uideat, optimam esse rationem refellendorum exemplorum, si non similia ostendantur, scribente Aristotele, μαχνητέον, ἢ ὅτι τὸ πᾶρον οὐχ ἴμοιον, ἢ οὐχ ἴμοιος, ἢ διαφορὰν γέ τινα ἔχει. S I G. Sed uideo finem. Extremum illud est, quod tu temere obiecisti, Adeo quòd. Ego uero hoc crimen temere simulatum esse dico, id est, fortuito, ac sine longa, ut saepe fit, animi meditatione conflatum, atq. ut dixit Cicero, temere effutitum. R I C C. Ille locus duplicem sensum habere potest, quorum primus est is, quem ego dubitandi causa attuleram. Quandoq; animus medicinam refugit, idq. euenit maxime, cum dolore affligimur propter nostrorum mortem. Sed qua de causa id euenit? Respondet auctor; Ex eo fit, quòd erepti uel amici, uel affinis, uel filij cogitatio adeo nobis grata est, quòd illum pene ante oculos constituere uideatur, id est, adeo nobis grata est, ut, quia ea ualde delectatur constituere nobis illos ante oculos uideatur. Nam, ut tradit Arist. καὶ ἐν τοῖς πένθεσι,

καὶ θρίνοις ἐγγίνεταιῖς ἰδὸν τῶ μεμνησθαι, καὶ
 ὁρᾶν πως ἐκείνον, καὶ ἀεπραττε καὶ οἷος ἦν. Διο' καὶ
 τοῦτ' εἶρηται, ὡς φασι. τοῖσι, δὲ πᾶσιν ἐφίμερον ὄψε
 γοιο. *Sequitur conclusio; Ut, id est, ita ut, etiam si
 dolorem refricet, & lacrymas eliciat, tamen eam
 deponere nolimus, & hoc modo medicinam refu-
 giamus. Qui sensus adeo accommodatus fuit ad du-
 bitandum, ut etiam quosdam amicos tuos, alioquin
 viros doctissimos, & maximo ingenio præditos, ad
 id adduxerit, ut probare conati sint Adeo quod esse
 Latinum, auctoritate Ciceronis pro Archia ab ip-
 sis non intellecta. Alter sensus est is, quem ego quod-
 quæ uideram, ante quàm tua legissem scripta, &
 quo tu tam sepe contra me gloriaris, ut loquatur
 auctor in hunc modum; Medicinam refugimus, in
 obitu nostrorum, quia cum cogitatio eorum nobis
 grata sit, ponens eos nobis ante oculos, medicinam
 refugimus, ut si quis diceret, Homo est substantia,
 quia, cum animal sit, est substantia. Quem locum,
 quoniam nolui sophisticè agere, ingenue confessus
 sum, melius à te, quàm ab illis amicis tuis explica-
 tum esse. Cum autem omnia dubitandi causa ua-
 lere debeant, pro uno errore satis tua responsione
 purgato, reposui duos, quòd in propositione uidea-
 tur aliquid desiderari, & quòd in probatione pro-
 positionis adhibita sit uox, Affinis, pro quolibet
 propinquo, ut etiam multis alijs in locis. Atque, si
 lapsus essem, & non nullis in reb. cecutisse existi-
 marer, (quis enim, inquit Cicero, est tam lynceus,
 qui*

qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat) in eo saltem probari deberem, quod nulla pertinacia utor. non enim parum cognosse, sed in parum cognito stulte, & diu perseuerasse turpe est; illudq. communi hominum infirmitati, hoc uero singulari uniuscuiusq. uitio attribuendum est. Quid tu putas te in omnibus oculatum fuisse, & omnia sapiēter protulisse? Relinquo id oneris alijs, ut enumerēt, quæ à te in hac caussa existimari possunt temere effutita, quæ fortasse sunt plura, quam quæ mihi obijcis.

EPILOGVS.

RICCOBONVS.

VT tandem peroremus, demonstraui, sententiam illam in principio positam, siue probabilis, siue improbabilis, siue certa, siue controuersa, seu uera, seu falsa esset, rationem ullam non postulasse, ac sapientum, quos ille nominauit, auctoritate contentam fuisse. RICCO. Ostendi absurdam esse eiusmodi rationē, ut dicatur aliquid non indigere ratione, quia probabile sit, illamq. sententiam probaui non modo probabilem non esse, sed falsam esse, & nullo- rum sapientum auctoritate firmatam. SIG. Demostraui, quæ tu maxime contraria (nam minime pro maxime temere te uideo effudisse) in Catone

dixisti, ea nequaquam eiusmodi esse. RICC. Ostendi uituperationem senectutis in Consolatione factam, mire (temere enim, & prauis senectutis tuæ conspicijls legisti Minime, pro Mire pag. 47. lin. 14. quemadmodum etiam temere in me allatrando Scipionem maiorē pro Catone maiore nominasti) repugnare ijs, quæ in Catone maiore scripta sunt. SIG. Demonstravi, quæ ex alijs Ciceronis libris translata notasti, omnia ex consuetudine Ciceronis allata, pro arbitrio immutata, & sine deprauatione adhibita esse; Ciceronem autem non à Mureto, sed Muretum à Cicerone, uel te concedente, sumpsisse. RICC. Ostendi ea non solum aliunde surrepta, & paullis per immutata, sed etiam ualde deprauata, nec Ciceronem, sed simulatorem Ciceronis à Mureto accepisse, Mureti autem nec primum locum, qui longissimus est, nec secundum fuisse ex Cicerone expressum, sed fortasse tertium, (id enim solum dedi) quem tamen iste simulator imitatus sit. SIG. Demonstravi ueterem Sigonianum fragmentorum ordinem certiorē esse, quàm eura, quem tu modo à te ipso recedens ostentadi ad tempus ingenij gratia confinxisti; quæq. Sigonius paullo ante coniecit, quoniam ratione, non uaticinatione continerentur, fieri posse, ut olim à Cicerone perscripta sint, quemadmodum tu in alijs tuis commentarijs aliàs approbasti, quæ sunt addita, ea huius maximi libri ueritatem confirmare, ac recte Consolationem eo modo patefacta. Lactantij sententia pero-

ratam esse. **RICC.** Ostendi ordinem quidem Sigonianum ingeniosum esse, sed certiozem esse eum, qui ex ipso Cicerone colligitur; & Sigonium quodammodo profiteri se uatem esse, cum tam acriter foueat ordinem à se excogitatum; fieriq. non potuisse, ut Sigonius omnia prorsus fragmenta suo ordine digesserit; ac me aliàs ordinem Sigonianum approbasse, quia Sigonio nimium credidi; turpissimumq. esse, ut locus Miltonianæ & locus Petrarchè pro fragmētis Consolationis uenditentur; atq. ex Lactatio satis apparere, aliter locutum esse Ciceronem in Cons. de Fortuna, quàm iste Cicero expresserit simulatus. **SIG.** Demonstrauī exempla omnia idoneum ordinem obtinere, neque ex ijs librum simulatum esse, argui posse. **RICC.** Ostendi exempla quædam ordine inuerso narrata esse; idq. argumētum si non solum, at certe coniunctum cum alijs multis probare libri falsitatem. **SIG.** Demonstrauī uocabula, & iuncturas illas, quas tu tamquam à Ciceronis præceptis alienas notasti, non item esse. **RICC.** Ostendi, ut notaueram, ita esse. **SIG.** Demonstrauī, quæ tu parum propria dixisti, defendi nō posse. **RICC.** Ostendi defendi non posse. **SIG.** Demonstrauī denique, quæ tu tamquam parum Latina reprehendisti, rationib. atq. auctoritib. confirmari. **RICC.** Ostendi denique illas rationes, atq. auctoritates nihil ualere. **SIG.** Mirum est, quòd isto ingenio, ac prudentia præditus non perspicias, aut aliter hanc causam tibi agendam fuisse.

fuisse aut ex his omnibus haud effici, hunc librum Ciceronis non esse; qui uero tecum, ut gloriaris, consentiunt, eos alij, & quidem fortasse firmioribus rationib. ad eam sententiam descendisse; te uero in huius libri iudicanda quasi pictura, non colorem ipsum, unde maximi similitudo elucet corporis, sed extrema tantum lineamenta spectasse. **Ricc.** Meum mihi ingenium, ac prudentia, qualecumque, & qualecumque sit, dicat, & hanc causam non aliter, quam egi, mihi agendam fuisse, & ex his omnibus quæ in primo iudicio expressa sunt, confici, istam Consolationem Ciceronis non esse, quæ si per se haud satis esse uideantur, fortasse coniuncta cum ijs, quæ in quarta secundi iudicij disceptatione collegi, satis erunt. Ac gaudeo quidem doctos mecum quamplurimos consentire, etiam si extenuandi tuo more negotij mei causa illos firmioribus rationibus ad hanc sententiam descendisse dicas: sat enim habeo uideri te consententem, cum meæ rationes, ut arbitror, satis firmæ sint, etiam firmiores contra istam Consolationem adduci posse; ut si non probationes meæ, at saltem conclusio contra opinionem tuam uera esse uideatur. Me uero existimo in isto libro discernendo non nauos, & crepundia, sed totum corpus spectasse, & in istius Consolationis quasi pictura internoscenda non extrema tantum lineamenta, sed colorem ipsum intuitum esse, quæ uere pictura est, siquidem ficta. Quid profecerim, alij, quam tu, iudicabunt. **Sic.** Ego, qui propter meam erga te beneuolen-

*nevolentiam in tuis scriptis iudicandis sum cæteris aliquanto remissior, illud doleo, quòd me hominem tui ab ineunte etate studiosissimū crebris tuis procurationib. quasi molestum aliquem aduersarium inuitum ad hanc responsionem attraxeris. RICCO. Nescio, quos cæteros intelligas, nisi quosdam æppn-
 rous, quorum factum minime curo. Quòd uero con-
 quereris de prouocationibus meis, iniuste facis, ue-
 cum me ab ineunte etate tui obseruantissimū pro-
 pter iudicium meum in incertam personam non sine honesta nominis tui commemoratione conscri-
 ptum duab. tuis orationib. acriter prouocaueris, &
 multis probris maledictisq. uexaueris, etiam pro-
 uocantem appelles, & noua responsione nouarum
 iniuriarum plenissima inuitum ad nouam defensio-
 nem attrahas. Si G. Cum ego aliud prope agens di-
 xissem, propter unā figuram Traductionis a Quin-
 tiliano prolatam Rhetorica ad Herennium à Ci-
 cerone ad Cornificium esse translata, tu te repente
 intulisti, inquiens; Non una figura, Traductio, sed
 res quindecim à me collectæ hoc effecerunt. Quod
 ubi ipse tradideris, fateor, me adhuc ignorare. Ve-
 rum hoc nihil ad causam. Me uero, ut ita scribe-
 rem, impulit, quòd scriptum in Rhetoricis ita ui-
 debam; Traductio est, cum idem uerbum modo
 ponitur in hac, modo in altera re, hoc modo; Ama-
 ri incundum est, si curetur, ne quid insit amari.
 Apud Quintilianum uero hoc pacto; Aliter quo-
 que uoces, aut in eadem, aut in diuersa significa-
 tione*

tione ponuntur, ut *Amari iucundum est, si curetur, ne quid insit amari*. Cornificius hanc Traductionem uocat, uidelicet alterius intellectus ad alterum. Nomina uero figurarum quindecim, quæ tu *infers*, in utroque illa quidem libro & *Herennij*, & *Quinctiliani* reperiuntur. uerum neque exemplis eiusdem, neque Cornificij nomine insigniuntur, unde certo *Rhetorica* ea esse *Cornificij* colligatur.

Ricc. Quod in tuis orationib. pertinet ad materiam fragmentorum amplificandam, epilogo, maioris aculei gratia, reseruasti. Nesciebam uero, te tam labili esse memoria, ut oblitus esses, me, priusquam ederem, ad te misisse *Bononiam Commentarium* meum manuscriptum, quo per locorum collationem uniuersa *Ciceronis ars oratoria explicata* est, qui sententia tua probatus, quamuis inchoatus, atq. rudis. an. 1567. mihi excidit. Verum hoc, ut dicis, nihil ad caussam. In eo libro scripsi, *Quinctilianum* res quindecim de *Cornificio* attulisse, quæ omnes de auctore ad *Herennium* ueræ essent, nihilq. tribuisse *Cornificio*, quod in *Rhetoricis* non *Herennij*, ut tu loqueris, sed ad *Herennium* non inueniretur. Qui uero tibi in mentem uenit dicere, eas res *Cornificij* nomine non insigniri? Audi, postquam uis, & cognosce, uel potius, quod cognoscis, confitere, non minus ex alijs, quam ex tua figura *Traductione* colligi ea *Rhetorica* certo esse *Cornificij*. Age enim. Declarauit auctor ad *Herennium Traductionem*. *Quinctilianus* eam declarationem

tionem tribuit Cornificio, unde colligis scriptorem ad Herennium esse Cornificium. Consideremus cetera. Auctor ad Herennium scripsit integrum librum de elocutione, qui est quartus Rhetoricorum. Quintilianus lib. 9. ait; Hæc omnia de elocutione copiosius est executus Cornificius, qui proprie librum huic operi dedicauit. De translatione tu iam locum utriusque aperuisti. Ille inter figuras uerborum numerat interrogationem: Hic eodem libro testatur Cornificium numerasse. Ille nominat inter easdem figuras ratiocinationem: Hic dicit etiam Cornificium nominasse. Ille sententiam, et definitionem ponit inter schemata λέξεως: Huius uerba sunt; Cornificius, atq. Rutilius sententiam, & definitionem schemata λέξεως putant. Ille tradit contrarium idem fere esse, quod contentio est; & Contrarium esse, quod ex rebus diuersis duab. alteram breuiter, & facile confirmat: Hic lib. 5. scribit, enthymema, quo pugna constat, contrarium à Cornificio appellari. Ille membrum figuris uerborum aggregat: Hic quoq; lib. 9. tradit, Cornificium aggregasse. Ille articulum figuram uerborum facit: Hic affirmat Cornificium fecisse. Ille inter easdem figuras uult esse Subiectionem: Hic aperit Cornificium uoluisse. Ille simul Occupationem collocat: Hic declarat Cornificium collocasse. Ille etiam inter eas recipit Interpretationem: Hic exponit Cornificium collocasse. Ille in ipsis commemorauit Conclusionem: Hic ostendit

dit Cornificium commemorasse. Ille in eisdem collocavit Translationem; Hic meminit Cornificium collocasse. Auctor deniq. ad Herennium, præcipit licentiam esse, cum apud eos, quos aut uereri, aut metuere debemus, tamen aliquid pro iure nostro dicimus; Quinctiliani uerba sunt; Idem dictum sit de oratione libera, quam Cornificius licentiam uocat, Græci *παρρησιαν*. Non ne certo certius apparet, (si Quinctiliano fides habenda est, ut certe est) Rhetorica ad Herennium esse Cornificij? S I G. Dicis te grauiora, & firmiora in tuo secundo iudicio protulisse: at contra tamen usuuenire animaduerti, ut, quemadmodum ex amphora primum liquidissimum, deinde turbidissimum quidq. effluit, sic primus quisque ingeniorum quasi fœtus perfectissimus sit. R I C C. Qualia sint illa, quæ noua attuli, uiri docti iudicabunt. sed non est eadem ratio amphoræ, & ingeniorum. In illa enim sit id, quod narrasti. Ingenia uero, quos fructus primus ferunt, baud sumpto congruenti temporis spatio ad eos producendos, minus perfectos ferunt. Si uero post illos primos adhibuerint ad aliquos alios perficiendos & tempus, & diligentiam, perfectiores producunt. Immo uero in hoc eadem ratio est, quod, si, quidquid in amphora est, totum liquidum est, nihil ex ea effluit, nisi liquidum, si totum turbidum, nihil nisi turbidum; sic excellentium ingeniorum & primi, & ultimi fœtus excellentes sunt, absurdorum absurdi. S I G. Miratus sum ualde, quod

non nullis tuarum disceptationum in locis me tecum dissentiente sic exarseris, ut neque præceptoris, neque patroni, sic enim me pro tua humanitate appellas, habita ratione ad maledicta eadem plane humanitate indigna prolapsus sis, quem' que te admirari, ac sequi præcipue profiteris, eum tamquam æqualem ad summum certamen doctrinæ, atque eloquentiæ prouocaris, **Ricc.** Non exarsi, nisi cum me exardescere tuis maledictis uoluisti: nec te unquam offendit oratio mea, nisi cum te ita obtulisti, ut in te non innasisse, sed incurrisse uidear. **Ac,** tametsi propter aliquot publicas explicationes tuas à me auditas me dignum feci, qui te præceptorem appellarem, ac speraui me potius usurum patrocínio tuo, quàm à te accusatum iri, tamen non is sum, qui tuæ maximæ iniuriæ subiacere uelim: cumq. te non æqualem, sed longe superiorem, etiam insignib. Doctoris, quæ habeo, occultatis, esse confitear, mihi tamen laborandum existimo, ne me, ut uideris uelle, prorsus opprimas; nec, ut sæpe iam dixi, te prouocaui, sed à te indignè prouocatus sum, qui etiam tam multas, et tam magnas te obijcere mihi moles, ac quasi machinas professus es, ut me funditus euerteres. **Stg.** Equidem nūquam illo animo ad hanc disputationem accessi, ut præcipue te refellerem. **Ricc.** Tamen primum iudicium meum etiam enarratis uerbis meis refellisti. **Stg.** Sed, ut (libet enim proprium aliquando tandem aperire dolorem) uetus illud meum in argu-

mento huius libri tam longe concipiendo non uaticin-
 ium, sed consilium à te omni ope ingenij refuta-
 tum, irrisumq. defenderem. RICC. Tandem ali-
 quando tu ipse confiteris id, quod ego conieceram.
 Nam, cum primum mihi allata est illa iam satis
 peruagata uox tua, AVT CICERONIS, AVT CI-
 CERONE MAIORIS, statim multis audientibus
 dixi, & postea sæpe repetiui, aut eam falsam esse,
 aut, si uera esset, te tuæ causæ seruire, ut eum li-
 brum probares, ex quo te uatem fuisse appareret,
 aut, cum uterq. nostrum homo esset, non minus te,
 quàm me, falli posse. Iam, dum propriam aperis
 dolorem, ostendis te istius libri defensionem susce-
 pisse, adductum scilicet uaticinij gloria, quod con-
 silium appellas. Atque hæc fuit uera causa, cur li-
 brum probaris, & me improbantem oppugnare
 conatus sis, non ea, quam adducis, quòd ego istud
 tuum seu uaticinium, seu consilium reprehendis-
 sem. nam in primo meo iudicio nondum reprehen-
 deram, & tamen occasionem mei impugnandi ar-
 ripuisti. SIG. Vt finem faciamus, librum hunc ne-
 que scripsi, neque edidi, neq; auctor cuiquam eden-
 di fui, sed tantum editum ita probaui, ut ad uerita-
 tem propensiora multo mihi uideri dixerim ea, qui-
 bus confirmaretur, quàm quibus euerteretur. quo-
 rum illa priore mea oratione complexus prorsus in
 hoc sermone præterij, quoniam tu de illis nullam
 mihi ferme occasionem differendi dedisti. RICC.
 Ego quoq; contendi istum librum tuum non esse,
 etiam

etiam si ille, qui eum edendum tradidit, quo tempore editum est primum iudicium meum, interrogatus, an ipsum contra me defensurus esset, respondisse pro certo dicatur, eiusmodi defensionem non ad se, sed ad eum, qui edendum miserat, Sigonium attinere. Quæ uero priore tua oratione complexus es, non esse admodum firma, in prima disceptatione mea exposui, ubi cum ostendissem, contra quam tu ipse disputa ueras, multos inueniri, & te potissimum his temporibus, qui talem Consolationem, & multo meliorem conficere posse uiderentur, subiunxi in hunc modum; Qui fragmentorum negotium suscepit, & necesse habuerit omnia loca percurrere, ubi mentio talis Consolationis fieri potuit, atque intellexerit, Crantorem, Theophrastum, Xenocratem, de luctu minuendo commentarios constrixisse, is profecto minus difficulter, quam alij, non solum exprimere potuisse existimatur sub nomine Ciceronis, quicquid Ciceronem disputasse ex alijs eius libris, & aliorum omnium auctoritatibus constat; uerum etiam fingere, se habuisse prudentes de luctu minuendo commentarios, ex quibus precepta collegerit ad leniendam doloris acerbicatem, & legisse ueteres uel de luctu, uel de morte scriptores, Xenocratem, Theophrastum, Crantorem, quos tamen non legerit, & sumpsisse ex Theophrasti libris sententias, quas ex arbitrio formauerit; præterea persequi omnia consolandi genera, quemadmodum Cicero fecerat, & noua dicta, prout libuit, prædere; ac fragmenta etiam prius non collecta, & postea

inuenta, si modo ulla inuenta essent, interijcere, eorū
 rumq. non nulla secare, atq. in ea inserere, quæ li-
 beret. Testimonia igitur illa, tum Ciceronis, tū ce-
 terorum omnium, non magis meo quidem iudicio
 probant, Ciceronis librum esse, quàm imitatorē in
 eo diligentem fuisse, ut omnia complecteretur, quæ
 ab omnib. citata essent. Quod difficile quidem, &
 laboriosum fuit, non tamē eiusmodi, ut fieri aliquo
 modo ab homine industrio potuisse, non uideatur;
 maxime uero ab eo, qui fragmenta collegisset, uel
 certe collecta diligentissime animaduertisset, atque
 omnem de libro mentionem inuestigasset, omnesq.
 ea de re scriptores excussisset, ac totam Consolandi
 materiā animo perlustrasset. Hęc ego ibi. Adhuc au-
 tem tuis omnib. ni fallor, respōdi criminib. quorum
 si tu finem feceris, ego quoq. mei defendendi finem
 faciam. sin minus, ut facere institui, me defendam.
 Nosti enim illud Biantis à te citati; Si quid agere
 instituis, lente id aggredere: ceterū in eo, quod ele-
 geris, firmiter persiste. Quoniam uero ea, quæ isti
 Consolationi obieci, magis fortasse maledicēdo,
 quàm solide diluēdo, tāquam leuia reijcis, ut etiam
 alij, cuiusmodi sint, facilius possint considerare, ea
 omnia, tum quæ obiecta sunt in primo iudicio, tum
 quæ in secundo, additis etiam quibusdam paucis,
 ne in infinitum progrediar, breui quodam Catalo-
 go oculis omnium subiiciam. SIG. Ut magis appa-
 reat, id mihi non displicebit. RICC. Sic profectō
 de ijs commodius iudicabitur.

CATALOGVS EORVM,

QVAE

IN CONSOLATIONE

EDITA

SVB NOMINE CICERONIS

AB ANTONIO RICCOBONO

NOTATA SVNT.

IN PRIMA PARTE CONSOLATIONIS.

RECENTIBVS morbis medicinam adhibere uetant sapientes. pag. 2. a.
Sententia prolata sine subiectione rationis contra praecipuum Aristotelis, sententia falsa.

Probat auctor id, quod proba- 2. a.

tione non indiget, suo se morbo uelle medicinam adhibere, quia omnibus sit hominum morbis medicina adhibenda: omittit probationem eius, quod potissimum est probandum, cur uelit medicinam adhibere suo recenti morbo, etiam si id uetent sapientes; quae probatio ponitur in loco minus proprio, & ualde longinquo, atq. alieno à prooemio, id est, in quarta libri parte, pag. 19. a.

Morbum suum esse recentem profitetur, cui etiam 2. a.
contra sapientum praescriptum mederi uelit. in septima tamen parte non fuisse recentem, cum

se consolatus est, aperte testatur, pag. 40. a.

2. a. Cum superiore sententia non satis recte connexum est illud; Nihilq. aduersi hominib. accidere solet in uita, quod aut improuisum, aut inexpectatum uideatur.
2. a. Si omnia mala sunt prouisa, & expectata, ex huiusmodi consequitur preparatione non esse difficilem consolationem, contra quam significatur his uerbis, Conemur tamen, si qua ratione possumus, mederi nobismet ipsis.
2. b. Si quidem corpus animi gubernaculo, animus autem ministerio corporis indiget. Imitatione expressum ex Sal. Animi imperio, corporis seruitio magis utimur: et paullo infra; Ita utrumq; per se indigens alterum alterius auxilio eget, quod insulse dictum uideri potest, nisi legatur, ut quidam legendum arbitrantur, pro Eget, Veget, id est, Vegetum est. qua uoce usus est etiam Varro in Manio sic: Nec natus est; nec morietur: ueget utpote plurimum. & in Satyra ὄνος λύρας; Quam nobilem diuum Lyram. ἀρμονίῳ quadam gubernans motibus dijs ueget. Sed hoc obiter.
3. a. Quorum extant satis multa sane sapienter literis mandata, in primisq. à Theophrasto, Xenocrate, & Crantore, pro, In primisq. Theophrasti, Xenocratis, & Crantoris. uel pro, A quibus extant satis multa sane sapienter literis mandata, in primisq. à Theophrasto, Xenocrate, et Cratore.

IN SECUNDA PARTE.

Crantorem sequor. Octo fragmenta Consolationis collecta à Sigonio, & Patritio, eodem ordine, quem illi excogitarunt, inserta sunt. qui si uerus esset ordo, nulla in parte fallens, illi essent uates. Hoc autem est fragmentum primum. 4.b.

Cuius legi breuem illum quidem, sed uere aureum, & ut Panætio placuit, ad uerbum ediscendum de luctu librum. Sumptum ex Lucullo; Legimus omnes Crantoris, ueteris Academici, de luctu. est enim non magnus, uerum aureolus, & ut Panætius Tuberoni præcipit, ad uerbum ediscendus libellus. 4.b.

Quasi luendorum scelerum causa nasci homines, & in hanc lucem ingredi. Hoc secundum est fragmentum secundo loco ex illorum præscripto insertum, addita est uox Quasi ex Sigonio: & in hanc lucem ingredi tamquam glossema. 4.b.

Infantiam, & pueritiam uagitus, lacrymæ, imbecillitas, nullus nec rationis, nec corporis usus, dolores, molestiæq. quamplurimæ amplectuntur. Vagitus, non est uox Ciceroniana. Dolores amplectuntur, dictum est pro, Torquent, male habent. At Amplecti potius in bono. 4.b.

Hæc inuidia, & emulatio a bonis imminet. At nulla inuidia potest a bonis imminere. Aristotelis uerba sunt lib. 11. Rhetoricæ. Διὸ καὶ ἐπὶ τοῖς καλοῖς 6.a.

ἔστιν ὁ ἕπλος, καὶ ἐπιεικῶν: τὸ δὲ φθονεῖν φαῦλος,
καὶ φαύλων. *Quid? quod ne æmulationem qui-*
dem huic loco conuenire probauit uir eruditif-
simus, Vincentius Castellanus, non solum si in
malam partem accipiatur, quemadmodum in-
terdum accipi affirmat Cicero lib. 14. Tusc. disp.
sed etiam in bonam, cum eo modo nemini obef-
se possit?

6.b. *Insidiæ intenduntur: ætas numquam sibi ipsi non*
infesta, numquam pacata. Insidias facere, para-
re, seu comparare, ponere, struere, tendere, inue-
nio: insidias intendere, numquam legi. Ætas pa-
cata, quasi sermo habeatur de aliqua provin-
cia, aut ciuitate pacata.

7.a.b *Vituperata est senectus, quæ in Catone maiore lau-*
data est, nulla habita excusatione, ne in proæ-
mio quidem.

7.b. *Non nullis uisum est, magnam esse senilis ætatis*
consolationem prudentiam usu rerum quæsi-
tam. Pro, Nonnullis uisa est magna esse senilis
ætatis consolatio prudentia usu rerum quæsta.
Occulte autem significat Dialogum de senectû
te, qui, ut legerit Ciceronianam in senib. pruden-
tia commendationem, uidetur uoluisse Ciceroni
respondere, & ostendere, senes quidem esse pru-
dentem, sed dolere, & angere, quòd, quæ prudentia
dicat, efficere non possint.

7.b. *Cur non doleat optime etiam perficere non posse.*
Pro, Se optime etiam perficere non posse.

- Magni constat uictoria, Pro, Magno constat.* 8.a.
- Sua pacate possidentem, nulla hostium incurfione uexatum. Pro eo, qui uexatur.* 8.b.
- Auaritia in deside, atq. ociosa mente quàm maxime exoritur: eaq. erectiores animos maxime sollicitat. Si maxime desides, & supinos, quomodo maxime erectos?* 9.a.
- Tam imo loco collocauit. Tam, cum superlatiuo.* 9.a.
- Conditio expers esse cognoscitur. Haud scio, an Ciceroniane dictum.* 9.b.
- Ex interitu parentum, fratrum, sororum, affinium. id est, ceterorum propinquorum, & cognatorum, cum tamen uox Affinis tam late non pateat.* 10.a.
- Fæminæ non ut homines indagare possunt. Homines, pro uiris.* 10.a.
- Malorum paucorum sensus ita acerbus est, ut bonis uel plurimis, & maximis interdum præferatur. Ita de sensu malorum, quæ bonis præponderent, & bona superent.* 10.b.
- Innuptæ parentibus & affinib. parent. Pro, ceteris propinquis, & cognatis.* 10.6.
- Argumentatur sic; Fæminæ liberæ sunt post mortem: ergo beatæ. Tamen per eum uiri in hac uita sunt liberi, & non beati.* 10.6.
- Vinculo conglutinatus. Pro, Vinculo copulatus.* 11.a.
- Compagne. Vox non Ciceroniana.* 11.b.

IN TERTIA PARTE.

11. b. **A**rgia Sacerdos, quod optimum filijs esset, à dea precata, eos reperit mortuos. Ex 1. Tusc. Sacerdos aduecta in fanum precata à dea dicitur, ut filijs præmium daret, quod maximum homini dari posset à Deo: post mane inuentos esse mortuos.

11. b. **C**redamus sane Apollini Delphico, qui exoratus à Trophonio, & Agamede, à quibus templum magnifice Apollini exædificatū Delphis erat, ut, quod esset optimum, homini tribueret, post diem tertium exanimes sunt inuenti, quo mune re iudicauit deus, & deus is, cui diuinitatis partes à reliquis dijs sunt relictae, mortem homini omnium rerum esse optimam. Ex eadem Tusc. Trophonius, & Agamedes, cum Apollini Delphis templum exædificassent, petierunt, quod esset optimum homini: post eius diei diem tertium mortui sunt reperti. iudicauisse deum dicunt; & eum quidem deum, cui reliqui dij concessissent, ut præter ceteros diuinares, mortem esse optimum homini. Hunc locum auctor Consolationis deprauauit. Non enim solum dixit, Apollini exædificatum, pro Ipsi exædificatum, quod tolerari potest: sed etiã adhibuit solacium, Qui exoratus, exanimes sunt inuenti.

12. a. *Immerentes. Vox non Ciceroniana.*

12. b. *Cur liberis, & affinib. diuersum? Non solum uox Affinib.*

Affinib. male accipitur pro ceteris propinquis, & cognatis: uerum etiam illud, Cur diuersum? uidetur potius olere hodiernas scholas, quam Ciceronem.

Infeliciter. Vox non Ciceroniana. 12. b.

Infantium uagitus. Dixi supra de Vagitu. 13. a.

Ex quo intelligi licet, non nasci longe optimum 13. a.

esse, nec in hos scopulos incidere uitæ: proximum autem, si natus sis, quamprimum mori, & tamquam ex incendio effugere fortunæ. Quod fragmentorum inuestigatores tertium fragmentum fecerunt, tertio loco insertum est. Ut correxit Patricius, delens uocem Violentiam, sic legit imitator. Addidit uocem Esse, ex Tusc. ubi sic legitur; Non nasci hominem longe optimum esse: proximum autem quamprimum mori.

Sileni quæ fertur fabula idem certe confirmat, qui 13. b.

captus à Mida, missionem doctrina redemit. docuit autem Regem, numquam nasci optimum esse, sed celeritatem mortis proxime accedere. ex Tuscul. Fertur etiam de Sileno fabella quædam; qui, cum à Mida captus esset, hoc ei munus pro sua missione dedisse scribitur; docuisse Regem, Non nasci hominem & c.

Idemq. Euripidis testimonio, poetæ sapientissimi, 13. b.

comprobatur. Ex Tuscul. Qua est sententia in Cresphonte usus Euripides; Nam nos decebat, & c. Vitauit imitator recitationem uersuum, ut imitatio magis occultaretur.

- 13.b. Sed Crantor noster patri, filij mortem ægerrime ferenti, responsum ait datum esse in Psychomantio, filio suo bene, beateq. esse, utiliusq. futurum fuisse, si etiam pater pari ratione fati concessisset. Ex Tusc. Simile quiddam est in Conf. Crantoris: ait enim Terinæum quendam Elisium, cum grauius filij mortem mæreret, uenisse in Psychomantium, quærentem, quæ fuisset tantæ calamitatis causa: huic in tabellis tres huiusmodi uersiculos datos;
- Ignaris homines in uita mentib. errant.
Euthymus potitur fatorum munere læto.
Sic fuit utilius finiri ipsiq. tibiq.
- 13.b. Imitator dixit Filio suo, pro Filio eius; & Fatis concessisset; quod non est Ciceronianum.
- 14.a. Ne hic ad molestiam, doloremq. alendum angulus relinquatur. Pro, Ne huius argumenti uis, quæ posset molestiam, doloremq. alere, declinetur.
- 14.a. Angulū obijcere, Pro, Ansam præbere, uel locum, quo tuto se quis recipiat, aperire.
- 14.a. Obstringere nobis mortem argumentis. Pro, Argumentis probare, morti nos esse obnoxios.
- 14.a. Dicitur futuri post mortem temporis cura hoīs propria nō esse: quæ tamē uidetur esse propria hoīs.
- 14.b. Necessè est autem sit alterum de duob. aut sensus penitus omnes mors auferat, aut in alium quendam locum ex his locis morte migretur. Quòd si morte sensus extinguitur, obitusque noster ei somno similis est, qui nonnumquam etiam sine

uisis somniorum placatissimam quietem affert; quid lucri est emori? aut quod omnino tempus reperiri potest, quod ei tempori anteponatur, cui similis futura est perpetuitas omnis consequentis ætatis? Sin migrationem malimus esse mortem in eas oras, quas è uita profecti incolunt; quid optabilius. &c. Ex Tusc. Quæ est igitur Socratis oratio, qua facit eum Plato usum apud iudices iam morte multatum? Magna me, inquit, spes tenet, Iud. bene mihi euenire, quod mittar ad mortem. necesse est enim sit alterum de duob. ut aut sensus omnino mors omnes auferat, aut in alium quidem locum ex his locis morte migretur. Quamobrem siue sensus extinguitur, morsq. ei somno similis est, qui nõnnumquam etiã sine uisis somniorum, placatissimam quietem affert; dii boni, quid lucri est emori? aut quàm multi dies reperiri possunt, qui tali nocti anteponantur, cui similis futura est perpetuitas omnis consequentis temporis? quis me beator? sin uera sunt, quæ dicuntur, migrationem esse mortem in eas oras, quas, qui uita excesserunt, incolunt; id multo iam beatius est. Cicero ingenue confessus est, ut solet, illa uerba esse Platonis sub persona Socratis. Imitator uero, nulla habita mentione nec Platonis, nec Socratis, ea quamuis paullisper immutata sua facere conatus est. Præterea Cicero Platonem spectans, qui dixit, *ὅτι τῆς εἰδ'*, conuertit, *Sine, Sin.* At imita-

tor scripsit *Si, Sin.* qua in re etiam Ciceronem, si *Dijs* placet, de parum emendata elocutione Sigonius audet reprehendere. Ille numquam dixit ex sua persona, si animus est mortalis, admirabile lucrum esse emori. immo disputauit, si animus post mortem non est, eum nihil posse esse, ita ne quietum quidem esse. At hic id ipsum illi tribuit.

15. a. *Ad meos autem et affines, & amicos ut peruenero, quantopere letabor? quæ incundior collocutio, qui suauior, uel congressus, uel complexus? Ex eadem Tusc. ubi conuertuntur uerba Platonis in Apologia Socratis, Ut uero colloqui cum Orphæo, Museo, Homero, Hesiodo liceat, quanti tandem aestimatis? Ex sua persona Cicero reprehendit huiusmodi collocutionem. nec usurpat unquam Affines pro omnibus propinquis, & cognatis.*

15. b. *Si amor, si pietas filia, si uirtus, si grauitas, si constantia, si cetera, quæ uix in fœminis spectari, nedum requiri solent, considerata sint; tanta facta iactura grauissime dolere debuimus. At plus est spectari, quam requiri. At debuit Cicero maxime letari, si uerum est id, quod supra conclusum est, Mortem in beneficij loco tributam à *Dijs* immortalibus ijs; quos maxime dilexerunt, pag. 11. b.*

IN QUARTA PARTE.

- I** se hominem esse meminerit; nihil autem humanius esse morte, ut, si mors ab ipso diuelli, atq. auferri posset, Dijs propior habendus esset, quàm hominib. nec omni ex parte hominis nomen ipsi congrueret, & præcipua hominis conditione uteretur. Pro, Auferri possit; Habendus sit, Congruat, Utatur. Vel, Nihil homini conuenientius esse morte, quæ si ab ipso diuelli, atque auferri posset, & c. Humanus autem, cum sit comparatiuum, aut superlatiuum, uidetur benignum significare, maxime apud Ciceronem.
- Respondere animum. Non Ciceroniane dictum. 16. b.
- Ad futuram uitam, tamquam ad patriam, improprie dictum in persona Ciceronis. Morientium affines. Sæpe hæc uox male usurpatur in hoc libro. 17. a.
- Libentius abhorrere. Quis umquam Libenter cum huiusmodi uerbo posuit? Indecentius, uox non Ciceroniana. 17. b.
- Quid si nostrorum mortem dolemus, cogitemus, eos quoque suorum mortem uidisse, patienterq. tulisse. Quomodo potest hoc simpliciter dicere? 17. 6.
- Statim eorum consuetudinem regustabimus, & ad suauißimam uel consuetudinem, uel conuietum redibimus. Quid ineptius hæc Battologia? 18. a.
- Cum nullo, uel certe cum modico dolore. Cacophonia 18. b.

nia à Cicerone damnata .

- 19.b. *Hic cine ille Cicero, cuius ob os Graij ora obuertebant sua? Ex 3. Tusc. & ex ultima epist. lib. 9. Fam. Cicero ille, Quem aspectabant, cuius ob os Graij ora obuertebant sua.*
- 20.a. *Voce denique ipsa, & oratione frui. Vitimur uoce, Vitimur oratione, non fruimur. nisi si in alio aliquo nos ea delectet.*
- 20.a. *Tam multis ex aduerso miserijs. Pro, Ex altera parte.*
- 20.a. *Pharmacorum genera multa. Pro, Remediorum.*
- 20.b. *Si quis tibi in morte sensus est. Inepte uidetur ea de re dubitare, quam tamquam certam probat: & dicit, In morte, pro, post mortem.*

IN QVINCTA PARTE.

- 21.b. *Sed nescio qui nos teneat error, aut miserabilis ignoratio ueri. Fragmentum à Sigonio quartum numeratum, & ab imitatore post tria priora insertum.*
- 22.a. *Mortem esse bonorum ministram. pro ea, quæ dat, aut affert bona.*
Cato sic è uita discessit, ut letaretur, causam se nactum esse moriendi. Ex Tusc. Cato autem sic abij è uita, ut causam moriendi nactum se esse gauderet.
- 22.b. *De quo est apud Herodotum, illum Xerxi respondisse.*

disse. Pro, *Quem est apud Herodotum Xerxi respondisse.*

Ne mortis suauitatem, quanta est, omni ex parte degustaremus. Si Degustare est leuiter gustare, & attingere, quo modo ex omni parte? si ex omni parte, id est, penitus, omnino, plane, quo modo leuiter? 23.a.

Delectamur discētes, angimur ignorantes. Pro, discendo, ignorando. hellenismum olet. 23.b.

Osor, Detractor. Voces non Ciceronianæ. 23.b.

Dicitur, Miltiadem fuisse in exilium missum, qui non exulauit, sed post trecenta millia Persarum Marathone deuicta, in carcere, et uinculis mori coactus est. auctor Valerius, & Plut in uita Periclis, quod mecum scripsit uir doctissimus, Vincentius Castellanus. 24.a.

Dicitur quoque, Ephialtem in exilium pulsum esse, quem nusquam constat exulasse, sed tantum, cum esset populo gratissimus, inimicorū insidijs necatum fuisse, de eo enim sic scriptum reliquit Plut. in uita Periclis; Ephialtem, cum meticulosus nobilitati foret, ex in exigendis rationibus, persequendisq. populi aduersarijs implacabilis, inimici Aristodico Tanagrigo percussore clam per insidias adhibito oppresserūt, ut Aristoteles affirmat. Hoc quoque mecum notauit uir præclara doctrina ornatus Vincentius Castellanus.

Scipio Africanus inuentus est mortuus, & iccirco celebratur calamitosus, qui potius celebrari de- 24.b.

160 Catalogus eorum,
bet felix, si mors affert felicitatem, ut probatum
est. pag. 11. a.

24. b. Metellus Numidicus, ne in legem perniciosam iuraret, in exilium abire coactus. Sigonius reprehendit quosdam, qui monuerunt, dici debuisse, Quod in legem perniciosam iuraret, & dicit eos plane neque historiam intelligere, neque Ciceronis consilium assequi. neque enim Metellum in exilium ire coactum esse, quia iuravit, sed quia iurare noluerit. ego uero puto dici debuisse, Quod non in legem perniciosam iuraret. quod etiam illi fortasse intellexerunt, & non id, quod dicit Sigonius, omnia trahens in peiorem partem.
25. 6. Luce utimur. Pro, Fruimur.

IN SEXTA PARTE.

25. b. **M**ortem sibi dedita opera consciuisse scio. Illud, Dedita opera, uidetur superuacaneum:
26. a. Appetuerunt ultro mortem. Ergo uitam esse fugendam iudicarunt. potest negari consecutio. appetuerunt enim mortem, non simpliciter, ut fugerent uitam, quæ per se incunda, & expetenda est: sed, ut miseras sibi imminentes uitarent, quas se ferre non posse arbitrati sunt.
26. a. Homines à mulierculis exempla petere. Rursus Homines, pro uiris.
26. b. Celebratur miserum hominum genus ex eo, quod homi-

hominum crudelitate moriatur. At si mors est bonum, ut conclusum est pag. 11. a. minime graue esse debet, hominũ extingui sæuitia, & acerbitate, qui, dum crudelitatem exercent suam, potius bonum, quàm malum asserunt ijs, in quos exercent.

- Pati mutationem, Pro, Immutari.* 27. b.
- Animum simul cum homine interire. Id est, animum simul cum animo. est enim apud Ciceronem Homo, animus.* 28. b.
- Fæmineam mollitiem exuere. Fæmineus, non est uox Ciceroniana.* 29. a.
- Vos etenim iuuenes animum geritis muliebrem, Illaq. uirgo uiri. Ex lib. 1. Officiorum.* 29. a.
- Pati mala. Pro, Incidere in mala.* 29. b.
- Summa est ratio, & sapientia, humanæ necessitati imperare. At quis umquam necessitati imperauit?* 29. b.
- Angamur liberorum, aut affinium interitu? Rursus uox Affinium perperam, pro omnibus propinquis, & cognatis.* 30. a.

IN SEPTIMA PARTE.

- S**ic argumentari uidetur; Anaxagoras respondit, se filium, qui mortuus erat, mortalem genuisse. ergo Anaxagoras morte filij lætatus est. Quæ conclusio est ista? 30. b.
- Significat, paucos Romanos fuisse fortes in obitu suorum;* 31. a.

suorum; ipsosq. Romanos reprehēdit tamquam ea in re prostratos, ac penitus abiectos. Eius uerba sunt; *Vellem & hoc ipsum de pluribus ex nostris dicere liceret, quos si qua interdum Fortunæ oppressit iniuria, nihil aliud iudices, quam prostratos illos, ac penitus abiectos. Sequitur grauior reprehensio in hunc modū; Quasi uero aliquid acciderit, quod uel antè ipsos nemini, aut quod ipsis si minus hoc tempore, saltem paucis post annis non euēturum fuerit, ac, cum maxime animo uigere deberent, tum præcipue non solum præteritæ, patriæque uirtutis, sed etiam humanæ legis, ac pæne obliuiscuntur sui: tantum in eorum animis mollities potest, ac seruitus quedam doloris, atque iustitiæ. Hæc ille: Vbi dicit, *Vel, Aut*, cum Cicero soleat dicere, *Vel, Vel, &, Aut, Aut*. Præterea, Si minus hoc tempore, saltem paucis post annis; cum hic, *Si minus, at saltem*. Sed hoc obiter. Iam, cum hoc in loco notet paucitatem Romanorum, qui talem fortitudinem ostendant, & celebrans Græcos uituperet Romanos, qui nimiam mollitiem, ac seruitutem quandam doloris, atque iustitiæ præferant: tamen pag. 41. a. mire laudat Romanos tamquam, ut ipse ait, superioribus Græcis comparandos, atque etiam anteferendos. & pag. 45. b. scribit, Lacanis Romanarum uirtutem fuisse parem fortasse, uel etiam superiorem: ac, posteaquam plures commemorauit Romanos,*

nos, qui mortem suorum forti animo tulerunt, pag. 47. a. concludit, de Romanis fuisse plurimos, quibus mortis sensus non modo non ingratus, sed etiam optatus, & iucundus accidit; intelligens sensum mortis, non quòd ipsi morerentur, sed quòd sentirent suos esse mortuos, (egerat enim de illis, qui in suorum morte egregie se gesserant) etiam si statim subiungat exēplum Theramenis, qui fortis fuit, cum sibi ipse moriendum esse intelligeret.

Commemoratus est Xenophon ante Periclem, cum commode commemorari posset ex ordine temporum Pericles ante Xenophontem. 32. b.

Deos ipsos, quibus litabatur, testatus est, maiorem se ex filij uirtute uoluptatem, quàm ex obitu molestiam cepisse. Ex Val. Max. Numina, quibus sacrificabat, testatus, maiorem se ex uirtute filij uoluptatem, quàm ex morte amaritudinem sentire. 32. b.

Neque filij morte. Pro, Ne filij quidem morte. 33. b.

Videtur significare filium Xenophontis in praelio cecidisse apud Mantineam pro patriæ salute, atque utilitate, qui mortuus est pugnans pro salute, & utilitate Lacedæmoniorum, quorum afflictis reb. Athenienses opitulati sunt aduersus Thebanos, & apud quos filij Xenophontis instituti fuerant. 32. a.

Miris laudibus effertur Pericles, quòd mortem filiorum suorum mirabiliter tulerit. Non tamen tam 33. b.

constans fuit, ut de omnib. liberis suis, cum mortui sunt, dolori resistere potuerit. Nam morte Parali ualde est conturbatus.

- 4.a. De quo traditum est, nihil eum putauisse. Pro, Quem traditum est, nihil putauisse.
- 4.b. / Cum ad eum, uelut ad agrum optimum cultura, ratio etiam accesserit, conformatioq. doctrina. Ex oratione pro Archia.
- 35.a. Commemoratus est Harpagus, quem incertum est à Cicerone fuisse nominatum.
- 35.b. Cum nominis sui gloria. Cacephatum à Cicerone reprehensum.
- 36.a. Indecens. Vox non Ciceroniana.
- 36.b. Vt tyrannum nemo misereatur. Pro, Tyranni.
- 37.a. Mentio fit Dionis, quem non constat à Cicerone fuisse commemoratum.
- 37.b. Vbi legitur Traheaspas, correxi ex Herodoto, Præxaspes, quem quoque incertum est, an Cicero nominauerit.
- 37.b. Dicitur Præxaspes nullum cepisse dolorem ex crudelitate, qua usus est Cambyfes in filium eius, propterea quòd nullum doloris signum dedit, nec usquam conuertit, aut commouit faciem. At occultauit dolorem: & lacrymas non effundere, quandoque est signum maioris doloris.
- 38.a. Num credamus? Pro, Nonne credamus?
- 38.b. Cum nostro uulneri medeamur. Cacophonia
sæpe

sæpe à nobis . obseruata contra præceptum
Ciceronis .

Notatur, deesse nonnulla : et tamen uidetur locus 39.a.
continuari . Id factum est, ut mecum sensit uir
apprime litteratus, Vincētius Castellanus, tum,
ut uideretur esse antiquum opus: tum, ut, si quid
noui inueniretur ex uera Ciceronis Consola-
tione citatum, quod ab ista noua abesset Con-
solatione, id ibi fuisse dici posset, ubi lacu-
na est.

Videtur aliquid desiderari, ubi legitur, Idq. si ullo 39.a.
in casu contingit, certe cum dolore affligimur,
maxime solet euenire : intelligendum enim est,
non simpliciter nos medicinam refugere, cum
dolore affligimur, sed cum ob mortem no-
strorum.

Erepti uel amici, uel affinis, uel filij cogitatio. Fre 39.a.
quentatur uox Affinis, pro omni propinquo, &
cognato.

Tempore ipso factum est, ut mens esset ad medici- 40.a.
nam accipiendam magis idonea . At in princi-
pio dicebatur, Morbum esse recentem, cui medi-
cina Consolationis adhiberetur contra præce-
ptum Sapientum.

Ad amicos, aut affines . Ignorat hic auctor pro- 40.b.
priam significationem Affinium. Ex affinitate,
aut beneuolentia . Affinitas non debet accipi
pro qualibet propinquitate, & cognatione. quod
alibi satis probauit.

1. Superioribus Græcis comparare. Pro, antiquis, & priscis. At superius uidetur significare ab ætate nostra non nimis remotum, aut etiam proximum.
2. *Q.* Fabius recensetur ante Puluillum. & tamen commode post Puluillum posset recenseri.
- 2.a. Vt nullum pæne doloris paullo acrius indicium ediderit. Pro, Acrioris.
- 2.a. Concionem ad populum habuit. Quis unquam addidit illud, Ad populum?
- 2.b. Horrida tempestate. Olet Horatium.
- 2.6. In congressu hostium, Duriuscule, pro, In pugna aduersus hostes.
- 43.a. Iam quid Pisones, Scaeuolas, Brutos, Marcellos, Metellos, Lepidos, Aufidios enumerem? quorum singuli pluribus amissis filiis, uel uxoribus, uel parentibus, nec lugendum existimarunt. Haec est potius nominum congeries, quam orbitatum explicatio. At D. Hieronymus testatur, non breuiter exempla a Cicerone congesta, sed Maximorum, Catonum, Gallorum, Pisonum, Brutorum, Scaeuolarum, Metellorum, Marciorum, Crassorum, Marcellorum, a que Aufidiorum (nullam enim mentionem facit Lepidorum) orbitates in Consolationis libro explicatas fuisse. quod mecum uidit uir perspicaci ingenio præditus, Vincentius Castellanus.
- 43.b. Commemorantur Cæpio, & Lepidus, quos incertum est, an Cicero commemorauerit.

Quorum singuli. Pro, Qui singuli, uel Quo- 43.b.
rum unusquisque.

Populus Rom. in munerib. publicis inuisos habet 44.b.
gladiatores, qui omni modo uitam impetrare
cupiunt; fauet ijs, qui contemptum eius præse-
ferunt. Ex oratione pro Milone; In gladiato-
rys pugnis similes, & supplices, et, ut uiuere
liceat, obsecrantes, etiam odisse solemus: fortes,
& animosos, & se alacriter ipsi morti offeren-
tes, seruare cupimus. Mirum est, Sigonium uo-
luisse hunc locum primum pro fragmento in-
certo Ciceronis, deinde pro fragmento Conso-
lationis uenditare.

Lacenas matronas traditum est, occisis filijs uul- 45.a.
nera inspicere consueuisse: ac, si aduersos uul-
neratos esse comperissent, letabundas funus
ducere solitas esse: contra uero, quos auersis
uulnerib. concisos agnoscebant, ab ijs refugien-
tes, clam sepeliendos curabant; nec ullo pror-
sus honore funeris prosequendos statuebant:
tantum in fœmineis quoque animis deus pote-
rat. Laetabundas, uox non Ciceroniana. Cura-
bant, nec statuebant; pro, Curasse, nec statuisse.

Fœmineis. Vox non Ciceroniana.

Rutilia ponitur inter exempla earum persona- 45.a.
rum, quæ fortiter mortem suorum tulerunt. 46.a.
quam tamen incertum est à Cicerone fuisse po-
sitam. quòd si posita fuit, potuit eam Seneca
à Cicerone accipere, & iste imitator à Seneca.

- 7.a. *Theramenes, ueneno epoto, maxima equitate animi, ludens in morte, quod erat in poculo reliquum, Eritiæ propinavit. Ex Tusc. Theramenes, cum cōiectus in carcerem triginta iussu tyrannorum uenenum ut sitiens obbibisset, reliquum sic è poculo eiecit, ut id resonaret: quo sonitu red dito, ridens, Propino, inquit, hoc pulchro Critiæ, qui in eum fuerat teterrimus.*
- 47.a. *Nos in filiorum, aut affinium morte lugebimus? Rursus Affinium, idest, propinquorum, & cognatorum.*
- 47.b. *Nec amplius liceat homini, qui è uita discedat, suis opib. bonis, diuitijs, perfrui; Astante, ut ille ait, ope barbarica, Tectis calatis, laqueatis.*
Ex Tusc. Priamus si uiuis filijs, incolumi regno, occidisset, Astante ope barbarica, Tectis calatis, laqueatis.

IN OCTAVA PARTE.

- 47.b. **E** *Lucescit, pro, Elucet. Non est uox Ciceronis.*
- 48.a. *Metelli sibi fortunam sperant omnes: Priami sobolem, ac regnū exoptant alij; quasi nō & Metellus tã multos nactus filios, ac nepotes, cū maxime beatus esse posset, inuitus obierit; & Priamum non omni orbatum progenie, summoq. dolore confectū hostilis manus interemerit.*

rit. Ex Tusc. Metellus ille honoratus quattuor
 filijs: at quinquaginta Priamus, è quib. decem,
 & septem iusta uxore nati. in utroque eandem
 habuit fortuna potestatem. sed usa in altero est.
 Metellum enim multi filij, filia, nepotes, neptes
 in regnum imposuerunt: Priamum autem, tanta
 progenie orbatum, cum in aram confugisset, ho-
 stilis manus interemit.

Metellus in eo miser fuisse dicitur, quod tam mul- 48.a
 tos nactus filios, & nepotes, cum maxime bea-
 tus esse posset, inuitus obierit. Sed erat potius fe-
 lix celebrandus, si mors in bonis est, ut supra
 probatum est pag. 11.a.

Hinc illa miserabiliter decantata; 48.b

Hæc omnia uidi inflammari;

Priamo ui uitam auferr;

Iouis aram sanguine turpari.

Ex Tusc. Nec tam flebiliter illa canerentur;

Hæc omnia uidi inflammari;

Priamo ui uitam euitari;

Iouis aram sanguine turpari.

Mutauit imitator uocem Euitari, in Auferr.

Num ei euenisset? Pro, Nonne ei euenisset? 48.b.

Quid fugam Marij, quid cetera, quæ in illius dis- 49.a.

cessu acciderunt, maxime luctuosa, summeq. mi-
 seranda commemorem? quid reditum illum san-
 guinariū, cuius ex recordatione nemo est,
 qui non intimis sensib. exhorrescat. Ex Mure-
 to; Quid iam illos turbines, illas procellas,
 illas

illas tempeſtates ciuiliū diſſenſionum commemorem?

9.b. Tenemus enim memoria, aut ſaltem ex patrum ſcriptis accepimus, crudeliſſimam omnium eadem illo tempore eſſe factam. Ex eodem; Cum paſſim per uias immanium gladiatorū in principes ciuitatis debacchabatur furor.

9.b. Trucidatos bonos uiros, & ciues, incisas eorum ceruices, in Roſtrisq. poſitas, qui multorum ciuium ſalutem, & dignitatem eloquentia peperiffent. Ex eadem; Cum quorum eloquentia ipſis gloria, alijs admirationi, Reip. ſaluti fuerat, eorum ex illiſ. ipſis roſtris, in quib. tam ſepe concionati erant, incisis ceruicib. capita ſanguī nolenta pendebant.

9.b. Quam multos ex illa Reip. tempeſtate commemorare poſſumus innocentiffimos homines, atq. optimos, ut acerbiffimam calamitatem effugerent, libertatē morte quaſiſſe. Ex eadem; Quib. non unus, aut alter præclarus, et ſalutaris Reip. ciuis percuſus eſt, ſed ipſi acerui, ipſa millia immortalitate dignorum hominum nefarijs hominum conſceleratiſſimorum manib. trucidata iacuerunt.

9.b. O acerbum, ac nemini non pœnitendum Reip. ſtatum, condicionemq. uiuendi. Ex eodem; O acerbum illud, & uel Romani nominis hoſtib. miſerabile ſpectaculū. Aãhibuit imitator uocē Pœnitēdum, quæ rariuſ. à Latinis uſurpata eſt.

Cum

Cum eos ipsos, qui Remp. suo labore, suoq. sanguine auxerint, iuuarint, seruarint, nusquam tutos, nihilq. magis, quam propinquorum manes, ac gladios, timentes, horrescentesq. uideas. Ex eodem; Cum qui aliquando Reip. præsidio fuerant, eis nullum in ciuitate præsidium reperiatur. Simulator dixit Iuuarint, pro, Iuuerint.

Itaque imbelles, & infirmas copias, tyrones, collectiosq. milites cum robustissimis legionibus conferre non dubitauit: & amisso exercitu, ereptisq. castris turpissime uictus in seruorum manus uir summus, & clarissimus incidit. Ex epist. fam. lib. 6. Ex eo tempore uir ille summus, nullus imperator fuit. signa tyrone, et collectio exercitu cum legionibus robustissimis contulit. uictus turpissime, amissis etiam castris solus fugit.

An non optimam, beatamq. mortem iudicabat L. Brutus, cum Tyrannum arcens, quem expulerat, uitam pro nihilo ducebat? Item Decij quo tempore cum Latinis pro patria dimicantes sese hostium telis obijciebant? præterea Scipio, Paulus, Marcellus, Albinus, quos uitam in acie inuandæ patriæ causâ fortissime profudisse memoriæ proditum legimus? Ex Tusc. Mors quidem si timeretur, non L. Brutus arcens eum reditu tyrannum, quem ipse expulerat, in prælio concidisset: non cum Latinis decertans pater Decius, cum Etruscis filius, etiam cum Pyrrhonepos,

nepos, se hostium telis obiecisset, non uno bello pro patria cadentes Scipiones Hispania uidisset, Paullum Aemilium Cannæ, Venusia Marcellum, Latini Albinum, Lucani Gracchum. Errauit imitator, dum scripsit, Decios cum Latinis pro patria dimicantes se se hostium telis obiecisse, cum unus tantum Decius pater pugnans contra Latinos se deuouerit, ceteri contra alios. Errauit præterea, cum unum Scipionem nominauit, cum duo à Cicerone significantur. Prætermisit Gracchum, fortasse propter historie ignoracionem, ob quam causam poterat etiam Albinum omittere.

52.a. Cum auctor Consolationis dicat, Decios cum Latinis pro patria dimicantes sese hostium telis obiecisse; Cicero uero tantum patrem cum Latinis, at filium cum Etruscis, & nepotem cum Pyrrho; pro ipso Cicerone ab aduersarijs oppugnato, quòd Etruscos nominauerit pro Gallis, addendum est, ne Liuium quidem, quem illi adducunt testem, negare lib. X. non defuisse auctores, qui scripserint, in exercitu hostium, cum quibus pugnauit Decius filius, peditum quadraginta millia trecentos uiginti, equitum sex, & quadraginta millia, mille carpentorum fuisse, scilicet cum Umbris, Tuscisque, quòd et ipsi Tusci illi pugnae affuerint; quos auctores, fieri potest, ut Cicero secutus sit, & non eos, quos sibi Liuius sequendos putauit: ut mecum obseruauit

seruauit uir historiae obseruantissimus, Vincen-
tius Castellanus.

Cum nullo. Cacophonia, tam sepe in hoc libro
usurpata, & tantopere à Cicerone damnata.

52. a

IN NONA PARTE.

Qui, ut Panætius Africanū dicere solitum tra-
dit, ferociores equos domitorib. tradendos
esse, ut paullatim parere, seq. mitiores, ac
molliores præbere incipiant: sic ipse in gyrum
fortitudinis, ac patientiæ reducendi sunt, ne, si
mors imprudentes oppresserit, perterreantur,
planeq. cōcidant. Ex lib. 1. Off. Panætius quidē
auditorum Africanum, ac familiarem suum so-
litum esse dicere ait, equos propter crebras con-
tentiones præliorum ferocitate exultantes do-
mitorib. tradere soleant, ut his faciliorib. pos-
sint uti. sic homines secundis reb. effrenatos, si-
biq. præidentes, tamquàm in gyrum rationis,
& doctrinæ duci oportere, ut perspicerent re-
rum humanarum imbecillitatem, uarietatemq.
fortune.

52. b

Sed nescio, quo modo uoluptate, luxuq. delenita ho-
minum consuetudo de recta maiorum uia defle-
xit, eoq. sensim delata est, ut nihil minus, quam
uerum, agnoscat, nec, cum aliquid agitur, re-
ctum id, nec ne sit, magnopere cogitet. qua nul-
la maior pestis, ac pernicies humanis reb. ualde

53. a

iam labefactatis, potuit afferi. Ex lib. 2. Off. In quo uerbo lapsa consuetudo deflexit de uia, sensimq. eò deducta est, ut ab honesto utile secerneret, & constitueret honestum aliquod, quod utile non esset, aut utile, quod non honestum. quia nulla perniciēs maior hominum uitæ potuit afferi.

- 53.a. Acute cogitatum esse deprehenditur. Pro, Reperitur, aut Animaduertitur. At uix inuenias uerbum Deprehendere, non in malam partem acceptum, ut in adulterio, in furto, & similiter.
- 53.b. Itaque in fabulis, quos Dī maxime adamarunt, eos ne imminentem aliquam calamitatem sentire cogerentur, si uigilassent, à Dīs immortalib. consopitos esse accepimus. Dicendum erat, Ab ipsis Dīs, uel Ab eisdem Dīs, ne alij Dī uideātur esse, qui adamarint, alij, qui consopierint. immo, cum loco secundo additum sit, Immortalib. priores Dī uidentur quodammodo alterius naturæ fuisse.
- 56.a. Præfinitum esse uitæ terminum à Deo, quem præterire, aut ex quo egredi nemini liceat. Ex Iob.
- 56.b. Quoties aliquid moleste experiantur, tū mortem exoptent. Quoties, pro, Quando. At teste Valla Cicero fere numquam uititur Quoties pro Quādo, nisi addat Toties.
- 56.b. Videtur sic argumentum duci; Dum molesti aliquid experiuntur, mortem exoptant. ergo mors est bonum. Negari potest consecutio.

Cum neminem probatum sit. Cacophonia, sæpe 57.a.
alibi à me notata.

In cælestes ignes, sempiterna sq. domus, unde exie- 57.b.
rat, reuertit. Ex Somnio Scipionis.

Cum nec ipsi quidquã acciderit. Cum natura con- 59.a.
gruat. Cacephatum tam sæpe frequentatum.

Res communicat cum omnibus hominibus. Pro, 59.a.
communis est omnibus.

Dij immortalib. gratulari. Si Gratulari, pro gra- 59.b.
tias agere, quis ita usus est? Si in propria signi-
ficatione, quis umquam cuiquam gratulatur de
aduersis? & quomodo ea cadunt in Deos?

Cum nihil nisi rectum cogitaret. Vitur, qua solet, 59.b.
Cacophonia.

Quibus maxime reb. egere sæpe homines solemus, 60.b.
fortitudo, & prudentia, hæ ita in muliere abun-
dabant. Si speletur uerbum Egere, dicendum
esset, Fortitudine, & Prudentia. Si uerbum
Abundabant, uidetur abũdare dictio Hæ. Præ-
terquam quòd ponuntur Homines pro uiris.

IN DECIMA PARTE.

D*Eprehendi possit. Pro, Reperiri. de quo dixi* 63.a.
etiam supra.

Animorum nulla in terris origo inueniri potest. 63.b.
& c. Hoc fragmentum inuestigatores fragmen-
tum quintum fecerunt. imitator ex illorum
præscripto quinto loco inseruit. Quamquam
de

de immortalitate animorum uidetur Cicero disputasse in principio Consolationis, & non prope finem, ut alibi ostendi.

65. b. *An censemus, aut sapientissimos homines tam æquo animo mori posse, aut tam iniquo, planeq. inuito stultos, & fatuos? Ex Catone Maiore; Quid? quòd sapientissimus quisque æquissimo animo moritur, stultissimus iniquissimo?*
66. a. *Ex ipsis etiam sacris, cærimonijsq. maiorum æternam hominis uitam facile cognosci, atq. intelligi posse. neque enim illi aut mortuos tanto honore coluissent, aut tam multas, tamq. uarias sepulcrorum cærimonias posteris tradidissent, nisi cognitum, perspectumq. habuissent, uigere animum in morte, nec, quamquam corpus occidat, hominem ipsum penitus euanescere. Itaque statuisse uidentur, mortem ipsam non esse humanæ uitæ confectricem, nec ex ea sequi interitum, sed potius ad aliam multo feliciorẽ uitam ijs, qui recte uixissent, ducem optimam solere existerẽ. Ex Tusc. Id cū multis alijs rebus, tum è pontificio iure, & cærimonijs sepulcrorum intelligi licet; quas maximis ingenijs præditi nec tanta cura coluissent, nec uiolatas tam inexpliabili religione sanxissent, nisi hæsisset in eorum mentib. mortem non interitum esse, omnia tollentem, atq. dolentem, sed quandam quasi migrationem, cõmutationemq. uitæ, quæ in claris uiris, et fæminis dux in cælũ soleret esse. Di-*

xit imitator, *Vigere animū in morte. i. post mortē. Sterilitatem passa esse. Pro eo, quod est, aliquando fructum non tulisse.*

67.b.

Contenditur homini morte suorum moderate dolendum. At nihil dolendum, si attendantur, quæ de conditione mortis disputata sunt, pag. 11. a.

69.b.

70.a.

Cum nihil, nisi quod rectum. Cacophonia illa frequens in hoc libro.

72.a.

Nemo lacrymis coret, ait Ennius, cur? quia uolito uiuus per ora uirum. Ex Tuscul.

73.a.

Nemo me lacrymis coret, nec funera fletu

Faxit. Cur? uolito uiuus per ora uirum.

Hos uersus perturbauit imitator, & numerum poeticum quodammodo ad se traxit, uersum heroicum uel in soluta oratione contra Rhetorū præcepta conficiens, nisi quod in principio syllaba breui pro longa usus est;

Quid igitur est causæ, cur fletum, lacrymasque recuset?

73b.

Eum, qui sic doleat, ut recreari, confirmariq. non possit, ne diuinum quidem numen horrere. Pro, uenerari, & uereri. id mihi uidetur minus proprium, & superstitiosi, uel male conscij: at hoc in loco accipitur in bonam partem.

IN VNDECIMA PARTE.

Non modo singulos homines, sed totas familias, & uniuersas funditus euersas ciuitates uidemus.

74.b.

Ex Mureto; Non singulos modo, perdiderunt

homines, sed integras funditus afflixerunt, & euerterunt ciuitates.

- 75.a. Eorum animi tamquam hominum de Dijs immortalib. humanoq. genere optime meritorum, in cælum putentur elati. At non homines de Dijs, sed Dijs de hominibus bene merentur, eisq. benefaciunt.
- 75.b. Disputatur, hominum non corpora, sed animos in cælum elatos esse putari; idq. probatur exemplo Romuli. At corpus quoque Romuli in cælum ascendisse uulgo creditum est.
- 75.b. Tempore mortis Romuli dicuntur fuisse homines literis, & doctrinis exculti: cum tamen eo tempore Romani parum fuerint eruditi.
- 75.b. Quod de Romulo urbis nostræ conditore memoriae proditum accepimus, quem singulare in genus hominum collatum munus tā præclaræ urbis condendæ in deorum numero collocauit. Ex Tusc. Ex hoc, & nostrorum opinione Romulus in cælo cum Dijs agit æuam, ut famæ assentiens dixit Ennius.
- 76.a. Quod & apud Græcos prius contigit, & inde forrasse ad nostros permanauit. nam & Hercules, & Liber, fratres Tyndaridæ, & femina plurimæ, quib. nunc inter deos locus esse præcipuus creditur, & hominib. nati, & homines fuerunt. Sed, quod uirtute præstiterunt, & ut ceteris ad recte uiuendum, beneq. merendū præluerent, laborauerunt, ideo eos hominum fama, benefici-

ciorum memor, in confessu, concilioq. cælestium collocavit. atque ipsos, quos uocamus maiorum gentium Deos, aliosq. quamplurimos, quos in Deorum numerum retulimus, hinc à nobis egres-
 sos, & in cælum profectos, facillimum erit agno-
 scere. Ex Tusci. Et apud Græcos, indeq. prola-
 psus ad nos, & usque ad Oceanum Hercules,
 tantus, & tam præsens habetur deus. hinc Li-
 ber Semele natus. Eademq. famæ celebritate
 Tyndaridæ fratres, qui non modo adiutores in
 prælijs uictoriæ populi Romani, sed etiam nun-
 tij fuisse perhibentur. Quid? Imo Cadmi filia,
 nonne Leucothea nominata à Græcis, Matuta
 habetur à nostris? Quid? totum prope cælum,
 ne plures persequar, nonne humano genere com-
 pletum est? Si uero scrutari uetera, & ex his ea,
 quæ scriptores Græciæ prodiderunt, eruere co-
 ner; ipsi illi maiorum gentium Di, qui habentur,
 hinc à nobis profecti in cælum reperientur.

Celebratur Hercules tamquam ab omni cupiditate remotus, qui præter alia multa, quæ dedit, in-
 continentia, atque intemperantia argumenta,
 etiam, ut ait ille, seruiuit Omphala. 77.6.

Quorum alius alio genere uirtutis, omnes sum-
 mis, & singularib. uel in ipsos deos, uel in homi-
 nes meritis præstiterunt. At, ut etiam supra no-
 tauimus, non homines de Dijs, sed Di de homini-
 bus benemerentur. 77.a.

Nec enim omnib. ydem illi sapientes & c. Frag- 78.a.
 M 2 mentum

mentum ab investigatorib. fragmentorum sextum connumeratum, & a simulatore sexto loco insertum.

80.a. Numerare Lacedæmonas. Pro, Numerare Lacedæmonios.

80.a. Ille omnis plane doctrinæ, omnisque sapientiæ parentes Athenæ. Ex Mureto; Ille omnium laudandarum artium, ipsiusq. adeo humanitatis parentes Athenæ.

80.b. Traditur multos uirtute præstantes fuisse post mortem Deorum immortalium honore consecratos, ut eo modo posteris ad uirtutem magis instamarentur. Ea q. quæstio ita tractatur, ut illud conficiatur, animos ob unam uirtutem in cælum ascendere, & in Deos referri, ut non nisi, qui uirtute præditi sunt, penetrare ad globos cælestes, & ad Deorum honores possint. Tamen paullo post uidetur id tribui uni naturæ animorum.

82.b. Sine prioris naturæ corruptione. Pro, interitu.

83.b. In communi omnium gentium, & nationum consensu de uirtutib. ad immortalitatis famam consecrandis, & diuino cultu honorandis, ea commemorantur, quæ in hac materia reticere fortasse debebant, bestias quoque ipsas ferme omnes fuisse consecratos, & res multas inanimatas in deorum numero repositas.

84.a. Ima summis commutare. Olet illud Horatij; Vallet ima summis mutare.

- Absurditas. Vox non Ciceroniana.* 84.a.
- Imperitia. Vox non Ciceroniana.* 84.b.
- Cū uero & mares, & fœminas & c. Hoc octauum* 85.a.
est fragmentum, iccirco octauo loco insertum,
quia à Sigonio octauum numeratum est. nec in-
tegrum, ut apud Lactantium legitur, insertum,
sed in duas partes sectum, cum multarum re-
rum interpositione, & quorundam uerborum
deprauatione.
- Cedo, & manum tollo. Hoc Sigonius ultimum* 87.b.
fragmentum fecit, & ideo simulator ultimum
inseruit.
- Te consecrata, in cælumq. recepta. Ac ex septimo* 87.b.
fragmento apparet, Ciceronem, cum se consola-
tus est, non consecrasset, sed consecraturum Tul-
liam fuisse.
- Exultare plane uideor, uictorq. de fortuna, ac de* 87.b.
omni prorsus triumpho. Ac Lactantius testa-
tur, Ciceronem in Consolatione sua confessum
esse præter morem suum se subiacere fortunæ.
qua in re ab eo reprehensus est. nec reprehendi
ullo modo potuisset, si dixisset, se de fortuna
triumphare.
- Ego multo mihi grauiorem, multoq. iucundiorem* 88.a.
cōgressum nostrum futurum intelligam, quàm
insuauis, & acerbus digressus fuit. Pro, con-
gressum multo magis mihi gratum, & iucun-
dum intelligam, quàm insuauis, & acerbus di-
gressus fuit. Vel, Intelligam minus insuauem,

- D**ICETVR enim uerum. 13.11.
 Criminanti quidem deprauandum esse, 14.14.
 in peius arripiendo: defendenti uero
 in melius.
 Prætextu tantum eget improbitas. 16.23.
 Habenti aduersus eum, qui non habeat, quod ueri- 17.29.
 similia iudicio subiecta non sunt, & quòd nihil
 opus esset testimonijs, si rationes satis non pro-
 barent.
 Etiam in philosophia solertis esse, simile in longe 28.13.
 distantibus cernere.
 Respondet Dialecticæ. 29.10.
 Persuasibile est alicui persuasibile. & unum qui- 16.
 dem statim est persuasibile per se, ac credibile:
 alterum uero, eo quòd demonstrari talibus ui-
 deatur.
 Non persuasibilia, propterea quòd nec ex confessis, 20.
 nec ex probabilibus sint.
 Et hoc, quòd sic apparet manifestum esse aut om- 23.
 nibus, aut plurimis.
 Est autem propositio quidem Dialectica interro- 31.18;
 gatio, probabilis, aut omnibus, aut plurimis, aut
 sapientib. & his uel omnibus, uel plurimis, uel
 maxime notis, non paradoxa.
 Probabilis, non paradoxa. 218
 Thesis est opinio paradoxa alicuius eorum, qui no- 25.

ti sunt in philosophia, ut quòd non est contradi-
 cere, quemadmodum dixit Antisthenes: aut
 quòd omnia mouentur, secundum Heraclitum:
 aut quòd unum est id, quod est, quemadmodum
 Melissus dixit.

2.24. Est autem hoc, quando sapiens quidem, sed cum
 improbitate deceptus fuerit, ut Sisyphus, & for-
 tis quidem, sed iniustus superatus sit. Atque hoc
 uerisimile est, ut Agathon dicit. Verisimile enim
 est fieri multa etiam præter uerisimile.

29. Et in Rhetoricis est apparens enthymema ab eo,
 quod non simpliciter uerisimile est, sed quoddam
 uerisimile. hoc autem non est in uniuersum, ut
 & Agathon inquit. Fortasse aliquis hoc ipsum
 uerisimile esse dixerit, Mortalib. multa euenire
 non uerisimilia. Fit enim id, quod est præter
 uerisimile. Quare uerisimile etiam est, quod
 præter uerisimile est.

3.16. Verisimile est propositio probabilis.

4.3. Propterea quòd talib. demonstrari uideantur.

6.6. Ac demonstrationis quidem indigentes sunt, quæ-
 cunque paradoxum aliquid dicunt, aut contro-
 uersum.

27. De controuersis, uel paradoxis, non sine subiectio-
 ne rationis.

14. Oportet uti sententia de ijs, quæ non sunt parado-
 xa, sed obscura, adiuciendo quamobrè concinne.

38. De ijs, quorum actiones sunt, & ea, quæ eligimus,
 aut fugimus ad agendum.

Contemplatio, actio, effectio.	7.
Quarum uero rerum fines quidam sunt præter actio- nes, in ijs meliora actibus opera extiterunt.	15
Felicitas bona actio cum uirtute.	20.
In ore multitudinis posita.	41. 2.
Persuasibile alicui persuasibile est; cum tota refe- ratur ad alios traditio de Rhetorica.	44. 3.
Mala senectus, Bona senectus.	48. 8.
Mala senectus senescit cito, & dolenter. Bona se- nectus habet tarditatem senectutis, & indo- lentiam.	46. 29.
De ijs, quæ sunt extra rem.	50. 15.
Ea, quæ sunt de re.	16.
Proaulio in Aulesi.	25.
Proœmium demonstratiuarum orationum, cuius rei exemplum est proœmium in Encomio He- lenæ.	27.
Volumen.	51. 6.
Libere enim tecum agam.	65. 5.
Morsus canis rabidi.	67. 12.
Criminari criminantem.	28.
Videbitur autem fortasse melius esse, & oportere pro conseruatione ueritatis etiam propria tol- lere.	78 7.
Sanctum est principem tribuere locorum ueritati.	12.
Est enim munus Rhetoricæ apud eiusmodi audi- tores, qui non possunt ex multis contueri, ne- que ratiocinari longe, & indicator supponitur esse rudis.	80. 2.

27. Quia initio quasdam suppositiones falsas, & præter rationem assumunt.
10. Impossibile.
28. Adepti.
3. Accuso tibi accusationem iustam. Bellum bellare.
15. Est autem substantia quidem, ut exempli gratia dicam, quemadmodum homo equus.
- 6.17. Sapiens retiloquus eris.
28. Sophisticam rationem.
- 17 2. Præterea uero tertia honestas est, quæ soluit sophisticam rationem. Non enim est, ut ait Bryson, Neminem turpiter loqui, siquidem idem significat hoc pro illo dicere. Hoc enim est falsum. Nam est aliud alio magis proprium, & similius, & accommodatius ad ponendam rem ante oculos. Præterea non similiter se habens significat hoc, & illud. Quare sic etiam aliud alio honestius, & turpius ponendum est. ambo enim honestum quidem, & turpe significant: sed non quatenus honestum, aut non quatenus turpe: aut hæc quidem, sed magis, & minus.
- 19.7. Quod omnium maximum est.
- 121 15. Imago.
20. Et sumere non licet ipsam ab alio.
27. Frigus in translationibus. Obscure.
28. Longe.
- 133 12. Pugnandum est, aut id, de quo agitur, non esse simile, aut non similiter, aut differentiam aliquam

quam habere.

Et in luctibus, & lamentationibus exoritur qua- 129.

dam uoluptas, quod recordetur, & uideat quo-
dammodo illum, & quæ ageret, & qualis esset.

Quare etiam illud dictum est; Sic ait, & cum-
tis lacrymarum accendit amorem.

Quamobrem emulatio bona est, & bonorum: 149. 12

inuidere uero malum, & malorum.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE.

Pag. 5. lin. 9. impeditur. impeditum. 8. 19. in. dicandū. indicandū. 14. 11. Hiccine. Hæccine. 27. nomem. nomen. 15. 6. uirtus. uerus. 13. num. nunc. 17. 2. offentionē. offentionem. 18. 6. indicandi. iudicandi. 28. 14. θεωρεῖν. θεωρεῖν. 19. 23. περὶ. μερ. 23. 7. octo. octo. 32. 27. ἐκός. εἰκός. 34. 15. munus. manus. 36. 13. contratum. contrarium. 24. obscurum. osurum. 39. 9. uirtuti us. uirtutibus. 41. 13. ha. hac. 43. 5. Hippocratis. Hippocrates. 50. 16. περὶ τὰ. περὶ τοῦ. 53. 24. quæq;. quoque. 54. 11. hunc. hanc. 55. 5. Consolationis. Consolationis. 58. 1. coniunxerunt. coniunxerant. 4. Nam. Non. 60. 25. proximi. proxime. 61. 26. emendare. emendate. 62. 19. &. ea. 69. 25. profiteris. profitereris. 73. 7. putes. potes. 22. nunc tunc. 78. 20. Incidere uita: sic postea. incidere uita: , ut ornaret illud adiunxit de suo, Nec in hos scopulos incidere uita: : sic postea. 80. 4. διὰ πολλῶν. διὰ πολλῶν. 100. 10. Læcessis. lacessis. 24. hic. hoc. 113. 2. usi. uti. 20. nec ne. necte. 114. 10. aut. at. 115. 20. Tūc. Cū. 116. 23. Latina. Latine. 117. 8. τόδε. ὥς. τόδε. καὶ τόδε. ὥς. 10. τὸ αἰσχρὸν. ἢ ταῦτα. τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν, ἀλλ' οὐχ ἢ καλὸν. ἢ οὐχ ἢ αἰσχρὸν. ἢ ταῦτα. 118. 20. Non. Hac. 120. 1. appellarent. appellauerit. 121. 5. laus. locus. 122. 5. probat. probas. 132. 11. optari. aptari. 16. siue. fine. 18. congerentes. congruenter. 24. probata. prolata. 133. 1. quid. quid. 28. delectantur. delectantur. 138. 6. maximi. maxime. 139. 3. procurationib. prouocationib. 142. 19. primus. primos. 146. 27. appareat. appareāt. 157. 12. Respondere. Despondere. 158. 21. ro ea. pro ea. 24. abij. abijr. 159. 22. ex. &. 168. 3. Eritix. Critix. 170. 11. eadē. eodem. 19. eadem. codē. 171. 3. manes. munus. 13. lib. 6. lib. 7. 175. 25. inuestigatores fragmētum. fragmentorum. 176. 27. dolentem. delentem.

